

(otherness) มีความสัมพันธ์ในลักษณะ “ฝ่ายดี” (good) และ “ฝ่ายชั่ว” (evil) โดยที่ฝ่ายดีคือตัวละครเอกชาวตะวันตกส่วนฝ่ายชั่วคือตัวละครชาวตะวันออกดังเช่นในภาพยนตร์เรื่อง *Indiana Jones* ซึ่งสิ่งที่อยู่ในจิตใต้สำนึกของผู้ประพันธ์ที่สื่อผ่านด้นก็ล้วนแต่เป็นสิ่งที่เรียกว่า บुरพาคตินิยมแฝงเร้นที่มีความคิดความเชื่อซ้ำๆ ซากๆ (clichés) เกี่ยวกับตะวันออกว่าเป็นประเทศที่แปลกประหลาด ล้าหลัง ปรับตัวได้ช้า มีนิสัยเผด็จการ จิตใจผิดปกติ นิสัยไม่ดี มีข้อบกพร่อง บ้า และต่ำต้อย

ผู้ประพันธ์ยังได้ให้ภาพของตะวันออกในแง่ลบที่เป็นบुरพาคตินิยมแฝงเร้นอีกว่า “ภาพที่เขาเห็นคือความวุ่นวายระคนด้วยสีสน ความเคลื่อนไหวที่หมุนตลอดเวลา ซาดซึ่งระเบียบทุกอย่างปล่อยตามยถากรรม” และ “วัวตัวหนึ่งยืนเคี้ยวเอื้องอยู่กลางถนน...” ซึ่งสื่อว่าสังคมตะวันออกไร้ระเบียบ เต็มไปด้วยความวุ่นวาย เช่น การปล่อยให้วัวมาขึ้นขวางทางสัญจร

ผู้ประพันธ์ก็ยังให้ภาพของตะวันออกอีกว่า “การพุดจากรุนแรงหยาบคายในหมู่คนขับรถ ในหมู่คนที่ขี้จิกรยานดูเหมือนว่ามันจะเกิดขึ้นตามอำเภอใจและไม่เคยรักการปรองดองกันเลย” ซึ่งสื่อว่าคนตะวันออกมีนิสัยป่าเถื่อนหยาบคาย ทำสิ่งต่างๆ ตามอำเภอใจ ซาดความสามัคคีกันระหว่างคนในชาติแต่ท่ามกลางสภาพที่เลวร้ายนี้ผู้ประพันธ์บรรยายว่าก็ยังมียิ่งดี ๆ อยู่บ้างซึ่งก็คือเทือกเขาหิมาลัย การที่ผู้ประพันธ์กล่าวชื่นชมเทือกเขาหิมาลัยซึ่งเป็นสิ่งไม่มีชีวิตแต่กลับกล่าวถูกคนตะวันออกซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตก็ย่อมแสดงให้เห็นว่าผู้ประพันธ์ซึ่งเป็นชาวตะวันตกมองชาวตะวันออกอย่างมีอคติ ไม่เห็นคุณค่าของชาวตะวันออกในฐานะที่เป็นคน

ผู้ประพันธ์ยังให้ภาพประเทศตะวันออกในแง่ลบต่อไปในฉากที่ดินและเจสซีได้เดินไปตามถนนและได้เห็นตึกรามบ้านช่องซึ่งสำหรับดินแล้วดูน่ากลัวมากที่สุดเท่าที่เคยเห็นมา

In front of them Jesse and Dean, hand in hand, turned out of the street into a square and stopped in their tracks. The building that confronted them was the most awesome Dean had ever seen. His camera seemed to come alive in his hand, so eager was he to get a record of it, just in case this was some sort of optical illusion, some mirage brought on by jet lag.

The backdrop was a plaza of crooked medieval houses, with turrets, attics,

and balconies, leaning Pisa-like in all directions and painted in a variety of colors ; built, it seemed at first, haphazardly, but as he gazed around, Dean felt that perhaps it was by design, as if the turret on the western side complimented the attic opposite.¹¹⁴

ประโยคที่ผู้ประพันธ์บรรยายว่า “เห็นตึกรามบ้านช่องประจันหน้ากันซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสะพรึงกลัวที่สุดเท่าที่ตื่นเคยพบเคยเห็นมา” และ “ฉากหลังคือร้านรวงซึ่งเป็นบ้านในยุคกลางหลายหลัง ทุกหลังมีป้อม มีห้องใต้หลังคา และระเบียงซึ่งเอียงที่คล้ายหอเอนเมืองพิซ่าในทุกทิศ มันเป็นสิ่งก่อสร้างที่ดูตอนแรกเหมือนปล่อยไปตามบุญตามกรรม...” เป็นการเจตนาให้ภาพของตะวันออกในแง่ลบว่ามีสภาพบ้านเมืองเหมือนในยุคกลางซึ่งเป็นยุคมืดที่ยังคงล้าหลังและเต็มไปด้วยความชั่วร้ายต่าง ๆ ทำให้ชาวอเมริกันผู้เจริญแล้วอย่างตื่นเกิดความรู้สึกหวาดผวามากเพราะไม่เคยพบเห็นสิ่งก่อสร้างที่น่าสะพรึงกลัวเช่นนี้มาก่อนและถึงแม้ตื่นจะรู้สึกว่า “บางทีมันอาจจะจงใจให้ดูออกแบบขึ้นก็ได้ด้วยให้มีป้อมกลมกลืนกับห้องเพดานทางตรงข้ามด้านตะวันตก” แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าความรู้สึกลบที่ตื่นมีต่อบ้านเมืองตะวันออกจะหายไปแต่อย่างใด

การที่ผู้ประพันธ์กำหนดให้ตื่นใช้คำว่า “บ้านในยุคกลาง” (medieval houses) และ “คนยุคกลาง” (medieval people) ก่อนหน้านั้นนั้นสะท้อนว่าผู้ประพันธ์ซึ่งเป็นชาวตะวันตกมองตะวันออกอย่างมีอคติว่ามีสภาพไม่ผิดกับยุคมืดในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นบ้านเมืองหรือผู้คน

ดังเช่นในฉากต่อไปนี้ที่บรรยายว่าคนตะวันออกมีลักษณะเหมือนคนในยุคกลางเพื่อให้สอดคล้องกับที่ผู้ประพันธ์ได้บรรยายไว้ในตอนต้นว่าบ้านเมืองและวิถีชีวิตของคนตะวันออกเหมือนกับของคนยุคกลางที่ไร้ความเจริญดังในประโยคที่ว่า “เด็ก ๆ กลุ่มที่ใส่เสื้อคลุมยาว กระแทกเขาจนหมวกจนหมุนเอาข้างหลังมาไว้ข้างหน้า” (A gang of kids in robes jostled him and twisted his cap round back to front,...) อันเป็นการบรรยายถึงเครื่องแต่งกายของคนตะวันออกว่าเหมือนของคนสมัยกลางในแง่ที่ว่าดูโบราณ และเมื่อเจสซี “เดินไปจนสุดกำแพง ถอยกลับมาเกือบกลมเมื่อสะดุดชายชราที่นั่งขัดสมาธิหันหลังให้กำแพง ชายคนนั้นเปลือยเปล่า

¹¹⁴ Ibid., pp. 117-118.

นอกจากผ้าเตี่ยวแล้วยังทาตัวด้วยขี้เถ้า” (He got to the end of wall, turned, and nearly fell over an old man who was sitting with his back to the wall, cross-legged. He was naked except for a loincloth and covered with ash.) ก็เป็นคำบรรยายวิถีชีวิตคนตะวันออกที่แปลกประหลาด เข้าใจยาก ดูเหมือนคนยุคกลางสำหรับคนตะวันตกซึ่งสอดคล้องกับที่ซาอิดกล่าวไว้ว่า

“(…) the Orient suddenly appeared lamentably underhumanized, antidemocratic, backward, barbaric,... (….) ...the Orient was undervalued.”¹¹⁵

นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังบรรยายคณะละครสัตว์ว่ามีการใช้เครื่องดนตรีโบราณ เด็ก ๆ ก็ใส่เสื้อผ้าขาด ๆ แฉ่ครึ่งตัว ไม่ใส่รองเท้า เด็กพวกนี้กำลังเล่นอยู่กับลูกบอลสีลูกและแสบะยี้มราวกับคนบ้า

They were ragged and half naked. Two of the boys were dancing to the tinny sound of an ancient record player. The girl was playing a tambourine. A monkey in a hat and red waistcoat was jiggling a tin cup. But it was the third boy who fascinated Jesse—a barefooted urchin in a torn shirt, juggling with four balls that seemed to be on fire, flames spurting from them. But the boy wasn't burned; he just leapt around as if plugged into an electrical socket, all the while grinning like a maniac.¹¹⁶

—คำบรรยายของผู้ประพันธ์ข้างต้นเป็นการให้ภาพของสังคมและคนตะวันออกในลักษณะที่ล้าหลัง ด้อยพัฒนาราวกับอยู่ในยุคกลาง และคำบรรยายที่ว่า “...แสบะยี้มได้ราวกับคนบ้า” (...grinning like a maniac.) ก็สื่อว่าคนตะวันออกมีจิตใจที่ผิดปกติดำเนินตามสายตาของคนตะวันตก

¹¹⁵ Edward W. Said, *Orientalism*, p. 150.

¹¹⁶ Gordon McGill, *Little Buddha*, p. 121.

แนวคิดเรื่องการจัดให้ตะวันออกเป็นประเภทนั้น (type) เป็นการทำให้ลักษณะความเป็นตะวันออกที่ถูกกำหนดในแบบบูรพาคตินิยมนั้นกลายเป็นแนวคิดที่มั่นคงไม่เปลี่ยนแปลงมากขึ้นโดยจะเห็นได้ในฉากที่ผู้ประพันธ์บรรยายถึงการแต่งกายของเด็ก ๆ ในกรุงการุณมาณพที่กำลังเดินตามเสียงของเครื่องเสียงดนตรีโบราณ

(...), through the crowd, saw three boys and a girl, all around his age.

They were ragged and half naked. Two of the boys were dancing to the tinny sound of an ancient record player.¹¹⁷

ประโยคที่ผู้ประพันธ์บรรยายการแต่งกายของเด็ก ๆ ว่า “พวกเขาสวมเสื้อผ้าขาด ๆ แฉ่ครึ่งตัว” (They were ragged and half naked.) สื่อถึงอคติของคนตะวันตกที่ยังมองคนตะวันออกว่าล้าหลัง ไร้ความเจริญขนาดที่เสื้อผ้าที่ใส่ก็ยังมีแค่ครึ่งตัว ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่ซาอิดได้บอกไว้ถึงประเภท (type) ที่คนตะวันตกมักคิดถึงเกี่ยวกับตะวันออกมักแบ่งแยกให้ตะวันออกเป็นไปตามสิ่งที่ตนให้เป็นอย่างมั่นคงไม่เปลี่ยนแปลง

The perfidious Chinese, half-naked Indians, and passive Muslims are described as vulture for “our largesse and are damned when “we lose them” to communism, or to their unregenerate Oriental instincts :the difference is scarcely significant.¹¹⁸

ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าคนตะวันตกยังคงมองคนตะวันออกซึ่งในที่นี้คือชาวเนปาลที่มีรูปร่างลักษณะท่าทางคล้ายกับคนอื่นเดียว่าเป็นอินเดียที่นุ่งห่มแค่ครึ่งตัว (half-naked Indians) อยู่ตลอดเวลาโดยไม่เปลี่ยนแปลงอย่างที่เราเห็นได้ในการบรรยายเด็ก ๆ ชาวเนปาลของผู้ประพันธ์ที่ยังคงใช้คำในลักษณะดังกล่าวที่ถือได้ว่าเป็นความคิดความเชื่อซ้ำ ๆ ซาก ๆ (clichés) เกี่ยวกับคนตะวันออกไปแล้ว

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ Edward W. Said, *Orientalism*, p. 108.

จากแนวคิดบุรพาคตินิยมที่มองว่าตะวันออกกับเรื่องเพศเป็นสิ่งคู่กันดังที่ได้กล่าวไปแล้วจะเห็นได้ว่าบ่อยครั้งที่ผู้ประพันธ์จะใช้คำที่มีความหมายพื้นฐานในเชิงสังวาสบรรยายความเป็นตะวันออก เช่น ใช้บรรยายน้ำเสียงของลามะนอร์บูหรือใช้บรรยายเมืองการูมาณูซึ่งเป็นเมืองในประเทศตะวันออก และแม้แต่ในตอนที่สุดถึงพุทธประวัติพระพุทธเจ้าก็ยังมีกรเลือกใช้คำที่มีความหมายในลักษณะดังกล่าว เช่น คำว่า (tempt) (temptation) (desire) (seduction) ในการบรรยายฉากที่บุตรสาวทั้งห้าของพญามารได้มายั่วชวนเจ้าชายสิทธัตถะว่า...

And so Mara sent his five daughters to tempt him. They were the spirits of Pride, Greed, Fear, Ignorance and Desire. Each one could ruin a man. All five together will be irresistible.

They approached him in the guise of village girls, graceful figures dressed in red and gold saris. One carried a sitar, another a tambourine, another an earthenware jar, and they knew that Siddhartha was aware of them even with his eyes closed for they had bathed in scented water and smelled like young girls in summer.

The seduction began. The first walked past Siddhartha to the well that bubbled through the roots of the tree. She drew water and filled the jar, then lowered her sari to her waist and washed her body. A second sat opposite him, mimicking his cross-legged posture then loosened her hair and began combing it, gazing into his face without blinking, but he did not open his eyes.

The third and fourth sat by the well and played the sitar and the tambourine, and the rhythm caused the others to sway and dance before him. Finally the fifth, the spirit of Desire, stretched out in front of him within touching distance and caressed the neck of the jar as if caressing a lover, and still Siddhartha did not open his eyes, not even when she tipped it over and the water gushed out to form a pool in front of him.

Mara knew that his daughters had failed him. He had disguised the temptations in the simplest forms, but Siddhartha was looking beyond

*form, beyond the present.*¹¹⁹

ในฉากนี้ผู้ประพันธ์ได้บรรยายว่าบุตรสาวทั้งห้าของพญามารได้พยายามยั่วยวนเจ้าชายสิทธัตถะด้วยวิธีการต่างๆ นานา เช่น คนแรกได้ตักน้ำใส่ไหรดสำหรับลงมาที่เอวชำระล้างร่างกาย คนที่สองนั่งลงตรงข้ามพระองค์แล้วทำเป็นนั่งสมาธิล้อเลียนและค่อยๆ ปล่อยम्मลงมาทางพลาจ จ้องมองพระพักตร์ของพระองค์โดยไม่กระพริบตาเลย คนที่สามและคนที่สี่จะนั่งอยู่บนบ่อน้ำ พลาจติดพิณ ตีกลอง เดินรำเบี่ยงพระพักตร์ และคนที่ห้าก็จะยื่นหน้าแนบชิดพระพักตร์เจ้าชายสิทธัตถะในระยะที่สัมผัสได้และได้ทำท่าโอบกอดปากไหประหนึ่งว่ากำลังโอบกอดคนรักพร้อมกับแตะพระองค์เบาๆ ซึ่งฉากนี้ถ้าใช้หลักบูรพาคตินิยมวิเคราะห์ก็จะเห็นได้ว่าคนตะวันตกมีความคิดที่ว่าคนตะวันออกกับเรื่องทางกามารมณ์เป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ กล่าวคือ คนตะวันออกมีความมักมากในเรื่องกามารมณ์และยังเต็มไปด้วยความต้องการทางเพศและความใคร่อย่างไม่มีขีดจำกัดทำให้สตรีชาวตะวันออกกลายเป็นสัญลักษณ์ทางเพศสำหรับชาวตะวันตกไปโดยปริยายซึ่งสอดคล้องกับที่โฟลแบร์ตได้กล่าวถึงคุชุก (Kuchuk) หญิงเต็มระบำชาวอียิปต์ที่ได้กลายมาเป็นสัญลักษณ์ทางเพศสำหรับเขาไว้ว่า “Kuchuk is a disturbing symbol of fecundity, peculiarly Oriental in her luxuriant and seemingly unbounded sexuality.”¹²⁰ และยังสอดคล้องกับที่ซาอิดกล่าวไว้ว่า “Why the Orient seems still to suggest not only fecundity but sexual promise (and threat), untiring sensuality, unlimited desire, deep generative energies...”¹²¹ การบรรยายให้เห็นภาพของสตรีอินเดียทั้งห้าซึ่งเป็นตัวละครตะวันออกกำลังยั่วยวนเจ้าชายสิทธัตถะก็สะท้อนอคติของผู้ประพันธ์ที่เป็นชาวตะวันตกว่ามองว่าตะวันออกและเรื่องเพศเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ ดังที่ซาอิดกล่าวไว้ว่า Woven through all of Flaubert’s Oriental experiences, exciting or disappointing, is an almost uniform association between the Orient and sex.¹²²

เมื่อทุกคนมาถึงบริเวณวัดก็เห็นเหล่าสามเณรกำลังเล่นลูกบอลอยู่

The children were staring at the game. It seemed to have no rules.

The ball was flung from one end of the courtyard to the other. The boys

¹¹⁹ Gordon McGill, *Little Buddha*, pp. 134–135.

¹²⁰ Edward W. Said, *Orientalism*, p. 187.

¹²¹ Ibid., p. 188.

¹²² Ibid.

chased it, robes flapping, sandals slapping. The first to reach it, kicked it against the wall. It rebounded, and the chase began again.¹²³

ประโยคที่ว่า “ดูเหมือนว่าไม่มีกฎเกณฑ์อะไร” (It seemed to have no rules.) ที่ผู้ประพันธ์ใช้บรรยายการเล่นบอลของเหล่าสามเณรสื่อให้เห็นถึงความไร้ระเบียบกฎเกณฑ์ในสังคมตะวันออกที่แม้แต่ในการเล่นบอลก็ยังไม่มิกติกาเหมือนอย่างตะวันตกที่กีฬาทุกประเภทจะต้องมิกติกาในการเล่นอันเป็นการมองตะวันออกอย่างมีอคติ

ความคิดอันแฝงอคติของตะวันตกยังมีต่อไปผ่านการบรรยายของผู้ประพันธ์ในฉากการดวลกันทางตรรกะของตะวันออกที่ตีกลับมองว่ามันน่าจะเป็นคาราเต้มากกว่า

“It is a philosophical debate,” the monk said. “A duel of logic.”

To Dean, it looked more like karate.¹²⁴

คำบรรยายข้างต้นสื่อให้เห็นถึงความคิดของดินที่มองว่าการดวลกันทางตรรกะ¹²⁵นี้ ดูเหมือนการต่อสู้โดยใช้กำปั้นและหน้าแข้งอย่างคาราเต้มากกว่าการต่อสู้โดยใช้ความคิดอันเป็นการมองแบบลดคุณค่าความเป็นตะวันออกโดยชาวตะวันตก

¹²³ Gordon McGill, *Little Buddha*, p. 145.

¹²⁴ Ibid., p. 148.

¹²⁵ ตรรกวิทยา คือ การโต้แย้งโดยใช้ตรรกะโดยมีจุดประสงค์หลักเพื่อให้มีทัศนะที่ถูกต้องและชัดเจน ข้อโต้แย้งในที่นี้ที่ถูกต้องนั้น กล่าวคือ เป็นการขจัดความเห็นผิดและช่วยให้เข้าใจในคุณลักษณะแห่งความเป็นพุทธะโดยอ้อมแต่โดยมีวิธีการดังนี้คือพระที่จะเป็นผู้ตอบจะนั่งในขณะที่พระที่เป็นผู้ถามจะยืน สถานที่มักจะเป็นลานกว้างของวัดทั้งในฤดูหนาวและฤดูร้อนในตอนเริ่มต้น ทั้งสองฝ่ายจะตบมือและสวดมนต์คาถาของพระมัญชุศรีโพธิสัตว์คือ dhih เนื่องจากทั้งสองฝ่ายมีความตั้งใจที่ต้องการ มุ่งมั่นที่จะช่วยสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นจากสังสารวัฏซึ่งการจะทำให้เป็นจริงมิใช่เรื่องง่ายจะต้องมีทั้งความรู้และปัญญา ดังนั้นจึงต้องสวดมนต์ถึงพระมัญชุศรีเพื่อขอขบารมีปัญญาจากพระองค์เพราะพระองค์นั้นทรงเป็นบุคลาธิษฐานแห่งปัญญาของพระพุทธเจ้าทั้งหลายที่มีบทบาทโดยตรงทางด้านตรรกะ ลักษณะเด่นของตรรกะวิทยา คือ การใช้มือเมื่อผู้ถามถามคำถามแรกแก่ผู้ตอบมือซ้ายจะยื่นไปที่ผู้ถาม มือขวาจะขึ้นเหนือระดับไหล่ เมื่อสิ้นคำถามจะตบมือขวาลงบนฝ่ามือซ้าย แล้วชักมือกลับ เสร็จแล้วยกมือขวาระดับบ่า ฝ่ามือหงายขึ้น วางฝ่ามือซ้ายลงบนฝ่ามือขวาซึ่งการเคลื่อนไหวมือซ้ายเป็นสัญลักษณ์หมายถึงการปิดประตูสังสารวัฏ การชักมือขวากลับและยกขึ้นระดับบ่าเป็นสัญลักษณ์ว่าเราจะช่วยหรือสัตว์ชนสัตว์จากสังสารวัฏ มือซ้ายหมายถึงปัญญาซึ่งจะสามารถเอาชนะสังสารวัฏได้ มือขวาหมายถึงวิธีการที่มหายานใช้ความกรุณาเป็นหลักในการช่วยเหลือสรรพสัตว์ เมื่อใช้ทั้งปัญญาและ

เนื่องจากผู้ประพันธ์เป็นชาวตะวันตกที่มีแนวคิดแบบบูรพาคตินิยมอยู่ในจิตใต้สำนึกที่มองว่าตะวันตกแตกต่างจากตะวันออกคำบรรยายจึงเต็มไปด้วยคำที่มีความหมายแบ่งแยกระหว่างตะวันตกและตะวันออก

“How can you have a loser and not a winner?” A fair question, Dean thought, but the young monk shook his head and chuckled.

“Very good,” he said. “Very western. You must be a Christian.”¹²⁶

ในที่สุดดินก็บังเกิดความรู้สึกไม่พอใจเพราะเขารู้สึกเหมือนถูกพระภิกษุชั้นเกย์สบประมาท

“I was born a Christian.”

“But you still are,” the monk insisted, “if you look for duality in life—the good, the bad ; the winner, the loser. In the same way, you Christians believe in God because it makes you sure that you exist. You exist because God created you.”

“Maybe,” Dean said. “Anyway I’m more Christian than I am a Buddhist.”

The monk nodded. “May I make a suggestion?” he said. “Start to think the other way around. God exists because you exist. You created God.”

It was the tone as much as the content—patronizing, smart-ass—that made Dean angry.¹²⁷

กรุณาด้วยกันที่จะบรรจุโพธิญาณได้ คูโน จิตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ชัยเสน, พระพุทธศาสนาแบบธิเบต (กรุงเทพฯ : บริษัทสองสยามจำกัด, 2538), หน้า 153-158.

¹²⁶ Gordon McGill, *Little Buddha*, pp. 148-149.

¹²⁷ Ibid., p. 149.

การที่พระภิกษุชั้นเกย์พูดว่า “คุณมีชีวิตอยู่เพราะพระผู้เป็นเจ้าของคุณ” หรือพระเจ้าดำรงอยู่เพราะคุณมีชีวิตอยู่ คุณต่างหากที่ เป็นผู้สร้างพระเจ้า สำหรับเขาเป็นเพียงการดวลทางตรรกะเท่านั้นแต่ผู้ประพันธ์ได้พยายามสื่อว่าสำหรับดินมันเป็นคำสบประมาททำให้เขารู้สึกโกรธขึ้นมาอันเป็นการแสดงนิสัยของคนตะวันออกในแง่ลบว่ามีนิสัยชอบดูถูกผู้อื่น ด้วยเหตุนี้ดินจึงได้กลับไปว่า “ท่านจะไปรู้อะไร? นอกจากการซ่อนตัวในปราสาท การโต้เถียงเกี่ยวกับเรื่องปลา ท่านรู้อะไรบ้างเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต?” “คุณเป็นชาวพุทธที่ก็ตั้งแต่พูดถึงเรื่องการปล่อยวางเรื่องของการละกิเลส”

“What do you know?” he said. “Hiding away in your castle, arguing about fish. What do you understand about life?” He waited. The young monk just smiled. “About passion?” The smile broadened. “What about love?” The monk shrugged. “You Buddhists talk of detachment, of giving up all passions—”¹²⁸

แม้ว่าพระภิกษุชั้นเกย์จะพยายามอธิบายว่าดินกำลังเข้าใจผิดในหลักศาสนาพุทธแต่ดินก็หาเข้าใจไม่ เขายังคงเต็มไปด้วยความมีอคติต่อตะวันออกและได้แสดงกริยาที่เป็นการดูถูกเหยียดหยามพระภิกษุชั้นเกย์ออกมา

“No, no, mister,” the monk said. “You misunderstand Buddhism. You can keep all your passions if you give up your ego.”

“What?” The word of bafflement came out like a quack.

“I said you can have the strongest, deepest, most endless emotions—if you are able to give up that *you*.”

The monk smiled again and turned away. Dean slapped his left hand on his biceps and snapped his fingers. There, he said to himself. There’s a hand signal for you, an all-American fuck-you signal.¹²⁹

¹²⁸ Ibid.

¹²⁹ Ibid., pp. 149-150.

คำว่า “ชาวอเมริกันทั้งหลาย” ที่ผู้ประพันธ์ใช้สามารถเชื่อมกับประโยคที่เจสซีเคยกล่าวว่า “ฉันเป็นคนอเมริกัน ฉันจะไม่ยอมให้คนในยุคกลางเห็นฉันร้องไห้หรอก” (...I'm an American, I'm not gonna let these medieval people see me cry.) และความคิดของดินที่ว่า “เพราะคนที่ไม่ใช่อเมริกันจะเป็นแค่ที่สอง ไม่ว่าจะเป็นชาวพุทธหรือไม่ใช่ก็ตาม” (...and it was certainly un-American to come second, Buddhism or no Buddhism.) ซึ่งทั้งหมดต่างก็สื่อถึงความคิดที่ว่าตะวันตกจะต้องเหนือกว่าตะวันออกเสมอและการที่คำว่า “ชาวอเมริกันทั้งหลาย” ปรากฏร่วมกับคำพรูสาวทอย่างหยาบคายก็ยิ่งเป็นการเน้นย้ำความต่ำต้อยของชาวตะวันออกได้ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้การที่ผู้ประพันธ์มุ่งแต่บรรยายความคิดความรู้สึกของตัวละครดินก็ทำให้ผู้อ่านรู้สึกล้อยตามความคิดความรู้สึกของตัวละครนี้มากกว่าตัวละครอื่น ๆ อย่างไม่รู้ตัวทำให้เกิดความรู้สึกสนับสนุนความคิดที่เป็นอคติต่อตะวันออกอย่างที่ตัวละครเป็นก็ได้

นอกจากนี้ยังมีแนวคิดเรื่องการแบ่งประเภทที่ตะวันตกกำหนดมาว่าทั้งคนตะวันตกและคนตะวันออกจะต้องมีลักษณะที่เป็นไปตามประเภท (type) ที่ตะวันตกกำหนดขึ้นมา ดังจะเห็นได้จากผู้ประพันธ์ได้กำหนดให้ดินซึ่งเป็นคนอเมริกันมีลักษณะตามแบบของคนตะวันตก กล่าวคือ ถ้าเป็นคนตะวันตกจะต้องมีลักษณะตรงไปตรงมาและโกรธจนเฉียวง่ายโดยจะเห็นได้จากนี้ที่เขาปะทะคารมกับพระภิกษุชั้นเกย์จนทำให้เขารู้สึกโกรธและแสดงอาการจนเฉียวออกมาให้เห็นได้โดยง่ายโดยการตบฝ่ามือซ้ายฉาดหนึ่งลงบนท่อนแขน หักนิ้วมือ ทำสัญญาณมือที่มีความหมายเป็นคำคำคู่สนทนา ในฉากนี้ในขณะที่พระภิกษุชั้นเกย์ที่สงบเสถียร ส้ารวม ไม่แสดงอาการโกรธ แต่แสดงออกโดยการยิ้ม แต่ดินกลับโกรธจนควบคุมตนเองไม่ได้จนถึงกับต้องแสดงว่าตนเองโกรธโดยทำกริยาอันหยาบคายใส่พระภิกษุชั้นเกย์ดังที่ได้กล่าวไป ซึ่งสะท้อนให้ว่าดินซึ่งเป็นคนตะวันตกจะโกรธง่าย มีความตรงไปตรงมา

นอกจากนี้นิสัยที่ตรงไปตรงมาของดินซึ่งเป็นคนตะวันตกยังสะท้อนอยู่ในคำพูดของเขาที่ได้ตอบกับพระภิกษุชั้นเกย์

“How can you have a loser and not a winner?” A fair question,

Dean thought, but the young monk shook his head and chuckled.

“Very good,” he said. “Very western. You must be a Christian.”

“I was born a Christian.”¹³⁰

ในฉากนี้ดินได้ถามว่ามีผู้แพ้แล้วจะไม่มีผู้ชนะได้อย่างไรและพระภิกษุชั้นเกย์ก็ตอบว่า “ดีมาก ตามแบบคนตะวันตกเปื้อน” ซึ่งคำตอบนี้ก็สื่อให้เห็นว่าลักษณะการถามที่ตรงไปตรงมาเช่นนี้ของดินเป็นลักษณะของคนตะวันตก

ดังนั้นทั้งตอนที่ดินแสดงความโกรธออกมาให้เห็นโดยใช้ภาษามือที่มีความหมายหยาบคายและตอนที่ดินตั้งคำถามออกมาตรงๆ ถามพระภิกษุชั้นเกย์นั้นก็สื่อว่าดินเป็นคนที่โกรธจนเฉียวง่าย ควบคุมอารมณ์ไม่อยู่ และตรงไปตรงมาอันเป็นลักษณะของคนตะวันตกที่ได้มีการกำหนดไว้ในศตวรรษที่ 18 ว่า ...Physiological and moral characteristics are distributed more or less equally : the American is “red, choleric, erect...”¹³¹ ซึ่งลักษณะเช่นนี้ตรงกับลักษณะของดินซึ่งเป็นชาวอเมริกันได้แสดงออกมานั่นเอง

เมื่อพระภิกษุชอมปาเรียกเจสซี ราชู และคีตาให้เข้าไปรับการทดสอบด้วยการให้เลือกหมวกใบที่เป็นของลามะดอร์เจ ดินซึ่งกำลังรู้สึกโกรธอยู่ก็มีความรู้สึกเหมือนกับว่าตนได้มีส่วนร่วมในการทดสอบครั้งนี้ด้วย และด้วยความรู้สึกแบ่งแยกระหว่างตะวันตกและตะวันออกและความเชื่อว่าชาติตะวันตกต้องเป็นที่หนึ่งเสมอ ดินจึงคิดอยู่อย่างเดียวว่าตนต้องชนะ

(...) when he saw Chompa come out of a doorway and call to the children.

He had three *katas* in his hand, and as they ran to him, he handed one to each child, then led them away.

“The Abbot will see them now,” Sangay said.

And maybe it was the patronizing monk who did it, but Dean suddenly came all over competitive. Go on Jesse, he said to himself. Win.¹³²

¹³⁰ Ibid., pp. 148-149.

¹³¹ Edward W. Said, *Orientalism*, p. 119.

¹³² Gordon McGill, *Little Buddha*, p. 150.

เห็นได้ว่าผู้ประพันธ์กำหนดให้ความโกรธของดินระคนไปด้วยความรู้สึกแบ่งแยกที่อยู่ในจิตใต้สำนึกซึ่งจัดเป็นบุรพาคตินิยมแฝงเร้นซึ่งสามารถสะท้อนอคติที่ตะวันตกมีต่อตะวันออกที่มองว่าตะวันออกต่ำต้อยกว่าและต้องเป็นรองตะวันตกเสมอ

เมื่อเด็กทั้งสามต่างก็เลือกหมวกของลามะดอร์เจได้ถูกใบเจ้าอาวาสและลามะนอร์บู จึงต้องให้พระภิกษุชรารูปหนึ่งเข้าทรงเพื่อจะได้ถามว่าเด็กคนไหนสมควรจะได้รับเลือกให้เป็นลามะดอร์เจที่กลับมาเกิด

The Lama stared at him and waited. The old man's face was delicate and feminine, without wrinkle or eyelash or eyebrow. His expression was blank, as if asleep. He had been told the tales of the three children and given the charts. Now he closed his eyes, took one deep breath, and entered the transitional world between men and the gods.¹³³

(...) Suddenly the old man's arms jerked upright, his spine arched in violent convulsion, then he slumped forward and began to speak in a high voice that did not seem human.

And the attendant wrote down the sounds, until the spirit that inhabited the old man departed and he slumped to the floor.¹³⁴

การที่ผู้ประพันธ์กำหนดให้ลามะนอร์บูและเจ้าอาวาสทำเช่นนั้นก็เนื่องจากต้องการสื่อให้เห็นว่าคนตะวันออกเป็นชาติที่มลาย ไร้เหตุผล เชื่อในเรื่องทรงเจ้าเข้าผีและเรื่องพรหมลิขิต (fatalistic) อันเป็นสิ่งที่พิสูจน์ไม่ได้อย่างวิทยาศาสตร์และว่าความคิดความเชื่อนี้ฝังรากลึกลงในสังคมตะวันออกเสียจนในการตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ๆ คนตะวันออกก็จะพึ่งวิธีการทรงเจ้าเข้าผีซึ่งที่จริงแล้วเป็นมุมมองอันแฝงไปด้วยอคติของตะวันตกที่มองว่าสังคมตะวันออกล้าหลัง ต้อย พัฒนา การศึกษาน้อยจึงไม่รู้จักที่จะใช้สติปัญญาในการขบคิดสิ่งต่าง ๆ ส่วนสังคมตะวันตกนั้นเจริญก้าวหน้า ผู้คนมีการศึกษาจึงรู้จักที่จะใช้สติปัญญาในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ซึ่งการคิดเช่นนี้ก็

¹³³ Ibid., pp. 152-153.

¹³⁴ Ibid., p. 153.

สอดคล้องกับที่ชาอิดกล่าวไว้ว่า ตะวันออกตามมุมมองของนักบูรพาคตินิยมนั้นเป็นชนชาติในปกครองของตะวันตกที่มีความเชื่อในเรื่องพรหมลิขิต Orient worked havoc with Orientalist conceptions of passive, fatalistic “subject races”¹³⁵ ซึ่งหากผู้ประพันธ์แต่งวรรณกรรมเรื่องนี้ด้วยความรู้สึกเคารพและศรัทธาในศาสนาพุทธอย่างแท้จริงแล้วก็ไม่น่าจะใส่มากที่แสดงถึงความไม่ใช้ลักษณะของพุทธศาสนาที่แท้จริงอย่างเรื่องความเชื่อในเรื่องทรงเจ้าเข้าผีนี้ลงไปเพราะแท้จริงแล้วพุทธศาสนาสอนให้พึ่งตนเองในการยกระดับชีวิตของตนให้สูงขึ้น ไม่สอนให้อ่อนน้อมบวงสรวงขอความช่วยเหลือจากสิ่งลี้ลับซึ่งการกระทำเช่นนี้เป็นการปล่อยตนให้ตกอยู่ภายใต้อำนาจของผู้อื่นทำให้ไม่คิดจะพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าสูงขึ้นด้วยสติปัญญาของตนเองแต่อย่างใด อีกทั้งพระพุทธเจ้ายังสอนให้เชื่ออย่างมีเหตุผลตามหลักกาลามสูตรที่ว่าอย่าเชื่อ

1. โดยฟังตามกันมา 2. โดยปฏิบัติสืบต่อมา 3. โดยฟังข่าวลือ 4. โดยอ้างตำรา
 5. โดยนึกเดาเอาเอง 6. โดยคาดคะเนเอาเอง 7. โดยคิดเอาตามอาการที่เป็นไป
 8. โดยชอบใจว่าถูกต้องตามลัทธิตน 9. โดยเชื่อว่าผู้พูดควรเชื่อได้ 10. โดยนับถือที่ท่านเป็นครูอาจารย์ของเรา
- นั่นคืออย่าเชื่อมลาย ให้ใช้ปัญญาพิจารณาควบคู่ไปกับศรัทธาและความเชื่อ

เมื่อตื่นซึ่งเป็นคนตะวันตกโกรธแล้วก็ย่อมจะแสดงความมีอคติอันอยู่ในจิตใต้สำนึกออกมาดังที่ผู้ประพันธ์ได้บรรยายว่า

Dean held his breath. He had not known how he would react.

It seemed a century ago that he had pacified Lisa by saying that it wouldn't be Jesse, that they'd found another candidate, that the odds were stacked against a foreigner. Though he wasn't a betting man, he'd figured that an old Tibetan lama would rather inhabit the body of a Kathmandu kid than a supporter of the Seattle Seahawks...but when Lama Norbu walked toward Raju, Dean felt a tug of disappointment. Maybe it was the American in him, but he knew now that, whatever the consequences, he had wanted Jesse to be the Chosen One. Ever since he had accepted the plane tickets from the old man, he had felt that it would pay the monks back many times over if Jesse were the one, because

¹³⁵ Edward W. Said, *Orientalism*, p. 105.

otherwise it was a terrible waste of time and money. But even as he thought this, Dean realized that he was rationalizing, that he wanted Jesse to be chosen because it was un-American just to take part, and it was certainly un-American to come second, Buddhism or no Buddhism.¹³⁶

ประโยคที่ว่า “...ว่าพวกลามะได้พบผู้ถูกทดสอบอีกคนหนึ่งไม่ใช่นางซี ขณะนี้พวกที่ไม่เห็นด้วยกำลังต่อต้านชาวต่างชาติ ถึงแม้ว่าเขาจะไม่ใช่สิ่งไหนเขาก็คิดว่าลามะชาวธิเบตค่อนข้างจะโน้มเอียงไปยังร่างของเด็กชาวการูมาณูมากกว่าจะสนับสนุนเหยี่ยวทะเลแห่งซีแอตเติล...” สื่อถึงความคิดที่แบ่งแยกระหว่างตะวันออกและตะวันตก กล่าวคือ คำว่า “พวกลามะ” (they) และ “พวกที่ไม่เห็นด้วย” (the odds) ที่ตี้นี้หมายถึงพวกลามะสื่อให้เห็นความคิดของผู้ประพันธ์ซึ่งเป็นคนตะวันตกว่าคนตะวันตกมองว่าคนตะวันออกไม่ใช่พวกเดียวกับตนแต่เป็นพวกอื่นที่แปลกประหลาดโดยเฉพาะจะเห็นได้จากการใช้คำว่า “the odds”

นอกจากนี้คำว่า “เด็กชาวการูมาณู” (a Kathmandu kid) และ “เหยี่ยวทะเลแห่งซีแอตเติล” (the Seattle Seahawks) ก็มีความหมายที่สื่อว่าตะวันตกเหนือกว่าตะวันออกเพราะตะวันออกเป็นเพียงเด็กธรรมดาคนหนึ่งในขณะที่ตะวันตกไม่ใช่เด็กธรรมดาแต่กลับได้รับการเปรียบเทียบกับเป็นเหยี่ยวทะเลที่ถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของความเข้มแข็ง งามสง่า และกล้าหาญ

ถึงแม้ตี้นจะมองว่าลามะนอร์บูอาจจะเลือกราชูหรือคิตาซึ่งเป็นตะวันออกเหมือนกัน แต่เขาก็คิดว่าไม่ว่าอย่างไรเจสซียังก็ต้องได้รับเลือกเป็นแน่เพราะมีฉะนั้นจะเป็นการเสียเงินและเวลาอย่างเลวร้ายที่เดิซวซึ่งไม่ใช่เหตุผลที่แท้จริงแต่เหตุผลที่แท้จริงแล้วที่ทำให้เขาคิดว่าเจสซีต้องได้รับเลือกเพราะเขามีความคิดว่าชนชาติอเมริกันมีความเหนือกว่าชาติอื่นๆ เสมอคงจะเห็นได้จากความคิดของเขาที่ว่า “เพราะคนที่ไม่ใช่อเมริกันจะเป็นแค่ที่สอง ไม่ว่าจะเป็นชาวพุทธหรือไม่ใช่ก็ตาม”

¹³⁶ Gordon McGill, *Little Buddha*, p. 154.

เห็นได้ว่าทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นแนวคิดแบบบูรพาคตินิยมของผู้ประพันธ์ผ่านตัวละครดินที่มองว่าตะวันออกต่ำต้อยกว่าและตะวันตกเหนือกว่าและจะต้องเป็นผู้ชนะเสมอ ไม่ว่ากรณีใดก็ตามอันจัดเป็นอคติของตะวันตก

ความคิดที่แฝงด้วยอคติของดินยังปรากฏออกมาให้เห็นในตอนที่ดินรู้สึกตกใจและยอมไม่ได้ที่ลามะดอร์เจจะแบ่งวิญญาณออกมาเป็นสององค์ราวกับตัวอมีบา

Dean was stunned. He didn't get it. How could there be two?

How could Lama Dorje separate his soul, like some kind of spiritual amoeba? Now it was a double insult to Jesse.¹³⁷

ดินรู้สึกงุนงงและไม่อยากเชื่อว่าวิญญาณของลามะดอร์เจสามารถแบ่งภาคได้โดยได้เปรียบเทียบกับวิญญาณของลามะดอร์เจว่าเหมือนกับตัวอมีบาที่สามารถแบ่งตัวได้เหมือนกัน

การที่ผู้ประพันธ์เปรียบเทียบวิญญาณลามะดอร์เจซึ่งเป็นถึงผู้นำทางศาสนาและวิญญาณของชาวธิเบตกับตัวอมีบาซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในลำดับต่ำสุดสื่อให้เห็นว่าผู้ประพันธ์มีอคติกับตะวันออกกว่ามีความประหลาด มีความคิดและการกระทำที่ต่ำต้อยไม่ต่างจากตัวอมีบา และคนตะวันออกมีข้อบกพร่อง มีนิสัยถูกผู้อื่นอย่างไม่มีเหตุผลดังที่ปรากฏให้เห็นในตัวละครคิดาดังที่กล่าวไปแล้วซึ่งทั้งหมดนี้ก็เป็นมุมมองโดยยึดตะวันตกเป็นศูนย์กลางเพราะความจริงแล้วตะวันตกต่างหากที่เป็นฝ่ายถูกชาติอื่นอยู่ตลอดเวลาดังเช่นในกรณีนี้ที่ตะวันตกมองว่าตะวันออกต่ำต้อยกว่า แปลกประหลาด ไม่มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบซึ่งเป็นแนวบูรพาคตินิยมที่ผู้ประพันธ์แฝงไว้ในวรรณกรรมเรื่องนี้เพื่อให้ตรงกับความคิดของผู้อ่านชาวตะวันตกจะได้ยอมรับและบริโภคลินคำขึ้นนี้

เมื่อเจสซีได้รับการพิสูจน์แล้วว่าเป็นร่างของลามะดอร์เจกลับชาติมาเกิดเช่นเดียวกับราชูและคีตาก็ทำให้ดินหายโกรธและรู้สึกพอใจ

¹³⁷ Ibid., p. 155.

“Dad, Dad,” he bubbled enthusiastically, “we are all Lama Dorje. Raju, Gita, and me.”

“I know. Big day, Jesse Long-Ears.”

It was the first time that he had used the nickname the old man had given his son, and Jesse grinned at him. The demon of jealousy had been defeated.¹³⁸

การที่ผู้ประพันธ์กำหนดให้เจสซีได้รับเลือกด้วยก็เพราะต้องการจะแสดงว่าคนตะวันออกยอมรับว่าคนตะวันตกเหนือกว่าและยอมรับว่าตนต่ำต้อยกว่าและว่าคนอเมริกันจะต้องเป็นผู้ชนะเสมอในทุก ๆ เรื่องซึ่งก็ทำให้คนอเมริกันอย่างตื่นพึงพอใจเป็นอย่างมากดังในประโยคที่ว่า “ปีศาจแห่งความอิจฉาริษยาพ่ายแพ้ไปแล้ว” ซึ่งเป็นการสื่อให้เห็นถึงความคิดที่มีอคติต่อตะวันออกของคนตะวันตกว่าตะวันออกต่ำต้อยด้อยกว่านั่นเอง

3.2 แนวคิดที่ว่าตะวันตกมีสิทธิในการเปลี่ยนแปลงตะวันออก

ด้วยแนวคิดบูรพาคตินิยมตะวันตกจึงมองตะวันออกว่าเป็นชาติที่ยังมีข้อบกพร่องไม่สามารถพัฒนาชาติของตนได้เองทั้งในด้านศาสนา วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม และว่าตะวันออกไร้ความสามารถที่จะสร้างระบบด้วยตนเองรวมถึงไม่สามารถเข้าใจตนเองได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวตะวันตกจึงมองว่าชาติตนมีความเหนือกว่าตะวันออกในทุกด้านจึงมีสิทธิและศักยภาพที่จะช่วยเหลือตะวันออกซึ่งมีสภาพเหมือนอยู่ในยุคมืดหรือยุคกลางในสายตาคนตะวันตกให้พัฒนาสู่ยุคสมัยใหม่แบบตะวันตกซึ่งกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือเป็นการเปลี่ยนแปลงตะวันออกของตะวันตก

เนื่องจากตะวันตกเชื่อว่าชาติตนเท่านั้นที่มองเห็นถึงความเสื่อมของประเทศตะวันออกตะวันตกจึงเชื่อในแนวคิด “ภาระของคนผิวขาว” ตามความเชื่อทางศาสนาคริสต์ในการช่วยเหลือตะวันออกให้หลุดพ้นจากสภาพอันไร้อารยธรรมโดยได้อาศัยหลักทางคริสต์ศาสนาอย่างเช่น ในคัมภีร์ไบเบิลฉบับพันธสัญญาเดิมในการทำให้ตะวันออกดีขึ้น นอกจากนี้ตะวันตกยังเชื่อในเรื่องความเหนือกว่าอย่างแท้จริงของกองกำลังชาวคริสต์ที่ไม่อาจทนนิ่งเฉยต้องทำการต่อสู้กับเหล่า

¹³⁸ Ibid., p. 156.

ชนป่าเถื่อนชาวตะวันออกเพื่อความชอบธรรมสันติสุขของมวลมนุษย์ซึ่งแท้จริงแล้วเป็นการทำเพื่อผลประโยชน์ของคนตะวันตกเอง ไม่ใช่เพื่อคนทั้งโลกแต่อย่างใด

ด้วยแนวคิดบูรพาคตินิยมตะวันตกยังเชื่อว่าตนมีสิทธิในการพูดเกี่ยวกับตะวันออกได้ในทุกแง่มุมรวมทั้งมีสิทธิที่จะพูดแทนตะวันออก กล่าวคือ สามารถกำหนดความคิด การกระทำ คำพูด ฯลฯ ทุกอย่างแทนตะวันออกได้ทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจากไม่มีชาวตะวันออกผู้ใดจะสามารถรู้ดีเกี่ยวกับตัวเองได้เท่าตะวันตก นอกจากนี้ตะวันตกยังเชื่อว่าตนมีสิทธิในการสร้างตะวันออกขึ้นใหม่ให้มีลักษณะตามธรรมชาติของมันซึ่งแท้จริงแล้วก็คือลักษณะที่ตะวันตกสมมติขึ้นมาเองโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ เช่น การถอดรหัสทางวัฒนธรรม การเปลี่ยนรูปคดีศาสตร์ ฯลฯ

ตะวันตกมองตะวันออกเหมือนจำเลยที่ถูกพิพากษาคัดสินในศาล เหมือนบทเรียนที่ต้องศึกษาทำความเข้าใจในชั้นเรียน เหมือนนักเรียนหรือนักโทษที่ต้องสร้างกฎขึ้นมาควบคุม และเหมือนภาพประกอบคำบรรยายที่อยู่ในคู่มือความรู้เกี่ยวกับสัตว์ซึ่งจะเห็นได้ว่าถ้าตะวันตกมองเช่นนี้ก็หมายความว่าตะวันออกอยู่ในสถานะสำหรับให้ตะวันตกศึกษา เรียนรู้ และทำความเข้าใจเพื่อที่จะได้ทราบว่าควรจะเปลี่ยนแปลงตะวันออกในส่วนใดบ้างนักบูรพาคตินิยมจึงเปรียบเสมือนผู้สร้างโลกใหม่ให้ตะวันออกเช่นเดียวกับพระเจ้า

ตะวันตกยังมีความคิดแบบมานุษยนิยม (anthropocentrism) ความคิดที่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางในการตัดสินสิ่งต่างๆ (Europocentrism) และความคิดที่ลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ (dehumanized thought) เพราะตะวันตกมองว่าตนซึ่งเป็นคนผิวขาวมีสิทธิที่จะปรับเปลี่ยนและครอบครองผู้ที่ไม่ใช่คนผิวขาวซึ่งไม่ใช่มนุษย์ที่แท้จริงในสายตาคนตะวันตกดังจะเห็นได้ว่าด้วยแนวคิดที่ว่าตะวันตกอยู่ในฐานะผู้ครอบครองหรือผู้นำ ผู้บริโภคนผิวขาวซึ่งเป็นส่วนน้อยในโลกกลับได้รับสิทธิในการบริโภครทรัพยากรของโลกเป็นจำนวนมากที่สุดเพราะผู้นำสมควรจะได้รับมากที่สุด ความคิดดังกล่าวก็นำให้เกิดการครอบงำทางวัฒนธรรมของตะวันตกต่อชาติอื่น

ดังนั้นตะวันตกจึงสามารถพูดเกี่ยวกับตะวันออกได้ในฐานะผู้ที่มีอคติทางเชื้อชาตินักจักรวรรดินิยมตะวันตกมองว่าตะวันออกเป็นชาติที่สมควรถูกครอบครองให้อยู่ในฐานะอาณานิคมเพราะด้อยกว่า ดังนั้นสังคมตะวันตกจึงเต็มไปด้วยความคิดเกี่ยวกับการะกิจอันยากลำบาก

ของชาวตะวันตกในการช่วยให้ชาวตะวันออกผู้ไร้อารยธรรมกลายเป็นผู้มีอารยธรรมเฉกเช่นเดียวกับชาวตะวันตกซึ่งความคิดดังกล่าวทำให้สังคมตะวันตกเต็มไปด้วยคำพูดที่ว่า “ความเป็นคาทอลิก”, “ความเป็นพหุนิยม”, “ความใจกว้าง” (catholicity, plurality, open-mindedness) ซึ่งชาวตะวันตกกล่าวคำพูดเหล่านี้เกิดจากการที่สังคมตะวันตกให้ความสำคัญกับเสรีภาพจึงได้เกิดคำพูดที่สอดคล้องกับความหมายของเสรีภาพซึ่งในทางปฏิบัติแล้วคนตะวันตกหาได้ทำเช่นนั้นไม่ อย่างเช่นคำว่า “ความเป็นศาสนาคาทอลิก” ก็เกิดจากการที่ตะวันตกต้องการเผยแผ่ศาสนาคาทอลิกซึ่งการกระทำนี้ก็มีนัยยะแฝงอยู่อีกชั้นว่าตะวันตกต้องการแสดงว่าศาสนาของตนนั้นดีส่วนศาสนาอื่น ๆ ล้วนแล้วแต่ป่าเถื่อน

หลักการบูรพาคตินิยมที่ตะวันตกมองว่าตะวันออกสมควรถูกครอบครองมีมาตั้งแต่สมัยกรีกแล้วก่อนหน้าการเกิดลัทธิอาณานิคมในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ด้วยเหตุนี้การเป็นอาณานิคมของตะวันออกจึงถูกกำหนดล่วงหน้าโดยหลักการบูรพาคตินิยมซึ่งเป็นการหาเหตุผลให้กับตนเองของตะวันตกในการที่จะครอบครองและครอบงำตะวันออกและยังเป็นระบบความรู้ที่เหมือนกันเกือบทั้งหมดที่มีอยู่ในตะวันตกที่ใช้ในการครอบครองและครอบงำตะวันออกซึ่งกลายมาเป็นจักรวรรดินิยมตะวันตกไปในที่สุด

ดังได้กล่าวไปแล้วว่าภาพยนตร์เรื่อง *ลิตเติล บุคคา* ได้นำเสนอเรื่องการกลับชาติมาเกิดอันเป็นหลักศาสนาพุทธโดยที่ผู้ประพันธ์ซึ่งเป็นชาวตะวันตกได้ดัดแปลงหลักศาสนาพุทธบางส่วนให้เป็นศาสนาคริสต์เพื่อให้ตรงกับมาตรฐานที่ตะวันตกกำหนดขึ้นมาทำให้ผู้ชมชาวตะวันตกซึ่งส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์เข้าใจและยอมรับปรัชญาพุทธที่ถูกดัดแปลงนี้ทำให้มีการบริโภคสินค้าตัวนี้กันมากมายอันนำไปสู่ผลกำไรมหาศาลตามสูตรของวัฒนธรรมชนนิยมที่เน้นเรื่องผลกำไรเป็นหลัก ดังนั้นเพื่อจะให้ได้กำไรมากๆ บรรดาผู้สร้างจึงต้องดูความนิยมของผู้บริโภคส่วนใหญ่ดังเช่นคณะผู้สร้างเรื่องนี้ที่สร้างโดยยึดกระแสเรื่องการกลับชาติมาเกิดในสังคมตะวันตกในขณะนั้น เมื่อนำเสนอปรัชญาตะวันออกผู้สร้างก็เห็นว่าจำเป็นจะต้องดัดแปลงปรัชญาตะวันออกให้คล้ายปรัชญาตะวันตกเพื่อที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่ที่เป็นชาวตะวันตกจะได้เข้าใจและยอมรับได้

ดังจะเห็นได้ในฉากที่พระภิกษุชอมปาได้พบกับโยคีภูเขาดนหนึ่งที่ตนเคยรู้จักซึ่งโยคีตนนี้ต้องนำขามของลามะดอร์เจมาให้ลามะนอร์บูใช้ในการค้นหาลามะดอร์เจ

Chompa stared at him, trying to remember. He must have

been about ten when he last saw this man. Then he had been straight, bright-eyed, and well-muscled, but he had chosen the way of the ascetic to find salvation.¹³⁹

การที่ผู้ประพันธ์ใช้คำว่า “salvation” (ทางรอด) อันเป็นศัพท์เฉพาะในศาสนาคริสต์นั้นเป็นการบิดเบือนหลักศาสนาพุทธเพราะคำดังกล่าวในทางคริสต์ศาสนาหมายความว่าทางรอดจากบาปทั้งปวงที่มนุษย์มีติดตัวมาแต่กำเนิดเพราะตามตำนานในคัมภีร์ไบเบิล อדם (Adam) กับอีฟ (Eve)* ซึ่งเป็นมนุษย์คู่แรกของโลกได้ฝ่าฝืนคำสั่งของพระผู้เป็นเจ้ากินผลของต้นไม้แห่งปัญญาที่สามารถรู้ชั่ว (Tree of the Knowledge of Good and Evil) ที่อยู่ในสวนอีเดน (the Garden of Eden) เพราะโดนซาตาน* ซึ่งแปลงร่างเป็นงู (serpent) ได้พุดจาล่อลวงอีฟว่าผลไม้มากินแล้วไม่ต้องหามันดีที่สุดในที่สุด การที่พระเจ้าห้ามกินก็เพราะถ้ากินเข้าไปแล้วจะเป็นเหมือนพระเจ้าคือรู้ความดีและความชั่ว กินแล้วจะฉลาด ด้วยเหตุนี้บาปที่อาดัมและอีฟ

¹³⁹ Ibid., p. 20.

* ก่อนที่จะมีการสร้างโลกจักรวาลถูกแบ่งออกเป็นครึ่งซีกวงกลมสองซีก กล่าวคือ ส่วนบนเรียกว่า “สวรรค์” ซึ่งเป็นที่อยู่ของพระเจ้า ส่วนล่างเป็นความมืดที่ไร้ขอบเขต (chaos) คำว่า chaos เรียกว่า “นรก” ต่อมามีการสร้างโลกมนุษย์ขึ้นซึ่งอยู่ระหว่างสวรรค์กับ chaos พระเจ้าใช้เวลา 6 วันในการสร้างโลก โดยในวันแรกพระเจ้าได้สร้างแสงสว่าง (light) ขึ้นในโลกเพราะในตอนแรกมีแต่ความมืดและเรียกแสงสว่างนั้นว่ากลางวัน (day) ส่วนความมืดก็เรียกว่ากลางคืน (night) ในวันที่สองพระเจ้าก็ได้ทรงแยกสวรรค์ออกจากพื้นดินของโลก วันที่สามได้ทรงสร้างพื้นดิน (earth) ต้นไม้หลากหลายชนิด พระอาทิตย์ และพระจันทร์ขึ้นมา ในวันที่สี่พระเจ้าทรงสร้างดวงดาว (star) ในวันที่ห้าพระเจ้าทรงสร้างปลาและนก ในวันที่หกพระเจ้าทรงสร้างมนุษย์ขึ้นมา และในวันที่เจ็ดพระเจ้าทรงพักผ่อน พระเจ้าได้ทรงสร้างมนุษย์คนแรกของโลกขึ้นชื่อว่าอาดัมและต่อมาพระเจ้าทรงเห็นว่าอาดัมอยู่ตามลำพังคนเดียวจึงทรงดึงซี่โครงออกมาจากกายของอาดัมขณะที่เขาหลับและได้สร้างมนุษย์ผู้หญิงจากซี่โครงชื่อว่าอีฟขึ้นมา

* ซาตานชื่อลูซิเฟอร์ (Lucifer) เดิมเป็นเทพที่อยู่บนสวรรค์คอยรับใช้พระผู้เป็นเจ้า ต่อมาเกิดมักใหญ่ใฝ่สูงอยากมีอำนาจเหนือพระผู้เป็นเจ้าจึงได้คิดก่อการกบฏแต่ก็ต้องพ่ายแพ้และถูกพระเจ้าขับไล่ออกจากสวรรค์ให้ลงไปนรก ต่อมาพระเจ้าได้สร้างโลกและสร้างมนุษย์ขึ้นซึ่งหลังจากที่สร้างเสร็จแล้วซาตานก็ได้ขึ้นมาจากนรกและได้เห็นโลกใหม่ที่พระเจ้าสร้างขึ้นจึงคิดแผนชั่วที่จะทำลายโลกที่พระเจ้าสร้างโดยการหลอกล่อให้ออาดัมและอีฟทานผลไม้ต้องห้าม เมื่อพระเจ้าทรงทราบจึงลงโทษทั้งคู่โดยได้สาปให้มนุษย์นั้นต้องตาย อัดัมจะต้องทำงานหนักต่อสู้กับธรรมชาติอันโหดร้ายส่วนอีฟจะต้องเจ็บปวดทรมานจากการคลอดลูก การที่มนุษย์ละเมิดคำสั่งของพระเจ้านี้ก็เป็นที่มาของหลักคำสอนเรื่องบาปกำเนิด (The doctrine of Original Sin) ที่เชื่อว่ามนุษย์ชาติต้องเกิดมาพร้อมกับบาปกำเนิดที่สืบเนื่องมาแต่บาปของอาดัมกับอีฟนั่นเอง

ทำไว้ก็ได้ตามติดตัวมนุษย์ทุกคนมาแต่กำเนิดซึ่งทางรอดจากบาปกำเนิด (original sin) ก็มีอยู่ทางเดียวคือการเชื่อฟังและศรัทธาในพระเจ้าซึ่งจะทำให้คนผู้นั้นเมื่อตายไปแล้วก็จะได้มีชีวิตนิรันดร์กับพระเจ้าบนสรวงสวรรค์ส่วนผู้ที่ไม่ศรัทธาในพระเจ้าเมื่อตายไปก็ต้องตกนรกหมกไหม้ไปตลอดกาล

จากที่กล่าวมาแล้วนี้เองการที่ผู้ประพันธ์ใช้คำว่า “salvation” ในบริบททางศาสนาพุทธจึงเป็นการบิดเบือนหลักศาสนาพุทธโดยตั้งใจเพื่อให้ผู้อ่านที่นับถือศาสนาคริสต์เข้าใจเนื่องจากการใช้คำว่า “Nirvana” (นิพพาน) หรือ “the complete Deliverance” (การหลุดพ้นจากกิเลสโดยสิ้นเชิง) จะไม่เป็นที่เข้าใจในหมู่นักตะวันตกที่นับถือศาสนาคริสต์เพราะคำทั้งคู่ในทางพุทธศาสนาหมายความว่าถึงการหลุดพ้นออกจากกิเลสทั้งปวงซึ่งก็คือ โลกะ โทสะ โมหะ ที่มีอยู่ในมนุษย์ทุกคนที่ได้ตกเป็นทาสของกิเลสเหล่านี้จนถอนตัวไม่ขึ้นทำให้ยังต้องเวียนว่ายตายเกิดเพื่อชดใช้กรรมที่เกิดจากกิเลสเหล่านี้อย่างไม่มีที่สิ้นสุดซึ่งหากมนุษย์ละกิเลสเหล่านี้ได้ก็จะทำให้เข้าถึงนิพพานอันเป็นสภาพของผู้หลุดพ้นจากกิเลสแล้วโดยสิ้นเชิงและปราศจากกรรมที่ต้องชดใช้ในวัฏสงสารต่อไปอันเนื่องมาจากสามารถละกิเลสที่มีอยู่ในจิตใจได้โดยสิ้นเชิงอันเป็นการหมดเชื้อที่จะก่อให้เกิดกระแสกรรมอีกต่อไปนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ภาวะหลุดพ้นหรือนิพพานในพระพุทธศาสนาจึงไม่ได้หมายถึงภาวะที่จะได้ไปอยู่ในแดนสวรรค์กับพระเจ้าอย่างในศาสนาคริสต์แต่เป็นภาวะที่เกิดจากการที่มนุษย์สามารถหลุดพ้นออกจากกิเลสทั้งปวงได้ด้วยตัวเองโดยหาต้องพึ่งพลังของพระเจ้าเช่นในศาสนาคริสต์แต่อย่างใดไม่ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าคำว่า “salvation” และ “Nirvana” หรือ “the complete Deliverance” มีความหมายแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง

ตามความเห็นของผู้วิจัย แบร์โตลูซีนน่าจะจงใจเลือกใช้คำว่า “salvation” มากกว่าเป็นเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ด้วยเหตุที่ว่าคำทั้งคู่มีความหมายที่ต่างกันโดยสิ้นเชิงเพราะดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าแบร์โตลูซีนได้ศึกษาพุทธศาสนามาเป็นเวลานานก่อนที่จะนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์จึงไม่น่าจะเป็นไปได้ที่ผู้สร้างที่มีความละเอียดรอบคอบเช่นนี้จะละเลยรายละเอียดที่สำคัญ ๆ เหล่านี้ไปได้

เนื่องจากคำเหล่านี้เป็นคำหลักที่สื่อถึงหัวใจหรือแก่นแท้ของแต่ละศาสนา การที่ผู้ประพันธ์เลือกใช้คำว่า “salvation” ที่เป็นคำที่สื่อถึงเป้าหมายสูงสุดในศาสนาคริสต์มาใช้กับศาสนาพุทธที่มีเป้าหมายสูงสุดคือการนิพพานจึงทำให้เนื้อหาของพุทธศาสนาคลาดเคลื่อนไป

นั่นก็คือ กลายเป็นว่าหลักปฏิบัติในศาสนาพุทธ ไม่ว่าจะเป็นการละเว้นการทำความชั่วให้ทำแต่ความดี การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ การดำเนินตามมรรคมีองค์ 8 เพื่อให้เกิด ศีล สมาธิ ปัญญา และการละกิเลสเป็นการนำไปสู่ทางรอด (salvation) ที่จะได้อยู่กับพระผู้เป็นเจ้า หากใช้การนำไปสู่นิพพานหรือภาวะแห่งการหลุดพ้นจากกิเลสโดยสิ้นเชิงแต่อย่างใด

การกระทำดังกล่าวก็คือการที่ตะวันตกทำให้ตะวันออกกลายเป็นอย่างที่ตะวันตกต้องการให้เป็นซึ่งก็ล้วนแต่สอดคล้องกับแนวคิดแบบบูรพาคตินิยมที่ว่าผู้ประพันธ์คือแบร์โตลูซซี ซึ่งเป็นชาวตะวันตกนั้นมักจะปรับเปลี่ยนตะวันออกไม่ว่าจะเป็นในแง่ของปรัชญาความคิดหรือวัฒนธรรมก็ตามให้เป็นไปในทางที่เป็นประโยชน์แก่ตะวันตกเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับที่ซาอิดได้กล่าวไว้ดังนี้

Yet the Orientalist makes it his work to be always converting the Orient from something into something else : he does this for himself, for the sake of his culture, in some cases for what he believes is the sake of the Oriental. This process of conversion is a disciplined one: and it is taught, it has its own societies, periodicals, traditions, vocabulary, rhetoric, all in basic ways connected to and supplied by the prevailing cultural and political norms of the West...¹⁴⁰

การที่ผู้ประพันธ์ได้ดัดแปลงปรัชญาของตะวันออกให้เป็นไปในทางปรัชญาแบบตะวันตกนั้นก็เพื่อประโยชน์แก่ตัวผู้ประพันธ์เอง กล่าวคือ เพื่อให้ผู้อ่านวรรณกรรมที่เป็นชาวตะวันตกเข้าใจและยอมรับวรรณกรรมเรื่องนี้ได้ง่ายขึ้นเพราะได้ทำสิ่งที่ตรงกับความต้องการของผู้เสาววรรณกรรมชาวตะวันตกที่ส่วนใหญ่นับถือคริสต์ศาสนาและมีความรู้ความเข้าใจในหลักคำสอนเรื่องทางรอดของศาสนาคริสต์มากกว่า

พระภิกษุเห็นชินแล้วให้ลามะนอร์บูและพระภิกษุขอมปาวาตนผีนเห็นลามะดอร์เจ มาหาเพื่อจะบอกว่ากลับชาติมาเกิดอยู่ที่ใดซึ่งในความผีนนั้นลามะดอร์เจได้ใส่กางเกงยีนส์

“Jeans?” he said. “He was wearing jeans?”

¹⁴⁰ Edward W. Said, *Orientalism*, pp. 67-68.

“Oh, yes,” Tenzin said, chuckling. “When in Rome, do as the Romans do. It’s a Western saying.”¹⁴¹

ผู้ประพันธ์ได้กำหนดให้ตัวละครลามะดอร์เจแห่งทางเกยยีนส์ซึ่งเป็นเครื่องแต่งกายแบบตะวันตกแทนที่จะให้ห่มผ้าคลุมแบบลามะอันสื่อถึงความเป็นตะวันออกเพราะต้องการสื่อว่าวัฒนธรรมตะวันตกสูงส่ง ดีเลิศ ซึ่งทำให้แม้แต่กับชาวตะวันออกก็ยังคงยอมรับวัฒนธรรมการแต่งกายแบบตะวันตกจนทำให้มีพฤติกรรมและความคิดแบบคนตะวันตกไปโดยปริยาย ผิดกับคนตะวันตกที่ไม่มีวันจะเปลี่ยนตนเองไปตามแนวทางของคนตะวันออกเนื่องจากมีความเชื่อในแนวคิดบูรพาคตินิยมที่เชื่อในเรื่องความเหนือกว่าของตะวันตกที่มีต่อตะวันออกนั่นเองซึ่งจะเห็นได้ในตอนที่ดินกำลังขับรถเพื่อไปยังบ้านของคิตาพระภิกษุขอมปาพูดกับดินว่า “เข้าเมืองตาหลิ่วก็ต้องหลิ่วตาตาม” (When in Rome, do as the Romans do.) เพื่อบอกให้ดินรู้ว่าเขาต้องปรับตัวให้เข้ากับการขับรถในประเทศตะวันออกที่สภาพการจราจรไม่เป็นระเบียบซึ่งดินก็ต้องยอมทำตามคนตะวันออกแต่ก็เนื่องจากความจำเป็นเท่านั้นเพราะเขาหาได้มีพฤติกรรมและความคิดเป็นแบบคนตะวันออกไม่ ทั้งนี้เห็นได้จากการที่ดินยังมีความคิดในเรื่องการแบ่งแยกระหว่างตะวันตกและตะวันออกอยู่ และลักษณะของการปรับเปลี่ยนตะวันออกให้เป็นตะวันตกนั้นยังสามารถเห็นได้ในตัวละครเจสซีที่ผู้ประพันธ์พยายามสื่อว่าคือลามะดอร์เจซึ่งเป็นคนตะวันออกกลับชาติมาเกิดได้กลายเป็นมีพฤติกรรมและความคิดแบบตะวันตกโดยสิ้นเชิง เช่น เห็นได้จากความคิดของเจสซีที่ว่าตนเป็นคนอเมริกันและจะไม่ยอมให้คนยุคกลางเห็นเขาร้องไห้เด็ดขาดอันเป็นความคิดของคนตะวันตกที่คิดว่าตนเหนือกว่าคนตะวันออก

ทั้งหมดนี้ก็เกิดจากความคิดแบบบูรพาคตินิยมของผู้ประพันธ์ที่มองว่าตะวันตกมีสิทธิที่จะเปลี่ยนแปลงตะวันออกจากสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งอยู่เสมออันเป็นไปเพื่อคงฐานะที่เหนือกว่าของตะวันตกไว้โดยที่จะไม่เข้าไปมีส่วนร่วมด้วยตะวันออกในด้านใด ๆ ก็ตามแต่จะคอยสังเกตการณ์ตะวันออกดังเช่นพฤติกรรมของดินตอนที่อยู่ในเมืองการูมาณฑุที่จะคอยสังเกตความเป็นไปต่าง ๆ ของเมืองในตะวันออกโดยจะไม่ยอมเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยกิจกรรมใดก็ตาม และพร้อมเสมอสำหรับสิ่งใหม่ที่เป็นความบันเทิงที่พิสดารในตะวันออก เช่น ตอนที่ดินรู้สึกกระตือรือร้นที่จะได้ถ่ายรูปบ้านเมืองในการูมาณฑุที่ดูแปลกประหลาดและเหมือนบ้านเมืองในสมัยกลางในสายตาของเขาซึ่งสอดคล้องกับที่ซาอิดกล่าวไว้

¹⁴¹ Gordon McGill, *Little Buddha*, p. 28.

The Orient is *watched*, since its almost (but never quite) offensive behavior issues out of a tour of the Orient, is a watcher, never involved, always detached, always ready for new examples of what the *Description de l'Égypte* called “bizarre jouissance.”¹⁴²

ด้วยแนวคิดบูรพาคตินิยมดังกล่าวผู้ประพันธ์จึงยังมองว่าตะวันตกและตะวันออกแตกต่างกันในแง่ที่ว่าตะวันตกเหนือกว่าตะวันออกในทุกด้านซึ่งก็ทำให้คนตะวันตกคิดว่าตนมีสิทธิอย่างเต็มที่ที่จะเปลี่ยนตะวันออกให้เป็นอีกสิ่งหนึ่งซึ่งสิ่งนี้ซาอิดได้กล่าวไว้ว่าแท้จริงแล้วคือจักรวรรดินิยมยุคใหม่ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าเนื่องจากผู้ประพันธ์มีเจตนาจะเขียนวรรณกรรมเรื่องนี้ให้เป็นวรรณคดีหลักหนึ่ซึ่งมุ่งเน้นไปที่ความสนุกสนานบันเทิงเป็นหลักหาได้มุ่งให้ข้อคิดใหม่ๆ เกี่ยวกับชีวิตแต่อย่างใดจึงเห็นได้ว่าแก่นเรื่อง (theme) ของนวนิยายเรื่องนี้คือมุ่งที่จะสร้างความสนุกสนานบันเทิงหาใช่แก่นเรื่องพุทธศาสนาไม่

แน่นอนว่าวัตถุประสงค์ของผู้ประพันธ์วรรณคดีหลักหนึ่ก็คือรายได้ที่จะได้จากการขายหนังสือจึงจำเป็นต้องประพันธ์ขึ้นให้เข้ากับค่านิยมของผู้อ่านเป็นหลัก นอกจากผู้สร้างภาพยนตร์เรื่องนี้จะสร้างขึ้นตามกระแสนิยมเรื่องการกลับมาเกิดในสังคมตะวันตกเพราะเป็นสิ่งแปลกใหม่สำหรับสังคมตะวันตกไม่ใช่เพราะความมีศรัทธาในเรื่องดังกล่าว

ทั้งนี้เนื่องจากสังคมตะวันตกมีรากฐานความเจริญมาจากอารยธรรมกรีก-โรมันและคริสต์ศาสนาจึงเป็นการยากที่จะลบเลือนความเชื่อแบบคริสต์ศาสนาไปจากสังคมตะวันตกส่วนใหญ่ ด้วยเหตุนี้การที่ภาพยนตร์เรื่องนี้จะได้รับความนิยมจึงจำเป็นต้องสร้างสิ่งที่ไม่ขัดกับหลักความเชื่อแบบคริสต์ศาสนาที่คนตะวันตกส่วนใหญ่ยึดถือซึ่งจะทำให้ผู้ชมตะวันตกส่วนใหญ่เข้าใจและยอมรับ

ดังจะเห็นได้ว่าภาพยนตร์เรื่อง *ลิตเติล บุดดา* ที่แม้จะนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับตะวันออกเพื่อสนองความสนใจของผู้ชมบางกลุ่มแต่ในที่สุดหลักคำสอนแบบพุทธศาสนาก็ได้ถูกดัดแปลงให้กลายเป็นหลักคำสอนแบบคริสต์ศาสนาเพื่อจะได้เป็นที่นิยมของชาวตะวันตกอันจะนำมาซึ่งรายได้มหาศาลและเพื่อคงฐานะที่เหนือกว่าของตะวันตกไว้ซึ่งลักษณะนี้ก็สอดคล้องกับที่ซา

¹⁴² Edward W. Said, *Orientalism*, p. 103.

อดิกล้าวถึงบุรพาคตินิยมไว้ว่าตะวันตกจะเปลี่ยนแปลงตะวันตกจากสิ่งหนึ่งไปเป็นอีกสิ่งหนึ่งเสมอทั้งนี้เพื่อประโยชน์แก่ชาวตะวันตกเอง

นอกจากนี้ในตอนที่มาะนอร์บูเล่าพุทธประวัติของพระพุทธเจ้าให้เจสซี ราชู และคีตาฟังก็ยังคงใช้คำว่า “salvation” ในการหมายถึงเป้าหมายสูงสุดของศาสนาพุทธ

He knew there was no salvation without compassion for every other being.¹⁴³

การที่ผู้ประพันธ์ใช้คำว่า “salvation” ซ้ำอีกครั้งเพื่อหมายความว่าเป้าหมายสูงสุดของศาสนาพุทธคือการค้นหาทางรอดเพื่อจะได้มีชีวิตนิรันดร์กับพระผู้เป็นเจ้าสื่อให้เห็นว่าผู้ประพันธ์ต้องการจะเปลี่ยนแปลงหลักศาสนาพุทธให้เป็นแบบศาสนาคริสต์ซึ่งเป็นไปตามบุรพาคตินิยมที่อยู่ในจิตใต้สำนึกของคนตะวันตกที่มองว่าชาติตนเหนือกว่าชาติอื่นในทุกด้านรวมทั้งด้านศาสนา

คนตะวันตกจะมองว่าศาสนาคริสต์เป็นศาสนาที่เป็นมาตรฐานสำหรับศาสนาอื่น ด้วยเหตุนี้การยอมรับว่าเป้าหมายของศาสนาพุทธคือนิพพานก็เท่ากับตะวันตกสูญเสียฐานะที่เหนือกว่าตะวันตกจึงไม่ยอมรับในสิ่งที่ตะวันออกเป็นและพยายามเปลี่ยนแปลงตะวันตกเสียใหม่ ยิ่งไปกว่านี้การบิดเบือนหลักศาสนาพุทธเช่นนี้ก็จะทำให้ผู้ชมชาวตะวันตกยอมรับเพราะถือได้ว่าได้กลายเป็นหลักศาสนาคริสต์ที่เป็นมาตรฐานสำหรับศาสนาอื่น ๆ แล้ว

เห็นได้ว่าชาซีได้พยายามเปลี่ยนแปลงตะวันตกจากสิ่งหนึ่งไปเป็นสิ่งหนึ่งอยู่เสมอ เพราะมองว่าความเป็นตะวันออกต่ำต้อยด้อยค่าไม่ควรแก่การชื่นชมจึงต้องเปลี่ยนให้เป็นแบบตะวันตกเสียเพื่อให้ได้งานที่สูงส่งเหมาะกับรสนิยมคนตะวันตก เห็นได้ว่าเมื่อเปลี่ยนแปลงแล้วผู้ชมชาวตะวันตกก็เข้าใจและยอมรับเพราะตรงกับแนวคิดบุรพาคตินิยมที่อยู่ในใจของชาวตะวันตกเกือบทุกคน ไม่ว่าจะเป็นความคิดที่ว่าตะวันตกเหนือกว่าตะวันออกหรือการมองตะวันออกอย่างมีอคติดังที่กล่าวไป

¹⁴³ Gordon McGill, *Little Buddha*, p. 140.

เนื่องจากการที่ผู้ประพันธ์ได้สื่อออกมาว่าเป้าหมายสูงสุดของศาสนาพุทธคือทางรอดนี้เองทำให้คำว่า “ผู้ที่ตื่นแล้วจากกิเลส” (the awakened one) ที่ผู้ประพันธ์ใส่เข้ามาในประโยคที่ว่า (“From the moment on, Siddhartha was called the Buddha, the awakened one.”) กลายเป็นเพียงคำอีกคำสำหรับใช้เรียกพระผู้ไถ่บาป หาได้หมายถึงพระพุทธเจ้าจริงๆ แต่อย่างใดไม่

นอกจากนี้ยังมีศัพท์ในศาสนาคริสต์อีกคำคือคำว่า “redeemer” (พระผู้ไถ่บาป หรือพระเยซู) ที่ผู้ประพันธ์ใช้ในตอนที่อสิตาบสได้ถวายคำทำนายต่อสิทธัตถะกุมาร

*Asita gazed at the baby and smiled. “He will be the master of the world,” he said. “Or its redeemer.”*¹⁴⁴

เห็นได้ว่าผู้ประพันธ์ใช้คำว่า “ผู้เป็นใหญ่ในโลกนี้” (the master of the world) ที่น่าจะใช้กับพระเยซูและ “ผู้ไถ่บาป” (redeemer) ที่เป็นคำสำหรับเรียกพระเยซูเพื่อหมายถึงเจ้าของสิทธัตถะซึ่งอันที่จริงพระพุทธเจ้าไม่ได้เป็นพระผู้ไถ่บาปแต่ถือกำเนิดมาเพื่อเป็นผู้ชี้ทางหลุดพ้นจากทุกข์และกิเลสอันจะนำไปสู่นิพพานจึงน่าจะใช้คำว่า “ผู้ตื่นแล้วจากกิเลส” (the Awakened one) หรือ “ผู้ตรัสรู้” (enlightened Buddha) มากกว่า

การที่ผู้ประพันธ์เลือกใช้คำเช่นนี้หากวิเคราะห์โดยใช้หลักบูรพาคตินิยมก็ไม่น่าจะเป็นเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์แต่เพราะความจงใจมากกว่า ผู้ประพันธ์ทราบเป็นอย่างดีถึงความหมายของคำดังกล่าวโดยจะเห็นได้ว่าในบางฉากที่ผู้ประพันธ์เลือกใช้คำว่า “ผู้ตื่นแล้วจากกิเลส” (the Awakened one) ในการเรียกพระพุทธเจ้า

นอกจากนี้ในตอนที่เราพุทธประวัติของพระพุทธเจ้าผู้ประพันธ์ก็ได้เปลี่ยนแปลงเรื่องราวของพระพุทธเจ้าบางส่วนให้เป็นแบบของพระเยซูเพื่อให้ผู้ชมชาวตะวันตกยอมรับทำให้นิทานของวรรณกรรมจึงแฝงไปด้วยแนวคิดบูรพาคตินิยม เริ่มตั้งแต่พระเจ้าสุทโธทนะได้ทรงให้บรรดาพราหมณ์ทำนายพระสุบินของพระนางมายาซึ่งพราหมณ์ได้ทายว่าพระราชโอรสผู้นี้จะมาเป็นผู้ที่ปกครองโลกทั้งโลก

¹⁴⁴ Ibid., p. 50.

*The next day the King sent for the Brahmins who could interpret dreams, and they told him that he would soon have a son who would become ruler of the world.*¹⁴⁵

คำว่า “ผู้ที่ปกครองโลกทั้งโลก” (ruler of the world) ที่ผู้ประพันธ์ใช้น่าจะมีความหมายแฝงถึงพระเยซูซึ่งถือว่าพระองค์คือกษัตริย์แห่งกษัตริย์ทั้งปวงในโลก (King of the King) เพราะพระองค์ทรงประกาศว่าพระองค์ทรงเป็นบุตรของพระเจ้า เป็นผู้มาไถ่บาปให้มวลมนุษย์หรือแมสสิอาห์ (Messiah)* ที่พระเจ้าส่งมาให้ความช่วยเหลือมวลมนุษย์ให้พ้นทุกข์และบาป ดังนั้นการที่พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์แห่งกษัตริย์ทั้งปวงในโลกก็มีความหมายโดยนัยคือพระองค์ทรงเป็นผู้ที่ปกครองโลกทั้งโลกนั่นเองเพราะตามพุทธประวัติพระพุทธเจ้าไม่ได้เป็นกษัตริย์ปกครองโลกแต่ทรงมาโปรดเหล่าสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นจากทุกข์และกิเลส

ดังนั้นการที่ผู้ประพันธ์ใช้คำว่า “ผู้เป็นใหญ่ในโลกนี้” (the master of the world) ก่อนหน้านี้และ “ผู้ที่ปกครองโลกทั้งโลก” (ruler of the world) ก็เพื่อจะบิตเบือนว่าพระพุทธเจ้าก็คือพระเยซูหรือแมสสิอาห์นั่นเอง

ผู้ประพันธ์ยังได้ดัดแปลงประวัติพระพุทธเจ้าให้คล้ายของพระเยซูโดยการทำให้พระนางมายาทรงมีพลังลึกลับในการรักษาคนป่วยได้โดยพลังอำนาจนี้หาใช่อำนาจของพระนางเองแต่เกิดมาจากพลังอำนาจของพระราชมารสัทธะเป็นผู้ทำให้เกิดทั้งที่ความจริงแล้วในพุทธประวัติฝ่ายมหายานธิเบตและฝ่ายเถรวาทก็ไม่ได้มีการกล่าวถึงการมีพลังอำนาจของพระนางมายาที่ทรงเพียงวางพระหัตถ์ถูกต้องคนที่เจ็บป่วยก็จะสามารถหายจากอาการเจ็บป่วยได้แต่ประการใด ซึ่งเหตุการณ์ในตอนนี้เหมือนกันกับพระคัมภีร์ฉบับพันธสัญญาใหม่ที่ไดกล่าวถึงพระเยซูว่ามีพลัง

¹⁴⁵ Ibid., p. 47.

* พระแมสสิอาห์ (Messiah) คือพระผู้ช่วยให้รอดพ้นจากทุกข์ที่เป็นความหวังของชาวยิวทั้งหลาย ซึ่งมีความเชื่อมั่นอย่างเหนียวแน่นว่าพระเจ้าจะส่งผู้บุญมาช่วยเหลือชาวยิวให้รอดพ้นจากการกดขี่จากการปกครองของพวกโรมันเช่นเดียวกับเมื่อครั้งที่พระองค์ได้เคยส่งโมเสสมาช่วยชาวยิวให้รอดพ้นจากการเป็นทาสของพวกอียิปต์ชาวยิวในสมัยนั้นจึงมีความทุกข์มากและเฝ้ารอคอยความหวังในพระผู้ช่วยให้รอดหรือพระผู้ไถ่บาป โดยคาดคิดเอาเองว่าจะต้องเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่จึงจะช่วยชาวยิวได้เพราะกองทัพของโรมันผู้กดขี่นั้นยิ่งใหญ่เข้มแข็งยิ่งนักผู้ที่จะมาช่วยพวกเขาได้จึงจะต้องยิ่งใหญ่และมีกองทัพที่เข้มแข็งและเกรียงไกรกว่าโรมัน

ในการรักษาคนเจ็บโดยเพียงทรงวางพระหัตถ์ถูกต้องตัวคนเหล่านั้น เช่น คนเป็นโรคเรื้อน คนตาบอด หรือแม้แต่คนบ้า

*Maya had the power of healing. Her touch drew out pain. As she reached out to the suffering, the blind regained their sight, and the lame the use of their limbs, and the dying were comforted.*¹⁴⁶

เห็นได้ว่าผู้ประพันธ์ได้ดัดแปลงประวัติพระพุทธเจ้าให้เหมือนของพระเยซูในจุดที่ทำให้พระนางมามีพลังในการรักษาคนเจ็บเนื่องจากอำนาจของพระกุมารสิทธัตถะที่อยู่ในพระครรภ์ของพระนางนั้นดังในประโยคที่ว่า “พระนางมามีพลังลึกลับปรากฏขึ้น” (*Maya had the power of healing.*) ซึ่งก็เหมือนกับเรื่องราวของพระเยซูในพระคัมภีร์พันธสัญญาใหม่ที่มีพลังในการรักษาคนเป็นโรคเรื้อน คนตาบอด คนบ้า คนพิการ รวมทั้งคนที่ถูกผีสิง

พระนางมามีเพียงแต่วางพระหัตถ์ไปที่คนเจ็บคนเหล่านั้นก็หายได้ดังในประโยคที่ว่า “การสัมผัสของพระนางนั้นสามารถจัดความเจ็บปวดได้” (*Her touch drew out pain.*) ซึ่งเป็นการดัดแปลงให้เหมือนกับพระเยซูที่เพียงทรงวางพระหัตถ์ถูกต้องคนป่วยก็หายจากโรคได้

พระนางสามารถรักษาคนตาบอดให้มองเห็นได้ดังในประโยค “ที่ตาบอดกลับมองเห็นอีกครั้ง” (...the blind regained their sight,...) ซึ่งก็เหมือนกับที่พระเยซูรักษาคนตาบอดที่เมืองเยรีโค พระนางยังทรงรักษาคนขาพิการให้กลับเดินได้ดังในประโยค “ที่ขาพิการก็สามารถเดินได้” (...the lame the use of their limbs,...) ซึ่งเหมือนกับที่พระเยซูรักษาคนมือลีบและคนง่อยให้หายเป็นปกติได้รวมทั้งพระนางมามีพลังยังสามารถรักษาคนที่กำลังจะตายให้ฟื้นขึ้นมาได้ดังในประโยคที่ว่า “ที่กำลังจะตายก็กลับฟื้นขึ้นมา” (...the dying were comforted.) ซึ่งก็เหมือนกับที่พระเยซูทรงรักษาทาสของนายร้อยคนหนึ่งที่เป็นทนายคนเจียนจะตายและบุตรของแม่เมย์ที่นาอินที่ตายไปแล้วให้กลับฟื้นคืนมาได้ อีก ปาฏิหาริย์เหล่านี้หาใช่เพราะพระนางมามีพลังแต่เกิดจากพลังศักดิ์สิทธิ์ของบุตรในครรภ์พระนางเพราะผู้ประพันธ์ต้องการสื่อว่าบุตรที่ชื่อเจ้าชายสิทธัตถะนี้ก็คือพระเยซูเพราะเด็กในครรภ์มีพลังลึกลับเช่นเดียวกับที่พระเยซูมี

¹⁴⁶ Gordon McGill, *Little Buddha*, p.47.

เห็นได้ว่าจากสายตาของคนตะวันตกเจ้าชายสิทธัตถะก็คือพระเยซูโดยจะเห็นได้จากการเลือกใช้คำของผู้ประพันธ์ เช่น “salvation” (ทางรอด) “ผู้เป็นใหญ่ในโลกนี้” (the master of the world) “ผู้ที่ปกครองโลกทั้งโลก” (ruler of the world) รวมกับการทำให้พระนางมามีพลังในการรักษาคนเจ็บซึ่งทั้งหมดนี้ก็สื่อถึงความพยายามของผู้ประพันธ์ที่จะเปลี่ยนแปลงหลักศาสนาพุทธให้เป็นแบบศาสนาคริสต์ด้วยความคิดที่ว่าตะวันตกเหนือกว่าตะวันออกจึงมีสิทธิที่จะทำเช่นไรก็ได้กับตะวันออกเพื่อเป็นคงไว้ซึ่งสถานภาพที่เหนือกว่าของตะวันตกดังที่กล่าวไปแล้ว

เมื่อพระนางมียาได้ทรงคลอดเจ้าชายสิทธัตถะแล้วสิดะดาบสได้เดินทางมาเข้าเฝ้าพระเจ้าสุทโธทนะและพระนางมียาโดยกล่าวว่าทูตสวรรค์ได้แจ้งแก่ท่านว่าเจ้าชายสิทธัตถะโอรสของกษัตริย์แห่งศากยะประสูติแล้วและจะได้ตรัสรู้ความจริงอันสูงสุด

The Queen handed the baby to him, and Asita, in a voice that had not spoken for many years, said that divine voices had told him that a son had been born to the King of the Sakyas and would attain true knowledge.¹⁴⁷

การที่ผู้ประพันธ์สร้างเนื้อเรื่องให้มีเทวทูตมาแจ้งข่าวการประสูติของเจ้าชายสิทธัตถะแก่สิดะดาบสเขาจึงต้องเดินทางมาพบพระเจ้าสุทโธทนะและพระนางมียาเพื่อดูเด็กทารกที่ประสูติก็เหมือนกับเหตุการณ์ในคัมภีร์ไบเบิลฉบับพันธสัญญาใหม่ที่มีทูตสวรรค์มาแจ้งข่าวการเกิดของพระเยซูกับบรรดาคนเลี้ยงแกะทำให้พวกเขาต้องเดินทางไปยังสถานที่ประสูติของพระเยซู และได้พบโจเซฟและมารีย์และทารกนอนอยู่ในรางหญ้า

ด้วยเหตุนี้เห็นได้ว่าผู้ประพันธ์ได้เปลี่ยนแปลงประวัติพระพุทธเจ้าให้เหมือนของพระเยซูเพื่อให้ผู้อ่านชาวตะวันตกที่ส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์เข้าใจได้ง่ายและยอมรับเพราะหากนำเสนอตะวันออกอย่างที่เป็นจริง ๆ ผู้อ่านชาวตะวันตกส่วนใหญ่อาจจะไม่ยอมรับเพราะสิ่งที่นำเสนอไม่ตรงกับสิ่งที่อยู่ในจิตใจของตน และทั้งหมดนี้ที่ผู้ประพันธ์ทำก็เป็นบุรพาคตินิยมทั้งสิ้น

¹⁴⁷ Ibid., p. 49.

เมื่อพระเจ้าสุทโธทนะทรงไม่พอพระทัยกับคำทำนายของอสิตะดาบสที่บอกว่าเจ้าชายสิทธัตถะจะทรงได้เป็นพระผู้ไถ่บาปให้กับสัตว์โลกจึงทรงตรัสว่าไว้ให้ลูกชายของตนแก้ตัวเสียก่อนจึงค่อยเป็นครูเช่นอสิตะดาบสส่วนตอนนี้พระองค์ต้องการให้ลูกชายเป็นกษัตริย์เหมือนกับตนก่อนซึ่งอสิตะดาบสรู้สึกไม่เห็นด้วยจึงกล่าวขึ้นว่า

“It may be as you wish, Suddhodana,” he said, “but the gods often betray the wishes of mortal men.”¹⁴⁸

ประโยคที่ว่า “แต่บ่อยครั้งที่เทวดาก็ไม่สนองตอบความปรารถนาของมนุษย์นะพระองค์ท่าน” (“but the gods often betray the wishes of mortal men.”) ลือให้เห็นว่าผู้ประพันธ์ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากเวทตำนานกรีกเพราะตามเวทตำนานกรีกบรรดาเทพบางครั้งก็มีอารมณ์แปรปรวนที่ทำให้กลายเป็นทำร้ายมนุษย์ได้เช่นกันแทนที่จะช่วยเหลือมนุษย์

คำว่า “เทพเจ้า” (the gods) ที่ผู้ประพันธ์ใช้ก็เป็นการพยายามทำให้เนื้อหาของศาสนาพุทธเป็นแบบศาสนาคริสต์เพราะคำดังกล่าวปกติจะหมายถึงเทพหรือเทวดาของตะวันตก ไม่ใช่เทวดาอย่างในตะวันออก

นอกจากนี้คำว่า “มนุษย์ที่ไม่เป็นอมตะ” (mortal men) ที่ผู้ประพันธ์ใช้ก็เป็นการบิดเบือนศาสนาพุทธให้เป็นแบบศาสนาคริสต์เช่นกันเนื่องจากคำดังกล่าวปรากฏอยู่แต่ในคัมภีร์ไบเบิลเพราะตามตำนานในคัมภีร์ไบเบิลเนื่องจากอดัมกับอีฟฝ่าฝืนคำสั่งของพระเจ้าโดยการแอบกินผลของต้นไม้แห่งปัญญาพระเจ้าจึงลงโทษโดยให้มนุษย์ทุกคนไม่สามารถจะมีชีวิตที่เป็นอมตะได้ นอกจากนี้ในพระไตรปิฎกก็ไม่ได้กล่าวถึงความเป็นอมตะหรือไม่เป็นอมตะของมนุษย์แต่จะสอนหลักชั้น 5 เพื่อให้เห็นว่าร่างกายของมนุษย์เป็นเพียงการมาประชุมกันของชั้น 5 ได้แก่ รูปคือส่วนประกอบที่เป็นร่างกายทั้งหมด, เวทนาคือความรู้สึกสุข ทุกข์ หรือเฉยๆ ที่เกิดจากผัสสทางประสาททั้งห้าคือทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ, สัญญาคือความกำหนดความจำได้คือกำหนดรู้อาการ เครื่องหมาย ลักษณะต่างๆ อันเป็นเหตุให้จดจำสิ่งที่จิตรับรู้ได้, สังขารคือคุณสมบัติของจิตที่มีเจตนาเป็นตัวนำ เป็นตัวปรุงแต่งจิตให้มีการแสดงออกต่างๆ อันเป็นที่มาของการประกอบกรรม และวิญญาณคือความรู้จากการได้รับสัมผัสทางประสาททั้งห้า

¹⁴⁸ Ibid., p. 50.

และทางใจ และสอนหลักไตรลักษณ์หรือลักษณะโดยธรรมชาติสามอย่างที่ทุกสิ่งในโลกต่างก็มีเหมือนกันคือ อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตาที่สอนว่าทุกสิ่งเมื่อมีขึ้นมาได้ก็ย่อมจะสูญสลายหายไปได้อันเป็นธรรมดาของโลกเพื่อให้เข้าใจว่าร่างกายมนุษย์ก็เช่นเดียวกันที่เมื่อมีเกิดมาแล้วก็ย่อมต้องมีเน่าเปื่อยสูญสลายไปเพราะสรรพสิ่งย่อมต้องเปลี่ยนแปลงไปตามกฎธรรมชาติและกฎไตรลักษณ์ ด้วยเหตุนี้จึงเห็นได้ว่าทั้งหมดนี้เป็นความพยายามของผู้ประพันธ์ในการบิดเบือนเนื้อหาศาสนาพุทธให้เป็นแบบศาสนาคริสต์

นี่ก็เป็นอีกตอนที่ผู้ประพันธ์ได้พยายามนำเสนอประวัติพระพุทธเจ้าให้เหมือนของพระเยซู กล่าวคือ การให้มีปาฏิหาริย์จากเหล่าทวยเทพเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยโดยผู้ประพันธ์ได้กำหนดให้เทพเจ้าดลใจให้เจ้าชายสิทธัตถะทรงถามคนสวนเรื่องการเปลี่ยนดอกไม้ซึ่งในพุทธประวัติไม่ว่าจะเป็นฝ่ายมหายานธิเบตหรือฝ่ายเถรวาทก็ไม่มีการกล่าวถึงเหตุการณ์ในลักษณะเช่นนี้เลย

They left the arena and walked past a flower bed. A gardener was changing the flowers and the Gods made Siddhartha notice and ask the man what he was doing.¹⁴⁹

การที่ผู้ประพันธ์ทำเช่นนี้สะท้อนว่าเขาได้ปรับเปลี่ยนประวัติของพระพุทธเจ้าให้เหมือนกับเทวดานานกรีก-โรมันเพราะตามเทวดานานกรีก-โรมันบ่อยครั้งที่เหล่าเทพเจ้าได้ดลบันดาลใจให้มนุษย์พูดหรือกระทำดังที่เทพเจ้าต้องการโดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเห็นได้ชัดในประโยคต่อมาที่ผู้ประพันธ์บรรยายว่า “ราวกับเป็นกลอุบายของเทวดาที่คิดแต่เรื่องร้าย” (As if tricked by a mischievous god.) กล่าวคือ เป็นแผนของเทพเจ้าที่ทำให้พระนางยโสธราพลั้งเผลอพูดถึงดินแดนที่อยู่ทางไกลอันงดงามนำพิศวงให้เจ้าชายสิทธัตถะฟัง

การที่ผู้ประพันธ์ได้นำเทวดานานกรีก-โรมันมาใช้นี้ก็เพราะต้องการทำให้ประวัติพระพุทธเจ้าเป็นเพียงเทพนิยายเรื่องหนึ่งที่เต็มไปด้วยสิ่งเหนือธรรมชาติ ปาฏิหาริย์ต่างๆ และต้องการทำให้ผู้อ่านชาวตะวันตกส่วนใหญ่เข้าใจเรื่องได้ง่ายเพราะเทวดานานกรีก-โรมันเป็นสิ่งที่คนตะวันตกคุ้นเคยอยู่แล้ว แท้ที่จริงแล้วพุทธศาสนาหาได้มีรากฐานอยู่บนอิทธิปาฏิหาริย์ไม่แต่

¹⁴⁹ Ibid., p. 60.

จะเน้นเรื่องเหตุและปัจจัยรวมทั้งการทำความดีที่เห็นผลได้จริงซึ่งหมายความว่าหากมนุษย์ทำเช่นใดก็ย่อมได้รับผลตอบแทนเช่นนั้น ไม่ใช่เรื่องของความมหัศจรรย์แต่อย่างใด

ตอนที่เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกนอกปราสาทเพื่อไปชมบ้านเมืองภายนอกเป็นครั้งแรกพระองค์ก็ทรงแลเห็นชายชราสองคน และเนื่องจากไม่เคยเห็นคนแก่มาก่อนจึงถามฉันทน์ว่าชายพวกนั้นเป็นใคร ฉันทน์ก็ตอบว่าเป็นคนเช่นเดียวกับพวกเราเพียงแต่เป็นคนชราที่มีความร่วงโรยและทุกขเวทนาซึ่งเป็นคำที่เจ้าชายสิทธัตถะไม่เคยได้ยินมาก่อนจึงตัดสินใจกระโจนจากพระเกี้ยวเพื่อตามชายชราสองคนนั้นไป ฉันทน์คิดว่าคงหาเจ้าชายไม่พบแต่แล้วก็ต้องขอบคุณพระเจ้าที่ทำให้เขามองเห็นเจ้าชายอยู่

(...) and thanked the gods for the gold crown that bobbed up among the crowd,...¹⁵⁰

เห็นได้ว่าผู้ประพันธ์ได้ทำให้เนื้อหาความเป็นตะวันออกกลายเป็นแบบตะวันตก กล่าวคือ การกำหนดให้ฉันทน์ ตัวละครตะวันออกใช้คำพูดแบบตะวันตก คือ “ขอบคุณเทวดาที่...” (and thanked the gods for...) ซึ่งเป็นสำนวนที่คนตะวันตกใช้เวลารู้สึกพึงพอใจหรือรู้สึกดีใจกับบางสิ่ง ในที่นี้ฉันทน์รู้สึกดีใจที่ยังมองเห็นพระมงกุฎของเจ้าชายสิทธัตถะอยู่ ทั้งนี้คนตะวันตกถือว่าพระเจ้าคือทุกสิ่งทุกอย่างของเขา ทรงเป็นทั้งพระผู้สร้าง ผู้ทำลายและทรงทำทุกอย่างตามแต่พระองค์คิดอยากจะทำ ด้วยเหตุนี้ภาษาของเขาจึงมีการพูดถึงพระเจ้าอยู่ตลอดเวลาโดยเฉพาะถ้าพวกเขาไปเจอกับสิ่งที่อธิบายความไม่ได้แล้วพระเจ้านั้นแหละคือที่พึ่งอันศักดิ์สิทธิ์ในยามนั้นเลยทำให้ในภาษาของพวกเขามีสำนวนเกี่ยวกับพระเจ้าอยู่มาพอสมควรทีเดียว

เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะทรงเห็นคนแก่ คนเจ็บ และคนตายก็ได้ทรงคว้าเอาซีเถ้าที่ยังอุ่นอยู่แล้วตรงไปหาพระเจ้าสุทโธทนะพร้อมกับถามด้วยความโกรธว่าเหตุใดจึงได้ปิดบังความจริงเอาไว้มาตลอดเจ้าชายสิทธัตถะกล่าวว่าไม่ต้องการจะอาศัยอยู่ในวังที่เต็มไปด้วยความหลงเช่นนี้แต่ต้องการออกไปภายนอกเพื่อค้นหาทางดับทุกข์และได้ทรงเอื้อมไปคว้าพระหัตถ์ของพระบิดาแล้วเอาซีเถ้าทา พระเจ้าสุทโธทนะเมื่อถูกทำเช่นนี้ก็รู้สึกขะเขย่งและได้กล่าวว่า

¹⁵⁰ Ibid., p. 75.

“ใช่แล้ว เราทุกคนต้องตายและกลับมาเกิดใหม่แล้วตายอีก ไม่มีมนุษย์คนใดที่จะหลีกเลี่ยงจากคำสาปนี้ได้”

“Yes,” he said softly. “We must all die and be reborn and die again.

*No man can ever escape that curse.”*¹⁵¹

การที่ผู้ประพันธ์ใช้คำว่า “คำสาปนี้” (that curse) เรียกสภาพของการเวียนว่ายตายเกิดสะท้อนว่าผู้ประพันธ์พยายามดัดแปลงหลักศาสนาพุทธให้เป็นแบบศาสนาคริสต์เพราะตามคัมภีร์ไบเบิลฉบับพันธสัญญาเดิมอดัมและอีฟ มนุษย์คู่แรกของโลกที่พระเจ้าสร้างขึ้นมาได้ฝ่าฝืนคำสั่งของพระเจ้าที่ห้ามกินผลของต้นไม้แห่งปัญญา ด้วยเหตุนี้แทนที่ทั้งคู่จะได้มีชีวิตนิรันดร์ในสวนอีเดนกลับต้องถูกขับไล่ออกมาให้อยู่บนโลกพร้อมกับคำสาปของพระเจ้าที่ทำให้มนุษย์ทุกคนไม่สามารถมีชีวิตอมตะได้ชาวตะวันตกจึงถือว่าการที่มนุษย์ทุกคนเมื่อเกิดมาแล้วต้องตายเป็นเพราะคำสาปจากพระเจ้า

ในหลักศาสนาพุทธ สภาพของการเวียนว่ายตายเกิดหรือสังสารวัฏไม่ใช่เพราะคำสาปของพระเจ้าแต่เป็นเพราะแรงกรรมทั้งกรรมดีและกรรมชั่วที่เราทำไว้ในชาติก่อน ๆ ส่งผลให้เราต้องกลับมาเกิดใหม่อีกครั้งเพื่อชดใช้กรรมที่เราเคยก่อไว้ และหากเรายังชดใช้กรรมไม่หมดในชาตินี้แต่ต้องมาตายไปเสียก่อนเราก็ยังต้องมาเกิดใหม่อีกในชาติหน้าเพื่อชดใช้กรรมต่อไปจนกว่าจะหมดกรรม แม้ดูเหมือนว่าผู้ประพันธ์จะนำเสนอหลักการเวียนว่ายตายเกิดโดยไม่บิดเบือนที่ว่ามีมนุษย์เราต้องตายแล้วเกิดอีกนับครั้งไม่ถ้วนดังคำพูดของพระเจ้าสุทโธทนะที่ว่า “เราทุกคนต้องตายและกลับมาเกิดใหม่แล้วตายอีก” (We must all die and be reborn and die again.) แต่การใช้คำว่า “คำสาปนี้” ก็สื่อให้เห็นว่าสำหรับผู้ประพันธ์ที่เป็นชาวตะวันตกการเวียนว่ายตายเกิดตามหลักพุทธศาสนาก็เกิดจากคำสาปของพระเจ้าหาใช่เกิดจากอำนาจกรรมไม่

เจ้าชายสิทธัตถะก็ได้ตอบพระเจ้าสุทโธทนะกลับไปว่า “ถ้าเช่นนั้นการเรียนรู้คำสาปก็เป็นภารกิจของหม่อมฉันซิพะยะคะ หม่อมฉันจะศึกษาเรียนรู้คำสาปนี้ด้วยตนเอง”

“Then that curse is my task,” Siddhartha said.

¹⁵¹ Ibid., p. 81.

*"I will lift that curse."*¹⁵²

คำพูดของตัวละครสิทธิธัตตะข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้ประพันธ์พยายามทำให้เนื้อหาของประวัติพระพุทธเจ้าเหมือนของพระเยซูเพราะการที่ผู้ประพันธ์ทำให้เจ้าชายสิทธิธัตตะคิดว่าเป็นภารกิจของตนในการหาวิธีที่จะหลุดจากคำสาปนี้ก็เหมือนกับพระเยซูที่ถือว่าเป็นภารกิจของตนในการขจัดคำสาปของพระเจ้าที่มีต่อมวลมนุษย์ให้หมดสิ้นไป

นอกจากนี้ผู้ประพันธ์เน้นเรื่องความตายว่าเป็นทุกข์แทนที่จะเน้นว่าการเกิดนั้นเป็นทุกข์ตามหลักศาสนาพุทธโดยจะเห็นได้จากคำบรรยายของผู้ประพันธ์ที่บรรยายสภาพศพที่อยู่ในโลงศพว่าเหมือนนกบางจำพวกที่ตัวใหญ่สีขาวแต่เมื่อยกออกมาจากโลงศพที่เจ้าชายสิทธิธัตตะคิดว่าเป็นรังกลับดูรูปร่างเหมือนมนุษย์ทารกที่มีผ้าพันกายอยู่ซึ่งต้องถูกนำไปวางบนกองฟืนเพื่อจะเผา อันเป็นการเน้นเรื่องความตาย นอกจากนี้การเน้นเรื่องความตายยังเห็นได้จากคำพูดของตัวละครฉันทะที่ว่า "ความตายทำให้มนุษย์พลัดพรากจากทุกสิ่ง ทุกคนในครอบครัวเมื่อร่างกายเริ่มเย็นและแข็งทื่อเหมือนท่อนไม้เมื่อนั้นชีวิตก็สิ้นสุดและจะต้องถูกเผาเหมือนกับท่อนไม้"

"Death is the moment of separation which comes to every person,"

Channa was saying. "Everyone, in every family. When a body grows cold

and stiff like wood, then its life is ended and it has to be burned like wood."¹⁵³

คำบรรยายข้างต้นสื่อให้เห็นว่าผู้ประพันธ์ได้เน้นเรื่องความตายเป็นอย่างมากเพราะได้เลือกใช้คำที่เมื่ออ่านแล้วก่อให้เกิดความรู้สึกสะเทือนอารมณ์เป็นอย่างมากเกี่ยวกับความตาย นอกจากนี้ยังมีฉากอื่นๆ ที่บ่งบอกว่าผู้ประพันธ์ได้ให้ความสำคัญกับความตาย ไม่ว่าจะเป็นลามะดอร์เจที่ได้มรณภาพไปแล้วและกลับชาติมาเกิดใหม่ การตายของอิวาน เพื่อนรักของดินที่ได้ฆ่าตัวตายเพราะธุรกิจล้มละลาย การตายของพระนางม่าย ความตายที่เจ้าชายสิทธิธัตตะได้ทรงทอดพระเนตรเป็นครั้งแรก และในตอนท้ายเรื่องคือความตายของลามะนอร์บูที่ชราภาพและมีอาการอาพาธด้วยโรคหัวใจ แม้ว่าสิ่งเหล่านี้จะเกี่ยวโยงกับแนวคิดเรื่องการกลับชาติมาเกิดที่ผู้ประพันธ์ต้องการนำเสนอแต่การที่ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงความตายตลอดทั้งเรื่องก็แสดงให้เห็นว่าผู้

¹⁵² Ibid., p. 82.

¹⁵³ Ibid., p. 79.

ประพันธ์ให้ความสำคัญในเรื่องของความตายเช่นเดียวกับที่คริสต์ศาสนาได้ให้ความสำคัญกับความตายว่าเป็นทุกข์เพราะเป็นคำสาปจากพระเจ้าที่ลงโทษมนุษย์จนถึงขนาดมีคำกล่าวที่ว่า “มนุษย์นั้นเป็นมรรตัยชน”

ผู้ประพันธ์ยังคงเน้นเรื่องความตายต่อไปโดยการบรรยายให้เห็นภาพของศพที่กำลังถูกเผาว่ามีกลิ่นของเนื้อมัน ไขมันละลายซึมจากเนื้อผ้าตราสังที่เผาไหม้หยดลงถ่านที่ยังคุไฟอยู่ ใบหน้ากลายเป็นหัวกระโหลก ร่างกายกลายเป็นโครงเป็นซี่

*Siddhartha moved closer to the pyre, and as he watched, a holy man in a loincloth squatted next to him. Siddhartha did not notice him. All he could see was the burning. All he could smell was the roasting. He saw fat ooze from the burning shroud and drip into the embers. He saw the face become a skull, the body become a branch of ribs, and he did not notice Channa leave or the sun go down or the day become night.*¹⁵⁴

คำบรรยายข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้ประพันธ์ซึ่งเป็นชาวตะวันตกได้ให้ความสำคัญกับเรื่องความตายอันถือเป็นคำสาปจากพระเจ้าตามคัมภีร์ไบเบิลโดยการกำหนดให้สิทธัตถะมีความรู้สึกสนใจในศพที่ถูกเผาจนเสียจนลืมสิ่งอื่นดังในประโยคที่ว่า “และพระองค์ก็ไม่ได้ทรงสนพระทัยว่าฉันจะไปหรือพระอาทิตย์จะขึ้นจะตกหรือกลางวันจะกลายเป็นกลางคืน”

เมื่อศพถูกเผาจนเหลือแต่ขี้เถ้าแล้วเจ้าชายสิทธัตถะก็ได้ทรงเอื้อมมือไปคว้าขี้เถ้า และทรงตรงไปหาบิดา

*Finally the fires were out and the people had gone, and only he and the holy man remained. Siddhartha reached out and gathered a handful of warm ashes, then he got to his feet and walked back toward the square and along the filthy alley to the street, which was still carpeted with rose petals.*¹⁵⁵

¹⁵⁴ Ibid., pp. 79-80.

¹⁵⁵ Ibid., p. 80.

การที่ผู้ประพันธ์ให้เจ้าชายสิทธัตถะทรงคว่ำซีเถ้านั้นเป็นการให้ความสำคัญกับความตายเพราะซีเถ้านั้นเป็นสิ่งสกปรกที่ไร้ประโยชน์ใด ๆ แต่การที่เจ้าชายสิทธัตถะทรงคว่ำซีเถ้ามาไว้นั้นแสดงว่าซีเถ้าอันเป็นสัญลักษณ์แทนความตายต้องมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพระองค์

คำพูดของเจ้าชายสิทธัตถะที่มีต่อพระบิดาก็ล้วนแต่สื่อว่าความตายคือความทุกข์สำหรับมนุษย์

*For I know that they too will have to grow old and die. Like you, like all of us.*¹⁵⁶

เมื่อตรัสจบเจ้าชายสิทธัตถะก็ทรงเอื้อมมือไปคว่ำพระหัตถ์พระบิดาแล้วทาด้วยซีเถ้า

*And he reached for his father's hand and smeared it with ashes. The King shuddered and drew back in revulsion.*¹⁵⁷

การที่ผู้ประพันธ์กำหนดให้สิทธัตถะทำเช่นนั้นสื่อถึงการให้ความสำคัญเป็นอย่างมากกับเรื่องความตายของผู้ประพันธ์โดยผ่านการกระทำของตัวละครสิทธัตถะ และคำพูดของพระเจ้าสุทโธทนะก็ยิ่งสื่อให้เห็นว่าผู้ประพันธ์เน้นเรื่องความตายเป็นความทุกข์และเป็นคำสาปจากพระเจ้าตามหลักศาสนาคริสต์มากกว่าจะเน้นเรื่องการเกิดมามีชีวิตนั้นเป็นทุกข์ตามหลักที่แท้จริงของศาสนาพุทธ และแม้ว่าพระพุทธศาสนาจะสอนว่าการเกิดมามีชีวิตนั้นเป็นทุกข์ก็ไม่ได้สอนให้มนุษย์ทอดอาลัยตายอยากในความทุกข์เหล่านั้นแต่สอนให้มนุษย์สู้กับความจริงของชีวิต เช่น เรื่องการเกิด แก่ เจ็บ ตาย และให้เอาประโยชน์จากความจริงมาใช้งานให้ได้คือการทำให้ตนเองไม่ให้อยู่ในความประมาทในการดำรงอยู่กับความเป็นจริงเหล่านั้นโดยให้ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต รู้ว่าตนเองนั้นมีศักยภาพเพียงพอในการกำจัดทุกข์ได้โดยพิจารณาที่ต้นเหตุและให้

¹⁵⁶ Ibid., p. 81.

¹⁵⁷ Ibid.

แก้ไขโดยใช้เหตุผลทุกซีกจะหมดไปได้ด้วยความเพียรพยายามและสติปัญญาของตนนั้น และการที่ผู้ประพันธ์พยายามบิดเบือนหลักศาสนาพุทธให้เป็นแบบศาสนาคริสต์นี้ก็เกินไปตามหลักการบูรพาคตินิยมดังได้กล่าวไปแล้ว

เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะทรงตัดสินพระทัยที่จะเสด็จหนีออกจากวังในคืนนั้นผู้คนในวังต่างก็หลับไหลไม่ได้สติยกเว้นแต่พระองค์เท่านั้น

*Nothing moved. The world was asleep. Peacocks nodded. Swans hid their heads. Birds nestled in the vines, and even the insects were motionless. The gods had put the world to sleep in order to achieve their purpose.*¹⁵⁸

การที่ผู้ประพันธ์ให้เทพเจ้ามีบทบาทในการช่วยเหลือเจ้าชายสิทธัตถะเกือบจะตลอดเรื่องนั้นสื่อถึงความพยายามของผู้ประพันธ์ที่จะทำให้ประวัติพระพุทธเจ้ากลายเป็นเพียงเทพนิยายเรื่องหนึ่งเหมือนกับเทวดานานกรีก-โรมันซึ่งเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นมา ทั้งนี้ตามเทวดานานกรีก-โรมันเทพเจ้าที่อยู่บนสวรรค์บ่อยครั้งจะคอยช่วยเหลือมนุษย์ที่กำลังเดือดร้อนหรือตกทุกข์ได้ยากเพราะเทพเจ้าเหล่านี้มีอำนาจที่จะดลบันดาลให้สิ่งต่าง ๆ บนโลกมนุษย์เป็นเช่นไรก็ได้สุดแต่ใจจะปรารถนา ด้วยเหตุนี้หลายครั้งที่มนุษย์ต้องตกอยู่ใต้การควบคุมและอำนาจของเทพเจ้าเช่นเดียวกับที่เทพเจ้าเนรมิตให้สิ่งมีชีวิตทุกอย่างในวังต้องหลับไหลไม่ได้สติเช่นนี้

รวมทั้งตอนที่เจ้าชายสิทธัตถะทรงยอมไปยังห้องบรรทมของพระนางยโสธราและพระโอรสเพื่อกล่าวอำลาเป็นครั้งสุดท้ายแต่แล้วก็ทรงฉุกคิดได้ว่าหากทรงปลุกทั้งคู่ขึ้นมาอาจจะถูกรังตัวไว้ซึ่งพระองค์ทรงทราบดีว่าเทพเจ้ากำลังทดสอบพระองค์อยู่ดังในประโยคที่ว่า “ทรงทราบว่าเทวดากำลังทดสอบพระองค์อยู่” (*And he knew that he was being tested by the gods...*) ซึ่งก็เหมือนกับเทวดานานกรีกโรมันที่บ่อยครั้งที่เดียวที่เทพเจ้าจะคอยลงใจมนุษย์ ด้วยเหตุนี้การนำเอาลักษณะอำนาจของทวยเทพที่ปรากฏอยู่ในเทวดานานกรีก-โรมันมาใช้ในประวัติพระพุทธเจ้าย่อมทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่ประวัติพระพุทธเจ้าเป็นเพียงตำนานที่แต่งขึ้นเท่านั้นอย่างเทวดานานกรีก-โรมันเพราะมีองค์ประกอบหลายอย่างเหมือนกัน

¹⁵⁸ Ibid., p. 88.

ทั้งหมดที่ผู้ประพันธ์กระทำลงไปนี้ก็เกิดจากแนวคิดบูรพาคตินิยมที่มีอยู่ในสังคมตะวันตกเพื่อทำให้ผู้ชมชาวตะวันตกยอมรับไบเบิลคำสอนนี้ดังที่ชาอิดกล่าวว่าผู้อ่านผู้ชมชาวตะวันตกต่างก็ได้รับเอาแนวคิดบูรพาคตินิยมที่มีอยู่ในตัวบทที่ส่งต่อกันมาหลายชั่วอายุคนจนกลายเป็นสิ่งที่ฝังอยู่ในจิตใต้สำนึกของคนตะวันตกที่เชื่อว่าสิ่งที่ได้อ่านได้เห็นในตัวบทเป็นเรื่องจริง และในทางกลับกันสิ่งที่ฝังอยู่ในจิตใต้สำนึกของผู้อ่านผู้ชมก็มีส่วนกำหนดสิ่งที่ผู้ประพันธ์จะเขียน นั่นคือ การเขียนให้สอดคล้องกับสิ่งที่อยู่ในจิตใจของผู้อ่านดังที่ผู้ประพันธ์นวนิยายเรื่อง *ลิตเติล บุตตา* จำเป็นต้องแต่งให้สอดคล้องกับสิ่งที่อยู่ในใจผู้อ่านเพื่อให้เป็นที่นิยม

คำพูดที่ยืนยันว่าเจสซีซึ่งเป็นพระพุทธรูปเจ้าคือพระเยซูและพระผู้เป็นเจ้า (God) จะเห็นได้จากตอนที่ลิลิซาทูกับดินและดินก็พูดว่า “คุณรู้มั๊ยที่พิธีฝังศพนั้นผมอยากที่จะเชื่อเรื่องการกลับชาติมาเกิดจริง ๆ” และลิลิซาก็ตอบว่า “คุณอาจจะจำเป็นต้องเชื่อ คุณอาจจะกลับมาเป็นพ่อของพระผู้เป็นเจ้าผู้มีจิตวิญญาณอันสูงส่งก็ได้”

“You know,” he said, “at the funeral I wished I did believe in reincarnation.”

She pulled back again and smiled.

“You may have to. You may come back as the father of a spiritual God.”¹⁵⁹

เห็นได้ว่าในประโยคที่ลิลิซาพูดว่า “คุณอาจจะกลับมาเป็นพ่อของพระผู้เป็นเจ้าผู้มีจิตวิญญาณอันสูงส่งก็ได้” นั้น ผู้ประพันธ์กำหนดให้ตัวละครลิลิซาใช้คำว่า “พระผู้เป็นเจ้าผู้มีจิตวิญญาณอันสูงส่ง” (spiritual God) เรียกวิญญาณของลามะดอร์เจและเจสซีแทนซึ่งมีความหมายแฝงว่าพระพุทธรูปเจ้าก็คือเจสซี (เห็นได้ชัดจากการตั้งชื่อเรื่องว่า “พระพุทธรูปเจ้าองค์น้อย”) เจสซีก็คือลามะดอร์เจซึ่งก็ถือเป็นพระเยซู และพระเยซูก็คือพระผู้เป็นเจ้า ดังนั้นจะเห็นได้ว่าวรรณกรรมเรื่องนี้มีความเป็นคริสต์ศาสนามากกว่าความเป็นพุทธศาสนาเพราะแม้ว่าแก่นเรื่องหลักดูเหมือนจะเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาแต่อันที่จริงแล้วกลับเต็มไปด้วยความเป็นคริสต์ศาสนามากกว่า เช่น การใช้ศัพท์ทางคริสต์ศาสนาว่า “spiritual God” เรียกลามะดอร์เจอันหมายถึงเจสซี

¹⁵⁹ Ibid., p. 101.

ผู้ประพันธ์ยังคงสร้างความเป็นตะวันตกในเรื่องราวของพระพุทธเจ้าต่อไปในตอนที่เจ้าชายสิทธัตถะทรงบำเพ็ญทุกรกิริยาร่วมกับสาวกทั้งห้าจนร่างกายผ่ายผอม จนในที่สุดวันหนึ่งก็ได้มีชายชราและเด็กชายคนหนึ่งล่องแพมาตามแม่น้ำ เด็กชายกำลังเล่นพิณอยู่ชายชราก็สอนว่าถ้าซึ่งสายพิณตึงเกินไปมันก็จะขาดแต่ถ้าซึ่งสายหย่อนเกินไปก็จะไม่สามารถเล่นได้ เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะได้ยินดังนั้นก็ทรงตระหนักได้ว่าหนทางที่แท้จริงคือทางสายกลางซึ่งผู้ประพันธ์ก็ได้บรรยายว่าคำพูดของชายชราคือสารจากเทวทูต

*And yet the knowledge that they were seeking was elusive...until one day
Siddhartha received a message from the gods.¹⁶⁰*

ประโยคที่ว่า “เจ้าชายสิทธัตถะได้รับสารจากเทวทูต” (Siddhartha received a message from the gods.) แสดงให้เห็นว่าผู้ประพันธ์พยายามทำให้เรื่องราวของพระพุทธเจ้ามีลักษณะแบบเทวดานานกรีก-โรมันของตะวันตกเพราะตามเทวดานานกรีก-โรมันเหล่าเทพเจ้ามักจะมอบบาทในการส่งสารบางอย่างมาเป็นการช่วยเหลือมนุษย์บนโลกซึ่งตามประวัติพระพุทธเจ้าจะไม่มีการส่งสารของเทวทูตเช่นนี้

อิทธิพลของเทวดานานกรีก-โรมันในลักษณะเช่นนี้ยังคงปรากฏให้เห็นในตอนที่เทพเจ้าได้บันดาลให้ประตูเปิดออกได้เอง

(...) --and as the gods had decreed--the gates opened, parting without a hand touching them, and Siddhartha walked out to discover the world...¹⁶¹

ผู้ประพันธ์ได้ดัดแปลงเหตุการณ์ตอนหนึ่งในพระไตรปิฎกที่มีเทวดาองค์หนึ่งเปิดประตูถวายพระพุทธเจ้าให้เป็นเทวดาฝรั่งช่วยเปิดประตูให้เจ้าชายสิทธัตถะดังจะเห็นได้จากคำว่า “เทพเจ้า” (the gods) ซึ่งเป็นคำที่หมายถึงเทพเจ้าของตะวันตกซึ่งลักษณะเหตุการณ์ที่มีเหล่า

¹⁶⁰ Ibid., p. 108.

¹⁶¹ Ibid., pp. 89-90.

ทวยเทพคอยช่วยเหลือเจ้าชายสิทธัตถะเช่นนี้ก็เหมือนกับเทวดานานกรีก-โรมันที่เทพเจ้าบนสรวงสวรรค์จะมีบทบาทในการช่วยเหลือมนุษย์อยู่เสมอ การประยुคต์เนื้อหาในเทวดานานกรีก-โรมันมาใช้เช่นนี้ก็เพราะผู้ประพันธ์ต้องการจะสื่อความเชื่อตามหลักคริสต์ศาสนาที่ว่าทุกสิ่งที่เกิดขึ้นบนโลกล้วนแล้วแต่เป็นเพราะพระผู้เป็นเจ้าบันดาลให้เกิดซึ่งก็ตรงข้ามกับหลักศาสนาพุทธที่เชื่อว่าทุกสิ่งที่เกิดขึ้นเกิดจากกระทำของมนุษย์ในขณะปัจจุบันหรือเกิดจากแรงกรรมที่มนุษย์ได้เคยทำไว้ การที่ผู้ประพันธ์ทำเช่นนี้ก็เพื่อให้ตรงกับสิ่งที่อยู่ในใจผู้อ่านที่ส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์และจะได้ยอมรับที่จะบริโภคสินค้าตัวนี้

ผู้ประพันธ์ยังได้สร้างเนื้อเรื่องให้มีมารมาผจญพระพุทธเจ้า กล่าวคือ พญามารได้พยายามใช้วิธีการต่างๆ ที่จะทำให้พระพุทธเจ้าไม่สามารถบรรลุธรรมได้ซึ่งก็เหมือนกับในคัมภีร์ไบเบิลฉบับพันธสัญญาใหม่ที่มีมารมาผจญพระเยซู นั่นคือ มารร้ายได้พยายามต่างๆ นานาที่จะทำลายความศรัทธาของพระเยซูที่มีต่อพระเจ้า เช่น ในตอนที่พระวิญญาณได้ทรงนำพระเยซูไปอยู่ในถิ่นทุรกันดารและไม่มีอาหารตกถึงท้องมาเป็นเวลา 40 วันแล้วมารก็ได้พูดกับพระเยซูว่า ถ้าพระเยซูเป็นบุตรของพระเจาก็จงสั่งก้อนหินให้กลายเป็นอาหาร พระเยซูก็ทรงแย้งว่าพระคัมภีร์เขียนไว้ว่ามนุษย์จะดำรงชีวิตด้วยอาหารสิ่งเดียวหาได้ แล้วมารก็นำพระองค์ขึ้นไปโดยลำแดงบรรดาราชอาณาจักรทั่วพิภพให้พระองค์เห็น มารได้ทูลพระองค์ว่าจะยกราชอาณาจักรให้แก่พระเยซูหากยอมกราบนมัสการมาร พระเยซูก็ได้ตรัสตอบมารว่ามีพระคัมภีร์เขียนไว้ว่าจงกราบนมัสการพระองค์ผู้เป็นพระเจ้าของท่านและปรนนิบัติพระองค์แต่ผู้เดียว ต่ออมารได้นำพระเยซูไปยังกรุงเยรูซาเล็มและให้พระองค์ประทับอยู่ที่ยอดหลังคาพระวิหารและทูลพระองค์ว่าถ้าพระองค์เป็นพระบุตรของพระเจ้าจริงก็ให้โจนลงมาจากที่นี่เพราะพระคัมภีร์เขียนไว้ว่าพระเจ้าจะรับสั่งให้เหล่าทูตของพระองค์ปกป้องรักษาท่านไว้พระเยซูจึงตรัสตอบมารว่ามีคำกล่าวไว้ว่าอย่าทดลองพระองค์ผู้เป็นพระเจ้าของท่าน (ลูกา Luke)¹⁶² จะเห็นได้ว่ามารได้ใช้วิธีการต่างๆ นานาแต่ในที่สุดก็รู้ว่าไม่อาจจะสั่นคลอนศรัทธาของพระเยซูได้จึงยอมแพ้ถอยไป ด้วยเหตุนี้เหตุการณ์ตอนมารผจญพระพุทธเจ้ากับมารผจญพระเยซูจึงเหมือนกันในด้านการใช้วิธีการที่หลากหลายเพียงแต่ต่างกันในเรื่องละเอียดเท่านั้น

¹⁶² พระคริสต์ธรรมใหม่ (กรุงเทพฯ : องค์การกิตติศาสน์เนชั่นแนลแห่งประเทศไทย, 1994), หน้า 237-238.

ในตอนที่ยุญามารรู้ว่าเจ้าชายสิทธัตถะทรงกำลังจะค้นพบความสงบได้ดังในประโยคที่ว่า “(Siddhartha were to find peace and impart the knowledge.)” ผู้ประพันธ์ใช้คำว่า “ความสงบ” (peace) แทนคำว่า “นิพพาน” (Nirvana) ที่ตามหลักศาสนาพุทธถือเป้าหมายสูงสุดของศาสนาซึ่งไม่น่าจะเป็นไปได้ที่ผู้ประพันธ์จะไม่ทราบความหมายของคำนี้จึงน่าจะเป็นการจงใจของผู้ประพันธ์ที่จะใช้คำว่า “ความสงบ” ซึ่งจะสอดคล้องกับคำว่า “ทางรอด” (salvation) ที่ผู้ประพันธ์ได้เลือกใช้ไว้ก่อนหน้านี้และในตอนท้ายเรื่องซึ่งก็จะสามารถสื่อได้ว่าเป้าหมายที่แท้จริงของศาสนาพุทธคือการค้นพบทางรอด หากใช้การบรรลุนิพพานไม่

เมื่อพญามารรู้ว่าเจ้าชายสิทธัตถะทรงใกล้จะบรรลุธรรมก็ได้ส่งบุตรสาวทั้งห้ามายั่วยวนเจ้าชายด้วยวิธีการต่างๆ แต่ก็ไม่สามารถทำให้พระองค์หวนไหวได้พญามารจึงตัดสินใจปลอมตัวมาช่วยยวนแต่พระพุทธเจ้าก็ยังหาทรงสนพระทัยไม่จนทำให้พญามารโกรธประกาศทำรบ ด้วยพลังแห่งความโกรธทำให้เจ้าชายสิทธัตถะทรงลืมพระเนตรขึ้นและทรงทอดพระเนตรเห็นพญามารหลบซ่อนอยู่ในสระน้ำรอบๆ พระองค์ พระองค์ทรงรู้ทันทีว่าการผจญมารได้เริ่มขึ้นแล้ว

*Mara was enraged and entered the arena, and the force of his rage pried open Siddhartha's eyelids. He gazed into his reflection in the pool that lapped at his feet and saw Mara's hideous face and knew that the battle was truly joined.*¹⁶³

การที่ผู้ประพันธ์บรรยายว่า “พระองค์รู้ทันทีว่าการผจญมารเริ่มขึ้นแล้ว” (...and knew that the battle was truly joined.) ก็เพราะต้องการแสดงให้เห็นความเหมือนกันระหว่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลทั้งสอง คือ พระเยซูและพระพุทธเจ้าที่ต่างก็มีมารมาขัดขวางไม่ให้พบหนทางไปสู่เป้าหมายสูงสุดทางศาสนาได้

ในที่สุดพญามารก็กระโดดออกมาจากน้ำแล้วร้องออกมาด้วยความโกรธซึ่งทำให้เกิดลมเจือพิษพัดโหมอย่างรุนแรงซึ่งก็ไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงความโกรธของมันได้แม้แต่บุตรสาวพญามาร พญามารบังคับธาตุทั้งสี่ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ให้ต่อสู้แต่พระพุทธเจ้าได้

¹⁶³ Gordon McGill, *Little Buddha*, p. 135.

ทรงใช้พลังแห่งสติสัมปชัญญะเป็นเกราะป้องกันและทรงใช้ญาณพิจารณาหัวใจธรรมหลักปฏิจาสุมุปาบทจนทำให้พญามารต้องเรียกกองทัพมารออกมาและรวบรวมพลังโจมตีพระองค์ด้วยธนูไฟซึ่งได้กลายเป็นกลีบดอกบัวตกใส่พระองค์

เจ้าชายสิทธัตถะทรงทอดพระเนตรไปที่ภาพสะท้อนของพระองค์และทรงยื่นพระหัตถ์ออกไปตึงเงาของพระองค์ออกมาจากสระ

Lotus petals dissolved on the surface of the pool as Siddhartha gazed at his reflection. For a moment he sat motionless, then reached forward with his right hand and touched the water. His reflected fingers curled around his wrist, and he pulled his reflection out from beneath the pool to face him.

And the reflection spoke : "You who will go where no one else will dare, will you be my God?"

"It is hard to be born so many times," Siddhartha said. "Architect, finally I have met you. You will not rebuild your house again."

"But I am your house, and you live in me," his reflection said.

Siddhartha touched the ground with his left hand and said, "O Lord of my own ego, you are pure illusion. You do not exist. The earth is my witness."

And his reflection metamorphosed into the bloated body and hideous face of Mara, but there was no longer any terror in him, only the resigned look of the defeated. Then the vision vanished, leaving Siddhartha alone, cocooned in compassion. ¹⁶⁴

ในฉากนี้จะเห็นได้ชัดถึงแนวคิดบูรพาคตินิยมอันแฝงอยู่ในเนื้อเรื่อง กล่าวคือ ความคิดของผู้ประพันธ์ที่ว่าตะวันตกเหนือกว่าตะวันออกทุกด้านรวมทั้งด้านศาสนา ผู้ประพันธ์ซึ่งเป็นชาวตะวันตกมองว่าศาสนาคริสต์เป็นศาสนาอันเป็นมาตรฐานสำหรับคนทั่วโลกจึงได้ตัด

¹⁶⁴ Ibid., p. 139.

แปลงประวัติพระพุทธเจ้าบางส่วนให้คล้ายกับประวัติพระเยซู กล่าวคือ ผู้ประพันธ์ได้สร้างเนื้อเรื่องให้พญามารใช้วิธีต่าง ๆ นานาขัดขวางไม่ให้พระพุทธเจ้าทรงบรรลุธรรมได้ซึ่งเป็นการดัดแปลงพุทธประวัติฝ่ายมหายานธิเบต* นั่นคือ ผู้ประพันธ์ได้ดัดเหตุการณ์ตอนที่พญามารออกอุบายทูลพระพุทธเจ้าว่าพระเทวทัตปล้นเมืองกบิลพัสดุ ยึดพระราชวังและย้ายพวกศักยกะและได้บันดาลให้พระพุทธเจ้าทรงเห็นนางยโสธรา นางมฤคชา นางโคปาซึ่งนางเหล่านี้คือพระชายาของเจ้าชายสิทธัตถะ และพวกศักยกะที่หลบหนีมาได้ พญามารยังกล่าวอีกว่าพระพุทธเจ้าไม่อาจจะทรงตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณได้ นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังได้ปรับเปลี่ยนเนื้อหาจากเดิมในพุทธประวัติที่มีลูกสาวของพญามารที่ยั่วยวนเจ้าชายสิทธัตถะเพียงสามคนคือนางคันหา นางราคา และนางรติให้เพิ่มเป็นห้าคน ในพุทธประวัติที่แท้จริงเมื่อนางเหล่านี้ยั่วยวนเจ้าชายสิทธัตถะไม่สำเร็จก็ทรงถูกบันดาลให้กลายเป็นหญิงชราโดยเจ้าชายสิทธัตถะ และเหล่าบรรดาเทวดาก็พากันโปรยดอกไม้ลงบนพระชินเจ้าและบรรเลงเพลงขับประกาศความมีชัยของพระพุทธเจ้าซึ่งผู้ประพันธ์ก็ได้ดัดแปลงเนื้อหาช่วงนี้ให้ลูกสาวของพญามารถูกทำลายด้วยลมเจือพิษที่เกิดจากความโกรธของพญามารที่บรรดานางเหล่านี้ไม่อาจทำงานได้สำเร็จ

ผู้ประพันธ์ยังได้ปรับเปลี่ยนเนื้อหาธรรมที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงพิจารณาในวันตรัสรู้โดยกำหนดให้พระพุทธองค์ทรงพิจารณาหลักธรรมเพียงหัวข้อเดียวคือหลักปฏิจจสมุปบาททั้งที่ในความเป็นจริงแล้วพุทธประวัติฝ่ายมหายานธิเบตกล่าวไว้ว่าพระองค์ทรง

* การใช้พุทธประวัติฝ่ายมหายานธิเบตในการอ้างอิงเปรียบเทียบกับวรรณกรรมเรื่องนี้นั้น เนื่องจากเมื่อนำเอาพุทธประวัติฝ่ายมหายานธิเบตมาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ตอนที่พระพุทธเจ้าทรงผจญมารในวรรณกรรมและภาพยนตร์นี้แล้วพบว่ามีความคล้ายคลึงกันเป็นอย่างมากกว่าฉบับของฝ่ายเถรวาทเพราะมีความเหมือนกันในขั้นตอนของลำดับเหตุการณ์กล่าวคือการให้บุตรสาวของพญามารมายั่วยวนพระพุทธองค์ด้วยการพิจารณาธรรมของพระพุทธองค์ ซึ่งคล้ายกับการพิจารณาปฏิจจสมุปบาทในวรรณกรรม จากนั้นกองทัพพญามารก็ได้พ่ายแพ้สอดคล้องกับขั้นตอนที่ปรากฏในวรรณกรรมที่กองทัพพญามารพ่ายแพ้เมื่อพระองค์ทรงพิจารณาปฏิจจสมุปบาทเสร็จสิ้นซึ่งผิดกับพุทธประวัติฝ่ายเถรวาทที่กล่าวถึงการยั่วยวนของบุตรสาวพญามารเกิดขึ้นในตอนที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้แล้ว และทรงสามารถเอาชนะพระยาวัสวดีติมาราธิราชได้ในเวลาที่สั้นแสงพระอาทิตย์ กล่าวคือทรงกำจัดพญามารได้ก่อนที่พระองค์จะทรงตรัสรู้ในตอนรุ่งอรุณของวันถัดมามิใช่ตรัสรู้ในตอนที่ยังผจญพระพุทธองค์อยู่ดังปรากฏในพุทธประวัติฝ่ายมหายานธิเบตไม่ สันนิษฐานว่าอาจเพราะเป็นการถ่ายทำภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาแบบธิเบต ประกอบกับยังมีลามะอาวูโซ ชองซาร์ เคียน สเต มาเป็นผู้ให้คำปรึกษาในการสร้างภาพยนตร์ครั้งนี้ด้วย จึงทำให้ผู้สร้างได้ใช้พุทธประวัติฝ่ายมหายานธิเบตในการอ้างอิงเป็นหลัก

พิจารณาหลักอริยสัจสี่อันเป็นหลักธรรมสำคัญของพุทธศาสนาซึ่งรวมถึงปัจจุสมุปบาทด้วยดังที่หนังสือพุทธประวัติฝ่ายมหายานในธิเบตได้กล่าวถึงเหตุการณ์ตอนนี้ว่า “พระโพธิสัตว์พิจารณาด้วยพระองค์เองก็ทราบเหตุแห่งชาติ ชรา มรณะ และทางหลุดพ้นสิ่งทั้งสามและทรงทราบเหตุผลที่เกี่ยวเนื่องกันอันจะนำมาซึ่งภพและความดับภพก็ได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า”

นอกจากนี้แม้ผู้ประพันธ์จะยังคงเนื้อหาช่วงที่พญามารยกกองทัพมาราวิพระพุทธเจ้าไว้แต่ก็ได้ปรับเปลี่ยนลักษณะกองทัพมารให้เป็นแบบตะวันตกใส่ชุดนักรบหุ้มเกราะซึ่งไม่ตรงกับกองทัพพญามารในพระไตรปิฎกที่มีลักษณะของการเนรมิตกายที่แตกต่างกันไปดังที่บรรยายไว้ว่า “บ้างหน้าแดงกายเขียว บ้างก็กายขาวหน้าเหลือง บางจำพวกเป็นครุฑตอนล่างเป็นนาคตอนบน บางจำพวกสำแดงอิทธิฤทธิ์ให้อสรพิษเลื้อยเข้าไปในช่องหูเบื้องซ้ายยื่นออกเบื้องขวาแผ่พังพานแลปลิ้นปล้อนตาอำปากดูหลากหลาย มารแต่ละตัวล้วนแต่น่าพิลึกสะพรึงกลัวตาเหลือกเหลืองเขียวโง้ง หน้าผากเบิกหัวลือก ปลิ้นปล้อนตา หนวดแดงเป็นแสงน่าสยด”

ในวรรณกรรมเรื่องนี้ผู้ประพันธ์ยังได้เพิ่มเนื้อหาที่ไม่ปรากฏในพระไตรปิฎก เช่น การที่พญามารปลอมตัวช่วยลูกสาวของตนยั่ววนเจ้าชายสิทธัตถะหรือเนื้อหาช่วงที่พญามารปลอมตัวเป็นเงาของพระองค์มาพูดให้พระองค์ลุ่มเลิกความตั้งใจในการแสวงหาสัจธรรมเพื่อให้เนื้อเรื่องออกมาในลักษณะที่พญามารได้ใช้วิธีการต่าง ๆ นานาในการล่อลวงพระพุทธเจ้าเพื่อให้เมื่อกับที่มารใช้วิธีการหลากหลายล่อลวงพระเยซูดังที่ได้กล่าวไปแล้วนั่นเอง

นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังนำเหตุการณ์ในพุทธประวัติฝ่ายเถรวาทมาเป็นเนื้อหาในงานอีกด้วย กล่าวคือ ตอนที่พระพุทธเจ้าทรงเหยียดพระหัตถ์ขวาชี้พระนครนที (นิวซี) ลงกับพื้นธรณีแล้วตรัสต่อหน้าพญามารให้ธรณีเป็นพยานในบุญบารมีที่ท่านได้บำเพ็ญเพียรมาเพื่อเป็นการยืนยันว่ารัตนบัลลังก์ที่พระองค์ทรงประทับนั้นมีขึ้นด้วยบารมีของพระองค์เองซึ่งผู้ประพันธ์ได้ปรับเปลี่ยนให้เป็นที่ว่าพระพุทธเจ้าทรงเพียงสัมผัสพื้นด้วยพระหัตถ์ซ้ายแล้วตรัสให้แผ่นดินเป็นพยานว่ามารนั้นเป็นเพียงภาพลวงตาที่เต็มไปด้วยกิเลสตัณหาและไม่มีอยู่จริงโดยได้ตัดเรื่องราวของพระแม่ธรณีที่มาเป็นพยานของพระพุทธเจ้าออก ทั้งนี้เนื่องจากหากคงเรื่องราวของพระแม่ธรณีไว้ นอกจากจะทำให้ผู้อ่านหรือผู้ชมชาวตะวันตกไม่เข้าใจแล้วยังดูไม่เป็นตะวันตกอย่างที่ผู้ประพันธ์ต้องการให้เป็นอีกด้วยจึงต้องตัดแปลงเรื่องราวของตะวันตกให้มีลักษณะของตะวันตกดังเช่นการให้พญามารปลอมตัวเป็นเงาของพระพุทธเจ้าพูดคุยโต้ตอบกับพระพุทธเจ้าเองซึ่ง

หากมองในเชิงจิตวิเคราะห์ลักษณะเช่นนี้จะคล้ายกับอาการของผู้ป่วยโรคจิตที่มีอาการหลอนทางประสาทซึ่งแน่นอนว่าลักษณะเช่นนี้ผู้อ่านชาวตะวันตกย่อมเข้าใจได้ง่ายกว่าการให้พญามารมาพูดทวงรัตนบัลลังก์หรือการกล่าวถึงบุญบารมีของพระพุทธองค์ที่ได้ทรงบำเพ็ญเพียรมาโดยให้พระแม่ธรณีเป็นพยานเพราะคำว่า “รัตนบัลลังก์” “บุญบารมี” หรือ “พระแม่ธรณี” นั้นผู้อ่านชาวตะวันตกส่วนมากย่อมจะไม่คุ้นเคยเพราะไม่เคยได้สัมผัสกับความเชื่อหรือวัฒนธรรมแบบพุทธศาสนามาก่อน

นอกจากนี้การพูดโต้ตอบระหว่างพระพุทธเจ้าและพญามารซึ่งจบลงด้วยชัยชนะของพระพุทธเจ้าก็เป็นสิ่งที่ผู้ประพันธ์แต่งขึ้นมาเองเพื่อให้เหมือนกับเหตุการณ์ในคัมภีร์ไบเบิลที่พระเยซูได้พูดโต้ตอบกับมารซึ่งก็จบลงด้วยชัยชนะของพระเยซูเช่นกัน

ยิ่งไปกว่านั้นจะเห็นได้ว่าผู้ประพันธ์จะเน้นเรื่องราวการต่อสู้ระหว่างพระพุทธเจ้ากับพญามารมากกว่าจะเน้นรายละเอียดขั้นตอนของการตรัสรู้แต่กลับกล่าวถึงหลักคำสอนของพระพุทธองค์เพียงอย่างเดียวคือหลักปฏิจาสุมุปาบาทที่แสดงกระบวนการเกิดและกระบวนการดับซึ่งที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องจากวรรณกรรมเรื่องนี้เป็นวรรณกรรมแนวหลีกหนี (escape literature) ที่เน้นความสนุกสนานบันเทิงเป็นหลักจึงต้องมีการใส่ฉากที่สร้างความตื่นเต้นเร้าใจเข้าไปมาก ๆ ซึ่งก็ทำให้ประวัติพระพุทธเจ้าถูกบิดเบือนไป

Lama Norbu looked from one child to the other. “Siddhartha alone won the battle against an army of demons through the force of his love and the great compassion he had found, and he achieved the great calm that precedes detachment from emotions.”¹⁶⁵

คำบรรยายที่ว่า “เจ้าชายสิทธัตถะเพียงลำพังพระองค์ทรงเอาชนะการต่อสู้กับกองทัพมารโดยผ่านพลังแห่งความรัก ความเมตตาอันยิ่งใหญ่ที่พระองค์ค้นพบ” (“Siddhartha alone won the battle against an army of demons through the force of his love and the great compassion he had found,...”) แสดงให้เห็นว่าผู้ประพันธ์เน้นไปที่การต่อสู้เอาชนะพญา

¹⁶⁵ Ibid., p. 140.

มารของพระพุทธเจ้าจนสามารถบรรลุธรรมและนำหลักธรรมคำสอนนี้ไปเผยแผ่ต่อไปได้มากกว่า จะเน้นที่หลักธรรมคำสอนซึ่งเป็นการถูกทำให้เหมือนกับเรื่องราวของพระเยซูที่สามารถเอาชนะมาร จึงบรรลุภารกิจของพระผู้ไถ่บาปได้ซึ่งสอดคล้องกับที่คลินตัน เบนเนท (Clinton Bennett) ที่ได้กล่าวไว้ในฉากที่พระพุทธเจ้าผจญมารที่ต้องการจะล่อลวงพระองค์ให้ละทิ้งหนทางในการตรัสรู้ ซึ่งพระองค์ก็ทรงสามารถเอาชนะมารได้ด้วยตัวของพระองค์เองเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้ผู้ชมระลึกถึง พระเยซูที่ทรงผจญมารและสามารถเอาชนะมารได้ด้วยเช่นกันหรือกล่าวโดยนัยก็คือเรื่องราวของ พระพุทธเจ้านั้นเหมือนกันกับเรื่องราวของพระเยซูอันเนื่องจากการปรับเปลี่ยนปรัชญาแบบตะวันตก ออกให้เป็นแบบตะวันตก

(...) in the film, are the qualities with which Siddhartha defeats all the demons and Mara himself, the chief demon, who try to deflect him from his path in the temptation sequence that has so often reminded people of Jesus.¹⁶⁶

คำว่า “ความรัก” ที่ผู้ประพันธ์ใช้กับพระพุทธเจ้านั้นแท้ที่จริงเป็นคำที่ใช้ในคริสต์ ศาสดาเช่นในคัมภีร์ไบเบิลฉบับพันธสัญญาใหม่ที่มีคำกล่าวว่า “พระเจ้าทรงรักโลก” ในทาง พระพุทธศาสนาจะไม่กล่าวว่า “พระพุทธเจ้ามีความรัก” แต่จะใช้ว่า “พระพุทธเจ้าทรงมีเมตตา ต่อมนุษย์” เพราะคำว่า “ความรัก” สื่อถึงความรู้สึกแบบทางโลกที่ยังเจือไปด้วยกิเลสแต่คำว่า “เมตตา” เป็นความรู้สึกปรารถนาดีที่ปราศจากกิเลสอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ฉากที่เจ้าชายสิทธัตถะดึงเงาของตนเองขึ้นมาจากน้ำมาพูดโต้ตอบนั้น นอกจากจะคล้ายกับอาการของผู้ป่วยโรคจิตที่มีอาการประสาทหลอนในเชิงจิตวิเคราะห์แบบ ตะวันตกน่าจะเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการต่อสู้ระหว่างเจ้าชายสิทธัตถะกับกิเลสตัณหาที่อยู่ในใจของพระองค์ เงาของพระองค์เป็นสัญลักษณ์แทนกิเลสตัณหาที่ผู้ประพันธ์พยายามสื่อให้ ออกมาให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อที่เมื่อผู้อ่านชาวตะวันตกจะได้เข้าใจได้โดยง่ายรวมทั้งยังรู้สึก สนุกสนานมากกว่าการนั่งอ่านหลักธรรมอันลึกซึ้งที่ตนไม่คุ้นเคย การที่ผู้ประพันธ์เน้นฉากที่ตื่น

¹⁶⁶ Clinton Bennett, *The Little Buddha* [Online]. 2001 (Available from : <http://www.geocities.com/clintonbennett/Lectures/The Little Buddha.html>) [2002, December 2].

แต่นั่นที่ได้กล่าวมานี้ก็เพื่อจะเร้าอารมณ์ผู้อ่านให้อ่านได้สนุกกับเรื่องได้ปลดปล่อยอารมณ์ตามลักษณะของวรรณคดีหลักนี้

ส่วนหลักธรรมของพระพุทธเจ้า เช่น ปฏิจสุมุปาบท การตัดอดีตและต้นเหตุของพระพุทธองค์โดยพิจารณาว่าการเกิดบ่อย ๆ เป็นทุกข์ก็เป็นเพียงองค์ประกอบย่อยที่ใส่เข้ามาเพื่อให้มีลักษณะของตะวันออกอยู่บ้างเพื่อใช้ในการรับแก่นของเรื่องราวที่ต้องการสื่อถึงความเป็นศาสนาคริสต์อันเป็นการเปลี่ยนแปลงพุทธปรัชญาให้อยู่บนพื้นฐานของคริสต์ปรัชญาดังเห็นได้จากคำพูดของลามะนอร์บูที่เป็นการสรุปเหตุการณ์ทั้งหมด

“He had seen the ultimate reality of all things. He had understood that nothing happens by chance, that every movement in the universe is an effect provoked by a cause. He knew there was no salvation without compassion for every other being....”¹⁶⁷

คำว่า “ทางรอด” (salvation) ที่ผู้ประพันธ์ใช้สื่อให้เห็นว่าการที่เจ้าชายสิทธัตถะทรงตัดสินใจพระทัยออกมาบำเพ็ญเพียรและต้องเผชิญกับอุปสรรคนานับประการนั้นก็เพื่อที่จะได้ค้นพบ “ทางรอด” ตามหลักศาสนาคริสต์ หากเพื่อจะได้บรรลุนิพพานไม่ สิ่งนี้สอดคล้องกับหลักการบูรพาคตินิยมที่ว่าตะวันตกจะปรับเปลี่ยนตะวันออกจากสิ่งหนึ่งไปสู่อีกสิ่งหนึ่งเสมอโดยให้อยู่บนพื้นฐานความเป็นตะวันตกเสมอซึ่งก็เพื่อประโยชน์ของตะวันตกเองซึ่งในที่นี้คือประโยชน์ที่ได้จากการยอมรับและการบริโภคของผู้อ่านอันจะนำมาซึ่งรายได้มหาศาล ดังนั้นด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นแม้ว่านวนิยายเรื่อง *ลิตเติล บุดดา* จะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาแต่ก็ได้มีการปรับเปลี่ยนรายละเอียดบางอย่างให้เป็นแบบคริสต์ศาสนา

นอกจากนี้การที่ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอเรื่องราวโดยใช้กลวิธีการเล่าเรื่องโดยมุมมองที่รู้แจ้งทำให้สามารถแทรกความเห็นส่วนตัวของตนลงไปได้อย่างแนบเนียนซึ่งยิ่งช่วยเสริมการนำเสนอปรัชญาพุทธที่ถูกปรับเปลี่ยนให้เป็นแบบปรัชญาคริสต์ไปบางส่วน เช่น เมื่อลามะนอร์บูไปเยี่ยมเจสซีที่บ้านเขาได้พูดกับลิซาและดินว่าความว่างเปล่านั้นเป็นสิ่งประเสริฐเหมือนกับศูนย์ สำหรับนักคณิตศาสตร์แต่จะไม่มีห้องใดว่างเปล่าเลยถ้าเราเติมสติปัญญาให้เต็ม เรียนรู้ได้จาก

¹⁶⁷ Gordon McGill, *Little Buddha*, p. 140.

ห้องซึ่งเมื่อฟังแล้วลิซาและดินก็คิดอย่างเดียวกันว่าลามะนอร์บูเป็นพวกนอกกรีต ลักษณะเช่นนี้เป็นการแทรกความเห็นในเชิงดูถูกเหยียดหยามตะวันออกของผู้ประพันธ์ผ่านตัวละครทั้งสองที่ถือว่าศาสนาคริสต์ศักดิ์สิทธิ์กว่าศาสนาพุทธ

ในตอนที่ดินกำลังชมทัศนียภาพจากบ้านของเขาและได้เห็นความสวยงามของท้องฟ้ายามเย็นที่เป็นวิรัชชมพู เมืองมีแสงไฟระยิบระยับประดุจดวงดาวพร่างพรายอยู่จนเขามีความรู้สึกคล้ายกับว่ามีพระเจ้าประทับอยู่ ณ ที่นี้ดังในประโยคที่ว่า “ไม่ห่างออกไปเขามีความรู้สึกลคล้ายกับว่าพระเจ้าประทับอยู่ ณ ที่นี้ จ้องมองจอมปลวกโปร่งใสแห่งมนุษย์” (Not so long ago he had felt almost godlike up here, gazing down upon transparent anthills of humanity.) ซึ่งสื่อถึงความสูงส่งของพระเจ้า และยังเขาอุทานว่า “พระเจ้า” (Christ) เมื่อเขาคิดว่าเขากำลังรินเหล้าให้แก่กว่าที่เขาคิดก็สื่อถึงความเชื่อและศรัทธาในพระเจ้าของเขามากยิ่งขึ้นมากเสียจนอุทานออกมา ยิ่งไปกว่านั้นการที่ดินยืนยันว่าเขาเป็นชาวคริสต์ในตอนที่มีปากเสียงกับพระภิกษุชินเกย์ว่า “ผมเป็นคริสเตียนตั้งแต่เกิด” (“I was born Christian.”) และ “อย่างไรก็ตามผมเป็นคริสเตียนมากกว่าเป็นพุทธ” (“Anyway I’m more Christian than I am a Buddhist.”) ก็สื่อนัยยะว่าศาสนาคริสต์ศักดิ์สิทธิ์กว่าศาสนาพุทธเขาจึงได้นับถือ และเมื่อพระภิกษุชินเกย์พูดถึงเรื่องการกลับชาติมาเกิดของลามะนอร์บูซึ่งดินก็คิดว่าเขาคงจะเชื่อเรื่องดังกล่าวได้ดังในประโยคที่ว่า “ดินหวังว่าบางทีเขาอาจจะสามารถ เลื่อมใสศรัทธาและสามารถเชื่อเช่นนั้นได้” (And Dean wished that he had the faith. He wished that he could believe.) ก็หมายความว่าแท้จริงแล้วเขาหาได้เชื่อไม่ซึ่งสื่อนัยยะว่าหลักคำสอนศาสนาคริสต์มีความน่าเชื่อถือยิ่งกว่าของศาสนาพุทธ รวมทั้งการที่ทั้งดินและลิซาต่างก็ใช้คำอุทานว่า “พระเจ้า” (God.) ก็แสดงให้เห็นถึงความเลื่อมใสศรัทธาอย่างเหนียวแน่นของดินและลิซาต่อพระเจ้ายิ่งกว่าศาสนาอื่นใด และเมื่อลามะนอร์บูได้กลับไปแล้วลิซาก็พูดขึ้นว่า “ภิกษุเหล่านั้นเหมือนกับกษัตริย์ทั้ง 3 องค์ที่มาจากตะวันออกเลยนะ” (“Like the three kings from the East, huh?”) ซึ่งคัมภีร์ไบเบิลฉบับพันธสัญญาเดิมกษัตริย์สามองค์ซึ่งเดินทางมาจากตะวันออกได้เห็นดาวตกดวงใหญ่และได้ไปตามทางที่ดาวตกจนได้พบพระเยซูที่เพิ่งประสูติ ผู้ประพันธ์ได้ดัดแปลงเนื้อหาตอนนี้มาไว้ในฉากที่ลามะนอร์บู พระภิกษุเค็มโป เท็นชิน และพระภิกษุขอมปาได้เดินทางมาจากตะวันออกเพื่อพบเจสซีซึ่งก็สื่อนัยยะว่าเจสซีก็คือพระพุทธเจ้าและในขณะเดียวกันก็คือพระเยซูสำหรับคนตะวันตก

การสื่อว่าเจสซีซึ่งเป็นพระพุทธเจ้าก็คือพระเยซูสำหรับคนตะวันตกยังปรากฏให้เห็นในประโยคที่ว่า

“Yeah,” he said, pouring another, thinking about Dutch courage.

“Amazing. At least they didn’t tell us Jesse was the result of an immaculate conception.”¹⁶⁸

คำพูดของตินที่ว่า “น่าแปลกนะที่อย่างน้อยท่านก็ไม่ได้บอกเราว่าเจสซีนั่นเป็นผลมาจากการตั้งครรภ์ที่ไม่มีมลทินใดๆ ของพระแม่มารี” เป็นการนำเสนอหลักศาสนาคริสต์มากกว่าศาสนาพุทธเพราะเป็นการใช้พื้นฐานความเชื่อแบบคริสต์ในบริบททางศาสนาพุทธในการเสียดสี

ผู้ประพันธ์ยังคงพยายามเปรียบเทียบว่าศาสนาพุทธก็เหมือนศาสนาคริสต์ในตอนที่เจสซีพาลามะนอร์บูไปดูพระพุทธรูปที่ตั้งแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์แล้วถามลามะนอร์บูว่าพระพุทธรูปเป็นพระเจ้าหรือเปล่า

“Was Buddha a god?” he asked, looking into the smiling stone face.

“No,” the Lama said, “he was a real person.”

“Like Jesus?” Jesse continued, pulling a book from his backpack.

“Yes. Quite a bit like Jesus, although he was born long before.”¹⁶⁹

การที่ผู้ประพันธ์กำหนดให้เจสซีถามลามะนอร์บูว่า “เหมือนกับพระเยซูหรืออะ” (“Like Jesus?”) และลามะนอร์บูก็ตอบว่า “ใช่ ค่อนข้างคล้ายกับพระเยซู...” (“Yes. Quite a bit like Jesus,...”) สะท้อนให้เห็นว่าผู้ประพันธ์ต้องการทำให้พระพุทธรูปกลายเป็นพระเยซู โดยพยายามเปรียบเทียบให้เห็นว่าพระพุทธรูปก็มีบางส่วนที่คล้ายกับพระเยซูซึ่งจะช่วยเสริมสิ่งที่ผู้ประพันธ์ต้องการจะสื่อในนวนิยายเรื่องนี้ว่าเป้าหมายสูงสุดของศาสนาพุทธคือการค้นพบทางรอด

¹⁶⁸ Ibid., p. 42.

¹⁶⁹ Ibid., p. 57.

ผู้ประพันธ์ยังพยายามทำให้เห็นว่าศาสนาพุทธเหมือนกับศาสนาคริสต์แม้แต่บทสวดมนต์ในฉากที่ลีลาพาเจสซีไปศูนย์ปฏิบัติธรรมและได้ยินพระภิกษุกำลังสวดพระสูตรสำคัญอยู่ ลีลาจึงได้เอ่ยถามว่า

“That is the Heart Sutra,” he said. “It’s our most famous prayer.”

“Like the Lord’s Prayer!”

“I expect so.”¹⁷⁰

ผู้ประพันธ์พยายามแสดงให้เห็นว่าบทสวดมนต์ของศาสนาพุทธเหมือนกับบทสวดสรรเสริญพระเจ้าของศาสนาคริสต์ทั้งที่จริงแล้วในเนื้อหาและรายละเอียดนั้นแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงซึ่งแสดงให้เห็นความพยายามของผู้ประพันธ์ที่จะปรับเปลี่ยนศาสนาพุทธให้มีลักษณะเหมือนศาสนาคริสต์

นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังพยายามสื่อว่าทั้งศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ต่างก็มองว่าความตายเป็นทุกข์ ศาสนาคริสต์ถือว่าความตายเป็นทุกข์ที่เกิดจากคำสาปของพระเจ้าแต่ศาสนาพุทธจะถือว่าการเกิดมามีชีวิตต่างหากเป็นทุกข์เพราะเมื่อเกิดมาแล้วในขณะที่ดำรงอยู่ก็ต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดและเพื่อประคับประคองชีวิตไว้ทั้งมนุษย์ พืช และสัตว์จึงต้องมีภาระหนักในการประคับประคองรักษาชีวิตทั้งสิ้นส่วนความตายศาสนาพุทธถือเป็นเรื่องธรรมดาของสรรพสิ่งทั้งหลาย นั่นคือ สิ่งมีชีวิตทุกชนิดเมื่อเกิดขึ้นมาแล้วก็จะดำรงอยู่ชั่วคราวแล้วก็ต้องดับไปซึ่งเรียกในภาษาสามัญชื่อว่า “ตาย” นั่นเอง

ดังนั้นเห็นได้ว่าเป็นความพยายามของผู้ประพันธ์ที่จะดัดแปลงศาสนาพุทธให้มีลักษณะเหมือนศาสนาคริสต์ในแง่ที่ว่าต่างก็เน้นว่าความตายเป็นทุกข์ผ่านตัวละครลิตัตตะ กล่าวคือ ตอนที่เจ้าชายลิตัตตะทรงเห็นความตายเป็นครั้งแรกและทรงรู้สึกเศร้ามากจนถึงกับทรงกล่าวกับพระบิดาว่าแม้แต่ความรักของตนที่มีต่อโยธราและลูกก็ไม่อาจจัดความเจ็บปวดที่ตนรู้สึกในตอนนี้ได้ นอกจากนี้เจ้าชายลิตัตตะยังได้เอาชี้นำจากศพทาที่มือของพระบิดา จากคำพูดและการกระทำนี้สื่อว่าเจ้าชายลิตัตตะให้ความสำคัญกับความตายอย่างใหญ่หลวงแทนที่จะเน้นว่าการมีชีวิตอยู่เป็นทุกข์และทำอย่างไรจึงจะหลุดจากทุกข์นี้ได้

¹⁷⁰ Ibid., p. 69.

ในงานศพของอีแวนผู้ประพันธ์ยังได้เน้นย้ำคำว่า “ขี้เถ้า” อันสื่อถึงความเป็นคริสต์ศาสนาเพราะตามหลักศาสนาคริสต์มนุษย์เกิดมาจากขี้เถ้าและเมื่อตายก็ต้องสูญสลายกลายเป็นขี้เถ้าอีกเหมือนเดิมซึ่งแสดงว่าผู้ประพันธ์ซึ่งเป็นชาวตะวันตกได้ให้ความสำคัญกับเรื่องความตาย

Maybe it was the word *ashes* that was the catalyst. When the preacher had said the words over the open grave on that San Francisco hillside, Dean thought back to Jesse’s comic book and the King washing his hands like Pontius Pilate.

“Ashes to ashes.”¹⁷¹

Ashes to ashes.

Now he envied the Christians their faith in the afterlife, and especially he envied the Buddhists.¹⁷²

เห็นได้ว่านอกจากการเน้นย้ำคำว่า “ขี้เถ้า” แล้วผู้ประพันธ์ยังได้สร้างเหตุการณ์ตอนที่พระเจ้าสุทโธทนะทรงชำระล้างพระหัตถ์ที่เปื้อนขี้เถ้าให้เหมือนกับเหตุการณ์ในคัมภีร์ไบเบิลฉบับพันธสัญญาใหม่ที่พอนทียุส ไพเลทซึ่งเป็นเจ้ากรมบัญชีที่เมืองจูเดียแห่งอาณาจักรโรมันและเป็นผู้ตัดสินให้ตรึงกางเขนพระเยซูอย่างเลื่องไม่ได้ ได้ล้างมือเพื่อชำระบาปที่เกิดจากการกระทำของตน และนี่ก็หมายความว่าพระเจ้าสุทโธทนะทรงชำระล้างพระหัตถ์เพื่อเป็นการล้างบาปจากการที่ตนปิดบังความจริงเรื่องความแก่และความตายต่อเจ้าชายสิทธัตถะซึ่งก็สื่อนัยยะว่าพระพุทธเจ้าก็คือพระเยซูนั่นเองอันเป็นการทำให้ศาสนาพุทธมีลักษณะเหมือนศาสนาคริสต์ของผู้ประพันธ์

ผู้ประพันธ์ยังพยายามสื่อถึงอิทธิพลของเทพเจ้าต่อมนุษย์ให้ปรากฏอยู่ในนวนิยายเรื่องนี้ในตอนที่ลามะนอร์บูไปขอคำแนะนำจากร่างทรงที่เป็นพระภิกษุชรา

¹⁷¹ Ibid.,p. 96.

¹⁷² Ibid.,p. 97.

Now he closed his eyes, took one deep breath, and entered the transitional world between men and the gods.¹⁷³

เห็นได้ว่าผู้ประพันธ์พยายามแสดงว่าเทพเจ้ามีอิทธิพลต่อมนุษย์เพราะได้ลงมาสถิตในร่างทรงเพื่อช่วยให้คำแนะนำแก่ลามะนอร์บูซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนหลักศาสนาของตะวันออกให้เป็นความเชื่อแบบตะวันตก

นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังได้ดัดแปลงการกระทำของพระพุทธเจ้าให้เหมือนกับการกระทำของพระเยซูในตอนทีลามะนอร์บูตัดสินใจแล้วว่าทั้งเจสซี ราชู และคีตา คือลามะดอร์เจกลับชาติมาเกิดและได้กล่าวกับเด็กทั้งสามว่า

(...)--“the most important thing of all is to feel compassion for all beings, to give of oneself, and above all to pass on knowledge like the Buddha did. After his Enlightenment, Buddha devoted the rest of his years to helping others. And he is still helping us. Even now.”¹⁷⁴

ในประโยคที่ว่า “แล้วพระพุทธเจ้าทรงสละเวลาที่เหลือแรมปีช่วยเหลือผู้อื่น” เป็นการปรับเปลี่ยนการกระทำของพระพุทธเจ้าให้เหมือนกับการกระทำของพระเยซูเพราะตามความเชื่อทางคริสต์ศาสนาว่าพระเยซูเป็นผู้ที่ช่วยมวลมนุษย์ให้รอดพ้นจากบาป นอกจากนี้ประโยคที่ว่า “พระองค์ยังคงช่วยพวกเรา แม้เดี๋ยวนี้” ก็สะท้อนความเชื่อตามแบบคริสต์ที่ว่าแม้ปัจจุบันพระเยซูก็ยังคงดำรงอยู่เพื่อคอยช่วยผู้ที่ศรัทธาในตัวท่านให้รอดพ้นจากบาปเพราะศาสนาคริสต์ถือว่ามนุษย์ไร้ซึ่งศักยภาพที่จะช่วยเหลือตัวเองได้ที่พึ่งเพียงอย่างเดียวของมนุษย์จึงเป็นพระเจ้าเท่านั้น

ทั้งนี้ตามหลักศาสนาพุทธพระพุทธเจ้าเป็นเพียงผู้ชี้ทางที่จะให้หลุดพ้นจากทุกข์ โดยผู้ที่จะสามารถหลุดจากทุกข์ได้ก็คือตัวเราเอง หากได้เป็นผู้นำเราให้พ้นจากความทุกข์ด้วยตัวพระพุทธเจ้าเองไม่ ดังคำกล่าวของพระพุทธองค์ที่ว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” และแม้ว่าพุทธ

¹⁷³ Ibid., pp. 152-153.

¹⁷⁴ Ibid., p. 156.

ศาสนาแบบมหายานจะเชื่อในสัมโพคัยหรือกายพระพุทธรเจ้าสากลซึ่งคือการที่พระพุทธรเจ้าได้เนรมิตกายหยาบเพื่อให้มนุษย์สามารถมองเห็นได้เพื่อที่ว่าพระพุทธรองค์จะได้สั่งสอนหลักธรรมได้ แต่ในที่สุดพระพุทธรเจ้าก็ยังเป็นเพียงผู้นำทางที่จะหลุดพ้นจากทุกข์โดยผู้ที่จะสามารถหลุดจากทุกข์ได้ก็คือตัวเราเอง ด้วยเหตุนี้การกระทำของพระพุทธรเจ้าที่เหมือนกับของพระเยซูซึ่งที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องนี้จึงเป็นการปรับเปลี่ยนหลักศาสนาพุทธให้เหมือนหลักศาสนาคริสต์ของผู้ประพันธ์

การสอดแทรกแนวคิดทางคริสต์ศาสนาเข้าไปในหลักพุทธศาสนายังปรากฏให้เห็นในตอนที่ลามะนอร์บูกล่าวกับดินก่อนที่จะละสังขาร

The old man took a deep breath and attempted a smile. "I'm afraid I'm not a very good example of Buddhist detachment." And the smile became a chuckle. "Children," he said. "We are all children."¹⁷⁵

ประโยคที่ลามะนอร์บูกล่าวว่า “เด็ก เราเป็นเด็กทุกคน” (“Children,” he said. “We are all children.”) สื่อให้เห็นถึงการสอดแทรกหลักคริสต์ศาสนาเข้ามาเพราะตามหลักศาสนาคริสต์มนุษย์ทุกคนถือเป็นเด็กเล็กๆ สำหรับพระเจ้าซึ่งที่พระเยซูทรงกล่าวเมื่อมีผู้อุ้มเด็กทารกเข้ามาว่า “จงยอมให้เด็กเล็กๆ เข้ามาหาเรา อย่าห้ามเขาเลยเพราะว่าแผ่นดินของพระเจ้าย่อมเป็นของคนเช่นเด็กเหล่านั้น เราบอกความจริงแก่ท่านทั้งหลายว่าผู้หนึ่งผู้ใดมิได้รับแผ่นดินของพระเจ้าเหมือนเด็กเล็กๆ ผู้นั้นจะเข้าไปในแผ่นดินนั้นไม่ได้”¹⁷⁶ เห็นได้ว่าพระเจ้าทรงมองมนุษย์ว่าเป็นเด็กเล็กๆ ในอาณาจักรของพระองค์และทรงให้มนุษย์ปฏิบัติตนเยี่ยงเด็กเล็กต่อพระองค์หากปรารถนาให้พระองค์ยอมรับที่จะพาไปสู่ชีวิตนิรันดร์บนสรวงสวรรค์ ด้วยเหตุนี้การที่ผู้ประพันธ์กำหนดให้ลามะนอร์บูกล่าวเช่นนั้นจึงมีความหมายแฝงว่ามนุษย์ทุกคนล้วนเป็นเด็กของพระเจ้า

ตามหลักศาสนาพุทธมนุษย์ทุกคนล้วนตกอยู่ภายใต้กฎของไตรลักษณ์ที่ว่าทุกสิ่งในโลกต่างก็มีขึ้น ตั้งอยู่ และในที่สุดก็ต้องดับไปเนื่องจากไม่สามารถคงสภาพเดิมไว้ได้ตลอดไป

¹⁷⁵ Ibid., p. 157.

¹⁷⁶ พระคริสต์ธรรมใหม่ , หน้า 320.

ร่างกายเป็นเพียงการมาประชุมร่วมกันของชั้น 5 หาได้มีแก่นสารตัวตนใด ๆ ไม่ ดังนั้นการที่ลามะนอร์บูกล่าวว่าทุกคนเป็นเด็กนั้นจึงเป็นคำกล่าวของผู้ที่ยังยึดในอัตตาความมีตัวตน หาใช่ผู้ที่มองเห็นอนัตตาหรือความไม่มีตัวตนไม่โดยเฉพาะกำลังจะไปสู่ช่วงสุดท้ายของชีวิตซึ่งน่าจะกล่าวคำที่แสดงถึงการปล่อยวางให้สมกับสภาพจิตที่จะปล่อยวางจากสังขารของตนซึ่งขัดกับตอนที่ลามะนอร์บูได้กล่าวถึงเรื่องความว่างเปล่า ไร้ตัวตนโดยการเปรียบเทียบที่ว่างเปล่ากับความว่างให้ดินและลิซาฟงอันทำให้การสร้างตัวละครของผู้ประพันธ์ไม่น่าเชื่อถือ ด้วยเหตุนี้การที่ผู้ประพันธ์กำหนดให้ลามะนอร์บูกล่าวเช่นนั้นจึงสะท้อนถึงความพยายามที่จะปรับเปลี่ยนแนวคิดแบบพุทธศาสนาให้เป็นแบบคริสต์ศาสนาตามหลักการบูรพาคตินิยมนั่นเอง

3.3 แนวคิดที่ว่าตะวันออกเป็นดินแดนที่เหมาะสมสำหรับแสวงหาคำตอบชีวิตในด้านจิตใจ (spiritual answer)

ตามทฤษฎีของชาอิด เนื่องจากชาวตะวันตกมองว่าประเทศตะวันออกยังไร้ความเจริญทางวัตถุ ผู้คนส่วนใหญ่ยังมีชีวิตอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติซึ่งคนตะวันตกจะเปรียบประเทศตะวันออกว่าเหมือนกับสมัยกลางในด้านที่ว่าผู้คนจะใกล้ชิดกับธรรมชาติและศาสนาซึ่งเป็นเรื่องทางจิตใจและจิตวิญญาณ ตะวันตกจึงมองว่าตะวันออกคือดินแดนสำหรับการแสวงหาคำตอบชีวิตในด้านจิตใจของมนุษย์ซึ่งแม้แต่ในปัจจุบันชาวตะวันตกส่วนใหญ่ก็ยังมีความคิดเช่นนั้น

(...) ...the Orient was a place of pilgrimage, and every major work belonging to a genuine if not always to an academic Orientalism took its form, style, and intention from the idea of pilgrimage there. In this idea as in so many of the other forms of Orientalist writing we have been discussing, the Romantic idea of restorative reconstruction (natural supernaturalism) is the principal source. (...) ¹⁷⁷

จากคำกล่าวข้างต้นจะเห็นว่าสำหรับตะวันตกแล้วตะวันออกคือสถานที่สำหรับแสวงหาคำตอบในด้านจิตใจดังที่ลามาร์ตินและชาโตบริยองต์เคยได้เดินทางไปตะวันออกด้วยจุดประสงค์ดังกล่าวซึ่งในนวนิยายเรื่องนี้ก็มีแนวคิดดังกล่าวโดยจะเห็นได้ในตอนที่ดินเริ่มตั้งคำถาม

¹⁷⁷ Edward W. Said, *Orientalism*, p. 168.

เกี่ยวกับชีวิตและศาสนาเมื่อทราบว่าอันวานซึ่งเป็นเพื่อนสนิทของตนได้ฆ่าตัวตาย ตอนที่อันวานยังมีชีวิตอยู่เขาเคยพูดอย่างมั่นใจว่าศาสนาที่เขานับถือคือความอิสระที่ทำอะไรก็ได้หลาย ๆ อย่างแล้ว รวย เขาถือว่าสำนักงานของเขาก็คือโบสถ์ โทรศัพท์ก็คือลูกประคำ อันเป็นค่านิยมแบบวัตถุนิยมที่ถือว่าเงินเท่านั้นคือพระเจ้า และเมื่ออันวานประสบปัญหาล้มละลายพระเจ้าของเขาหรือเงินทองอันเป็นเพียงวัตถุนั้นก็ไม่อาจช่วยอะไรได้เลยจนในที่สุดก็ตัดสินใจฆ่าตัวตาย จากเหตุการณ์นี้ได้ทำให้ดินรู้สึกเศร้าสะเทือนใจเป็นอย่างมากในขณะเดียวกันก็เกิดความรู้สึกสับสนไม่เข้าใจว่าชีวิตคืออะไรทำให้มีความรู้สึกอยากจะแสวงหาคำตอบชีวิตทางด้านจิตใจให้กับตนเองเขาจึงตัดสินใจที่จะเดินทางไปภูฏานกับเจสซีซึ่งทำให้ลิวารู้สึกตกใจมากเพราะเธอไม่เคยคิดมาก่อนว่าดินจะตัดสินใจเช่นนี้ ลิวายังรู้สึกโกรธตัวเองที่ไม่ได้อยู่เคียงข้างเขากับเจสซีในขณะเดียวกันก็รู้สึกอิจฉาที่ดินที่ได้ไปผจญภัยในดินแดนตะวันออกในขณะที่เธอไม่ได้ไปด้วย

“I’m just upset. I’m upset with myself for not encouraging you, for not being with you and Jesse.”

And then she hit him with a low blow.

“I’m upset with you for taking the adventure away from me.”¹⁷⁸

ประโยคที่ลิวาพูดว่า “ฉันโกรธคุณที่คุณเอาการผจญภัยไปจากฉัน” นั้นแสดงให้เห็นว่าในสายตาของลิวาตะวันออกเป็นเพียงดินแดนสำหรับการปลดปล่อย ผจญภัย และแสวงหาความตื่นเต้นแปลกใหม่ที่ไม่เคยได้พบเห็นมาก่อน ดินเองก็มองตะวันออกว่าเป็นดินแดนที่เขาจะเดินทางไปเพื่อแสวงหาคำตอบทางด้านจิตใจให้กับตนเอง เนื่องจากตอนนี้จิตใจของเขาสับสนและชีวิตเขาก็ล้มเหลวในหลายๆ เรื่องไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่อันวานล้มละลายซึ่งเขาเองก็เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งของอันวานด้วย หรือจะเป็นเรื่องความตายของอันวานซึ่งทำให้เขาคงอยู่ในสภาพของคนที่กำลังจมลึกอยู่ในหุบเหวแห่งความสับสนในเรื่องของชีวิตมนุษย์ เขาคิดว่าบางทีการได้ไปตะวันออกซึ่งในสายตาของคนตะวันตกถือว่าเป็นสถานที่แห่งความบริสุทธิ์เริ่มแรก เป็นแหล่งกำเนิด มีความบริสุทธิ์ห่างไกลจากความเจริญน่าจะทำให้คำตอบทางด้านจิตใจกับเขาได้ดังจะเห็นได้จากประโยคที่ดินอ่านจากหนังสือของเจสซี

“My friends,” Siddhartha said, “let us search for Enlightenment

¹⁷⁸ Gordon McGill, *Little Buddha*, p. 101.

together and vow to be silent until we find it."

He read the sentence twice, took Jesse's bookmark from his bedside table, slipped it in, and laid the book down. Then he led Lisa out of the room and into their bedroom, took a deep breath and said it : "I think Jesse should go to Bhutan."¹⁷⁹

ประโยคที่เจ้าชายสิทธัตถะตรัสว่า "สหายของเรา เรามาร่วมค้นหาการรู้แจ้งด้วยกันเถิด และจงตั้งปฏิญาณว่าเราจะเจียบจนกว่าเราจะหามันพบ" นั้นหมายถึงว่าเจ้าชายสิทธัตถะทรงตั้งพระราชหฤทัยว่าจะทรงแสวงหาคำตอบทางด้านจิตวิญญาณด้วยตัวของพระองค์เองและจะไม่ทรงเลิกการค้นหาหากยังไม่ทรงพบคำตอบดังกล่าวซึ่งเมื่อตื่นอ่านแล้วก็รู้สึกเช่นเดียวกับเจ้าชายสิทธัตถะว่าเขาจะต้องแสวงหาคำตอบทางด้านจิตวิญญาณให้กับตนเองบ้าง ทั้งนี้เนื่องจากการที่เขายึดแนวคิดวัตถุนิยมตามสังคมอเมริกันสิ่งที่เขาได้รับคือการล้มละลายและความตายของอีแวนอันซึ่งทำให้เขาเศร้าเสียใจเป็นอันมาก และการที่เขามีปัญหาด้านจิตใจ (spiritual problem) นี้เองเขาจึงอยากแสวงหาคำตอบด้านจิตใจของเขา (spiritual answer) ดังที่ตื่นได้พูดไว้ในตอนต้นว่าเขาไม่เคยได้พิจารณาครุ่นคิดเกี่ยวกับเรื่องของตนเองในทางจิตวิญญาณเลย (Dean had never indulged in introspection. He hadn't had the time.)

เนื่องจากความต้องการที่จะแสวงหาคำตอบให้กับชีวิตประกอบกับการที่เขาจะต้องรอให้หนายศุภกับทนายเกี่ยวกับกฎหมายอันเนื่องมาจากการตายของอีแวนเขาจึงตัดสินใจที่จะเดินทางไปภูฏานอันเป็นประเทศในทางตะวันออกดังที่เห็นได้จากคำพูดของเขาที่ว่า "ผมคิดว่าเจสซีควรไปภูฏานนะ" (I think Jesse should go to Bhutan.) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสำหรับดิน ภูฏานซึ่งเป็นดินแดนในทางตะวันออกเป็นดินแดนสำหรับแสวงหาคำตอบด้านจิตใจให้แก่ชีวิตของตนเอง ส่วนลิกาก็มองว่าตะวันออกเป็นดินแดนสำหรับการปลดปล่อย ผจญภัย และแสวงหาซึ่งก็ตรงกับแนวคิดบูรพาคตินิยมที่กล่าวไว้ในตอนต้นนั่นเอง

¹⁷⁹ Ibid., p. 98.

3.4 แนวคิดที่ว่าภาพของตะวันออกขึ้นอยู่กับตัวบท (text)

ภาพของตะวันออกในมุมมองของตะวันตกคือภาพที่นักบูรพาคดีนิยมได้คัดลอกต่อ ๆ กันมาจากตัวบทที่นักบูรพาคดีนิยมรุ่นก่อน ๆ อย่างเช่นโฮเมอร์ อเล็กซานเดอร์ ซีซาร์ เพลโต โซลอน และพิทาโกรัสได้กำหนดไว้อย่างเป็นระบบหลักการ ดังนั้นความรู้และความจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับตะวันออกจึงเกิดจากตัวบทที่นักบูรพาคดีนิยมในอดีตได้กำหนดขึ้นมาและถ่ายทอดกันมาเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบันซึ่งฟูโกต์เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “วาทกรรม” ที่ผลิตออกมาจากตัวบทรุ่นก่อน ๆ อย่างเช่นนโปเลียนและเฟอร์ดินานด์ เดอ เลสเสฟส์ที่สำคัญผิดว่าตะวันออกมีลักษณะตามที่ตนได้เคยพบเห็นหรืออ่านจากตัวบทอันเป็นลักษณะของบูรพาคดีนิยม

เมื่อเป็นเช่นนั้นชาวจีนจึงได้กล่าวว่าหากเราคิดว่าจะสามารถทำความเข้าใจกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยอาศัยการศึกษาจากตัวบทที่ย่อมจะเป็นความคิดที่ผิด ๆ ที่อาจส่งผลให้เกิดความหายนะขึ้นได้ ตัวอย่างเช่น เมื่อชาวตะวันออกได้ทำการปฏิบัติซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ได้กล่าวถึงในตัวบทจึงทำให้คนตะวันตกถึงกับงุนงงและตกใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นในตะวันออก

เมื่อความเป็นจริงเกี่ยวกับตะวันออกที่ปรากฏไม่ตรงกับสิ่งที่อยู่ในตัวบทความขัดแย้งไม่ลงรอยและความไม่เข้าใจระหว่างตะวันตกและตะวันออกจึงเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้เนื่องจากความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับตะวันออกของตะวันตกนั้นเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนตลอดมาและจะคงเป็นเช่นนี้ตลอดไปหากตะวันตกยึดภาพของตะวันออกโดยอยู่บนพื้นฐานของตัวบท

นวนิยายเรื่องนี้ได้สะท้อนความคิดของคนตะวันตกที่ว่าภาพลักษณ์ตะวันออกมักขึ้นอยู่กับตัวบท (text) อย่างเช่นในตอนทีลิลิซพูดถึงพวกลามะนอร์บูกับดินหลังจากที่ทั้งหมดได้ออกไปแล้ว

“The monks,” she said. “Like the three kings from the East, huh?”¹⁸⁰

¹⁸⁰ Ibid., p. 42.

คำว่า “กษัตริย์ทั้งสามองค์ที่มาจากตะวันออก” (the three kings from the East) ที่ลิซาใช้เปรียบเทียบกับพระภิกษุ นั้นเป็นคำที่นำมาจากเรื่องราวในคัมภีร์ไบเบิลในตอนที่ได้กล่าวถึงกษัตริย์สามพระองค์ซึ่งเดินทางมาจากตะวันออกได้เห็นดาวตกดวงใหญ่สว่างไสวจึงได้เดินทางไปตามทิศทางนั้นและได้พบกับพระเยซูในที่สุด ดังนั้นการใช้คำที่มีอยู่ในพระคัมภีร์ไบเบิลมาเปรียบเทียบกับพระภิกษุ นั้นแสดงให้เห็นว่าคนตะวันตกมักจะนำภาพของตะวันออกที่มีอยู่ในตัวบทมาเปรียบเทียบกับภาพของตะวันออกที่ตนได้พบเห็นหรือได้สัมผัสอยู่เสมอ ดังเช่นที่ซาอิดได้กล่าวไว้ว่าคนเรามักมีแนวโน้มที่จะตัดสินสิ่งใด ๆ ก็ตามจากตัวบทที่ตนได้อ่านมาซึ่งภาพของตะวันออกของนักบูรพาคดีนิยมส่วนใหญ่แล้วก็เป็นภาพที่ได้มาจากการลอกแบบต่อ ๆ มาของตัวบทรุ่นก่อน ๆ ดังนั้นภาพของตะวันออกที่ปรากฏจึงขึ้นอยู่กับภาพที่อยู่ในตัวบทที่นักบูรพาคดีนิยมรุ่นก่อน ๆ ได้สร้างไว้เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งบางที่ทำให้ภาพของตะวันออกที่แท้จริงไม่ตรงกับภาพที่อยู่ในตัวบท และชาวตะวันตกคิดว่าเป็นภาพที่ตัวบทไม่ได้เตรียมไว้ให้ และภาพของตะวันออกที่มีอยู่ในตัวบทก็กลายเป็นภาพที่ฝังลึกอยู่ในจิตใต้สำนึกของตะวันตกจนยากที่จะลบล้างได้และอาจนำมาซึ่งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในความเป็นจริงอันเนื่องมาจากภาพที่อยู่ในตัวบทมิได้สอดคล้องกับตะวันออกในความเป็นจริงนั่นเอง

นอกจากนี้ลิซายังได้ยกตัวอย่างนวนิยายเรื่อง *สิทธารถะ* ที่เขียนโดยเฮอร์มานน์ เฮสเส (Hermann Hesse) ให้กับดินผู้ซึ่งสงสัยและไม่เชื่อในเรื่องราวประวัติของพระพุทธเจ้าราวกับว่าเป็นสิ่งที่เขาไม่เคยได้ยินมาก่อน

“So? The virgin Mary had her angel. This is legend, Dean. Mythology.

Didn't you read Hesse at college?”

“Who's Hesse?”

“Hermann. You know. *Siddhartha*. *Steppenwolf*.”¹⁸¹

ประโยคที่ลิซาถามดินว่า “หรือคุณไม่เคยอ่านเรื่องที่เฮสเสเขียนตอนเรียนอยู่มหาวิทยาลัยเลยหรือ” สะท้อนให้เห็นว่าความคิดความเข้าใจของลิซาเกี่ยวกับตะวันออกนั้นจะขึ้นอยู่กับตัวบทที่ห่อหุ้มได้เคยสัมผัสมาและเธอก็คาดหวังว่าดินจะเข้าใจเรื่องราวของพุทธประวัติได้โดยยกตัวอย่างนวนิยายเรื่อง *สิทธารถะ* ของเฮสเส ซึ่งทำให้เห็นว่าภาพของตะวันออกที่ ลิซา

¹⁸¹ Ibid., p. 52.

รับรู้มันเป็นภาพที่ขึ้นอยู่กับตัวบทมาเพราะเธอก็ได้ใช้ตัวบทต่าง ๆ ที่ได้เขียนไว้ก่อนหน้านี้เกี่ยวกับเรื่องราวของตะวันออกมามากตัวอย่างให้ตื่นเข้าใจลักษณะของคนตะวันออกกว่าเป็นคนเช่นไร เช่น การใช้ภาพของตะวันออกที่ปรากฏในคัมภีร์ไบเบิลเทียบเคียงกับลักษณะของพระภิกษุผู้มาจากตะวันออก

นอกจากนี้ภาพของตะวันออกที่ขึ้นอยู่กับตัวบทก็ยังสะท้อนอยู่ในความคิดของดิน กล่าวคือ ดินจะคิดว่าตะวันออกมีลักษณะอย่างที่ปรากฏในโฆษณาทางโทรทัศน์ ภาพยนตร์ หรือสไลด์ท่องเที่ยวที่เขาเคยดูมา

First impressions were a disappointment. Dean had expected something alien. He'd seen the commercials and enough travelogues. At worst he expected squalor, at best something exotic, but Kathmandu Airport at night could have been Cincinnati. Clouds hid the Himalayas, and all he could see from the taxi on the way to the hotel was the occasional twinkling light.¹⁸²

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่าภาพของตะวันออกในสายตาคนตะวันตกขึ้นอยู่กับตัวบทไม่ว่าจะเป็นโฆษณาทางโทรทัศน์ ภาพยนตร์ หรือสไลด์ท่องเที่ยวและว่าสื่อดังกล่าวล้วนแล้วแต่สื่อภาพของตะวันออกออกมาในลักษณะที่แปลกแตกต่างจากตะวันตกและยังเสนอภาพในแง่ลบด้วยว่าตะวันออกเป็นดินแดนที่มีแต่ความขมขื่น สกปรก ความทุกข์ ความยากจน และของที่แปลกประหลาดดังจะเห็นได้จากความคิดของดินที่ว่า “ดินหวังจะได้เจอคือความขมขื่น หรือของแปลกประหลาด” แต่เมื่อไม่ได้เป็นตามที่ดินคาดหวังไว้อันเนื่องมาจากความมีอคติบางอย่างที่เขาอยากเห็นทั้งหมดทำให้ดินเกิดอาการผิดหวังดังประโยคที่ว่า “ความประทับใจครั้งแรกคือความผิดหวัง” ซึ่งบอกให้รู้ว่าความคิดในแง่ลบของดินที่มีต่อตะวันออกเป็นความคิดที่ติดแน่นฝังลึกอยู่ในจิตใต้สำนึกของเขาดังที่ชาอดกล่าวถึงว่าเป็นบุรพาคตินิยมแฝงเร้น และเมื่อเขาไม่เห็นในสิ่งที่อยู่ในจิตใต้สำนึกของเขาก็ถึงกับแสดงอาการผิดหวังอย่างเต็มที่

ในวันต่อมาเมื่อดินได้เข้าไปในเมืองการูมาณทุกกับเจสซีเราก็อึ้งเห็นชัดมากขึ้นว่าภาพของตะวันออกในสายตาของดินซึ่งเป็นคนตะวันตกนั้นขึ้นอยู่กับตัวบททั้งสิ้น

¹⁸² Ibid., pp.110-111.

Kathmandu.

Geography had never been one of Dean's strongest subjects. Kathmandu was one of those places you could spell three or four ways. There was something about a little green-eyed idol to the north of it, wasn't there? The town where old hippies went to die. If he had considered it at all in his subconscious, he would have expected filth and despair, poverty and sly villains out of *Indiana Jones* tugging at his sleeve.¹⁸³

ประโยคที่ตินคิดว่า “มีบางสิ่งบางอย่างบอกเล่าถึงเทวรูปตาสีเขียวที่อยู่ทางทิศเหนือของกรุงมาณฑุ” สื่อให้เห็นว่าตินกำลังพูดถึงตัวบทที่เคยอ่านมาซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับเทวรูปตาสีเขียวที่อยู่ทางทิศเหนือของกรุงมาณฑุซึ่งส่งอิทธิพลต่อความคิดของเขาเกี่ยวกับตะวันออกเป็นดินแดนที่มีความเก่าแก่โบราณไร้ความเจริญและเป็นเมืองที่ฮิปปี้รุ่นเก่าไปตาย

นอกจากนี้การที่ผู้แต่งใช้คำว่า “เทวรูปตาสีเขียว” และ “ฮิปปี้รุ่นเก่า” (old hippies) ซึ่งสื่อถึงความเก่าแก่โบราณ ไร้อารยธรรม ก็ยิ่งตอกย้ำให้เห็นถึงความด้อยพัฒนาล่าหลังของตะวันออก

ภาพของตะวันออกในความคิดของตินยิ่งชัดเจนมากขึ้นในประโยคที่ตินคิดคำนึงว่า “ถ้าเขาพิจารณาให้ถี่ถ้วนด้วยจิตใต้สำนึกเขาแน่ใจว่าจะได้เจอกับความโสมม การลี้ภัย ความยากจน และเจ้าตัวโกงชั่วจากหนังเรื่อง *อินเดียนา โจนส์* ที่มาดิงแซนเลื้อของเขา” ความคิดของตินเช่นนี้สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าภาพของตะวันออกมีการถ่ายทอดปลูกฝังให้อยู่ลึกภายในจิตใต้สำนึกของคนตะวันตกแทบทุกคนอันจัดเป็นบุรพาคตินิยมแฝงเร้น กล่าวคือ ความคิดในเรื่องความโสมม การลี้ภัย ความยากจน และเจ้าตัวโกงชั่วล้วนเป็นภาพที่เขาได้มาจากตัวบทที่เขาเคยดูในภาพยนตร์เรื่อง *อินเดียนา โจนส์* และมันได้ฝังลึกอยู่ในจิตใต้สำนึกของเขาจนเขาเชื่อว่าเจ้าตัวโกงชั่วที่เขาเห็นในหนังเรื่อง *อินเดียนา โจนส์* นี้จะต้องมาดิงแซนเลื้อเขาแน่ๆ เขาจึงแน่ใจเหลือเกินว่าจะได้เจอสิ่งเหล่านี้ในดินแดนตะวันออกเป็นแน่ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าภาพของตะวัน

¹⁸³ Ibid., pp.115-116.

ออกในสายตาของคนตะวันตกก็คือความโสมม การลึนหัว ความยากจน และเป็นเจ้าตัวโกง ชั่วช้าตามที่ได้ดูมาจากตัวบท

การสร้างภาพลักษณ์ของตะวันออกขึ้นมามีที่ปรากฏอยู่ในภาพยนตร์เรื่องนี้ก็สอดคล้องกับผลงานวิจัยที่ชื่อว่า *'America' Meets 'Japan' A Journey for Real between Two Imaginaries* ของเจเค็อบ แรซ และ เอเวียต อี แรซ (Jacob Raz and Aviad E. Raz) ที่ได้กล่าวไว้ก่อนหน้านี้ว่ามีแนวคิดแบบบูรพาคตินิยมที่สะท้อนอยู่ในภาพยนตร์ฮอลลีวูดอเมริกันเรื่อง *Black Rain* และ *Rising Sun* ที่ให้ภาพตะวันออกกว่าเป็นผู้ร้าย เป็นพวกอื่น (otherness) เป็นพวกแปลกประหลาด (alien) ไร้อารยธรรม และด้อยกว่าตะวันตกซึ่งแสดงให้เห็นว่าภาพของตะวันออกทั้งหมดขึ้นอยู่กับตัวบทที่ตะวันตกสร้างขึ้นและคนตะวันตกที่ไม่รู้จักตะวันออกอย่างแท้จริงก็มักจะใช้ตัวบทนั้นๆ มาเทียบเคียงกับคนตะวันออกจริงๆ หรือคิดว่าสิ่งที่ตนได้พบเจอจากตัวบทนั้นเป็นเรื่องจริงดังที่เห็นได้จากภาพยนตร์เรื่องนี้ที่สื่อให้เห็นว่าภาพของตะวันออกตามสายตาของคนตะวันตกมาจากตัวบทอย่างเช่น โฆษณาทางโทรทัศน์, สไลด์ท่องเที่ยว, ภาพยนตร์อย่างเช่นเรื่อง *อินเดียนา โจนส์* และคนตะวันตกก็มักจะนึกเอาเองว่าตะวันออกมีลักษณะอย่างในตัวบทเหล่านั้นกล่าวไว้ทั้งสิ้น

ภาพของตะวันออกที่ตัวบทเหล่านี้นำเสนอแล้วแต่เป็นภาพในแง่ลบทั้งสิ้นไม่ว่าจะเป็นภาพของความด้อยอารยธรรมกว่าตะวันตก ความโสมม ความชั่วร้าย ความยากจน ความลึนหัว ความสกปรกมอซอ ความแปลกประหลาดของตะวันออกซึ่งหลายครั้งที่ภาพของตะวันออกที่ถูกนำเสนออยู่ในตัวบทเหล่านี้ก็ไม่ได้สอดคล้องกับภาพของตะวันออกในความเป็นจริง เพราะเป็นภาพที่เกิดจากแนวความคิดบูรพาคตินิยมอันเต็มไปด้วยอคติของคนตะวันตกที่มีต่อคนตะวันออก ดังนั้นจึงไม่อาจถือเป็นภาพที่สะท้อนความเป็นจริงออกมาได้

การที่ภาพในตัวบทกับภาพที่แท้จริงของตะวันออกไม่ตรงกันเช่นนี้ก็อาจก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนตะวันตกกับคนตะวันออกได้ดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมก็ตามดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นในบทบูรพาคตินิยมกับ *ลิตเติล บุคตา* ซึ่งก็สอดคล้องกับคำทำนายของซาอิดในหนังสือ *Orientalism* ที่ว่าปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนตะวันตกและคนตะวันออกจะรุนแรงมากยิ่งขึ้นหากแนวความคิดแบบบูรพาคตินิยมนี้ยังได้รับการเพิกเฉย ความขัดแย้งจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จนไม่อาจแสวงหาสันติภาพในที่แห่งใดในโลกใบนี้ได้อีกต่อไป

3.5 แนวคิดที่ว่าตะวันออกลอกเลียนแบบตะวันตก

เอ็ดเวิร์ด ซาอิด ได้กล่าวถึงประเด็นเรื่องตะวันออกพยายามลอกเลียนแบบตะวันตกว่านักบูรพาคดีพยายามที่จะมองว่าตะวันออกพยายามทำตามอย่างตะวันตกในทุกๆ เรื่องอย่างเช่น การที่ตะวันออกพยายามสร้างลัทธิชาตินิยมตามอย่างตะวันตกหรือในด้านค่านิยม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การแต่งกาย อาหารที่รับประทาน ฯลฯ ตะวันออกก็พยายามทำตามตะวันตกเช่นกัน

The Orientalist now tries to see the Orient as an imitation West which, according to Benard Lewis, can only improve itself when its nationalism “is prepared to come to terms with the West.”¹⁸⁴

เห็นได้จากตอนที่พระภิกษุเค็มโป เท็นซินได้เล่าให้ลามะนอร์บูฟังว่าได้ฝันเห็นลามะดอร์เจสวมชุดยีนส์มาหาท่าน เพื่อแจ้งให้ท่านได้รับทราบถึง สถานที่ที่ท่านได้กลับชาติมาเกิด

Lama Norbu listened intently as the monk described the dream, interrupting only once.

“Jeans?” he said. “He was wearing jeans?”

“Oh, yes,” Tenzin said, chuckling. “When in Rome, do as the Romans do. It’s a Western saying.”¹⁸⁵

ลามะดอร์เจสวมกางเกงยีนส์อันเป็นเครื่องแต่งกายแบบตะวันตกซึ่งสื่อได้ว่าคนตะวันออกเลียนแบบคนตะวันตกโดยการสวมกางเกงยีนส์ที่เป็นเครื่องแต่งกายแบบตะวันตก นอกจากคำพูดของพระภิกษุเค็มโป เท็นซินที่ว่า “เข้าเมืองตาหลิ่วก็ต้องหลิ่วตาตาม” (When in Rome, do as the Romans do.) ก็สื่อให้เห็นว่าลามะดอร์เจซึ่งเป็นคนตะวันออกนั้นทำตามอย่างคนตะวันตก

¹⁸⁴ Edward W. Said, *Orientalism*, p. 321.

¹⁸⁵ Gordon McGill, *Little Buddha*, p. 28.

ในทางกลับกันในกรณีของดินซึ่งเป็นคนตะวันตกที่ไปใช้ชีวิตในประเทศเนปาลที่ยังไม่เจริญซึ่งมีวิถีชีวิตต่างจากคนในประเทศที่เจริญแล้วอย่างดินจนทำให้ดินรู้สึกอึดอัดใจพระภิกษุขอมปาจึงพูดกับดินว่า “เข้าเมืองตาหลวก็ต้องหลวตาตาม” (When in Rome, do like Romans.) นั้นจะเห็นได้ว่าการที่ดินทำตามคนตะวันออกนั้นเป็นเพราะภาวะจำยอมแต่ไม่ได้เจตนาหรือเต็มใจที่จะทำอย่างคนตะวันออกเลย ผิดกับลามะดอร์เจที่เลียนแบบคนตะวันตกอย่างตั้งใจและเต็มใจ โดยจะเห็นได้จากที่สวมกางเกงยีนส์แบบตะวันตก ดินไม่ได้อยากจะทำตามคนตะวันออกแต่ทำเพราะสภาวะบีบบังคับ เช่น การต้องใช้เกียร์แบบคันโยกทั้งๆ ที่ปกติเขาจะขับแต่เกียร์แบบอัตโนมัติมาหลายปีแล้ว (It was a wreck with a gearshift and he'd driven automatic for years.) ซึ่งเขาก็รู้สึกลำบากที่จะต้องมาใช้เกียร์คันโยกแบบนี้ (It was a wreck with a gearshift.) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการที่ต้องใช้เกียร์คันโยกนั้นเป็นเรื่องของความจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้จึงไม่ใช้การทำตามอย่างตั้งใจและเต็มใจ นอกจากนี้ตอนที่ดินต้องขับรถยนต์ไรมารยาทจนทำให้เขาต้องชนกระแทกกับพระภิกษุขอมปานั้นก็เป็นเพราะสภาพการจราจรที่ไร้ระเบียบในตะวันออกที่ทำให้เขาต้องขับรถยนต์ไม่เป็นระเบียบอย่างเลี่ยงไม่ได้ ไม่ใช่เกิดจากการอยากเลียนแบบแต่อย่างใด

การที่ตะวันตกได้ทำการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตะวันออกให้เป็นไปตามที่ตนต้องการให้เป็นดังที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้นจะเห็นได้ว่าเกิดจากการที่ตะวันตกมองว่าตะวันออกเลียนแบบตะวันตกที่มีความเจริญมากกว่าจึงได้ทำการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตะวันออกให้เป็นไปตามแนวคิดแบบตะวันตกด้วยความคิดที่ว่าตะวันออกด้อยกว่าตะวันตกจึงต้องพยายามเลียนแบบสังคมที่มีความเจริญมากกว่าอย่างตะวันตกเพื่อพัฒนาตนไปสู่สังคมของผู้ที่เจริญแล้วอย่างตะวันตกที่ถือว่าเป็นสังคมที่มีความเจริญอันเป็นความเจริญที่เป็นมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับตามค่านิยมของสังคมตะวันตกที่กำหนดขึ้นเอาเอง ดังนั้นการรับเอาปรัชญา ความคิด วัฒนธรรมแบบคนตะวันออกเข้ามาใช้ในสังคมตะวันตกจึงเต็มไปด้วยความคิดที่ดูถูกดูแคลนคนตะวันออกว่าเป็นเพียงวัฒนธรรมที่ไม่ได้มาตรฐาน ที่ไม่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป และเป็นวัฒนธรรมที่เลียนแบบปรัชญาความคิดแบบตะวันตกอันถือว่าเป็นปรัชญาของผู้ที่มีความเหนือกว่าดังที่ปรากฏให้เห็นว่าตะวันตกได้ทำการปรับเปลี่ยนปรัชญาความคิดแบบพุทธศาสนาให้เป็นแบบคริสต์ศาสนาให้ออกมาในลักษณะที่ดูเหมือนกับว่าศาสนาพุทธพยายามเลียนแบบความเชื่อแบบศาสนาคริสต์เพราะศาสนาพุทธมีลักษณะที่เหมือนกับศาสนาคริสต์มากกว่าที่ศาสนาคริสต์จะมีลักษณะเหมือนกับศาสนาพุทธเสียอีก

ภาพของตะวันออกในมุมมองของตะวันตกที่สะท้อนอยู่ในนวนิยายและภาพยนตร์ เรื่อง *ลิตเติล บุคคา* ดังที่ได้เสนอไปแล้วว่ามีถึง 5 แนวคิดด้วยกันคือ แนวคิดที่ว่าตะวันออกดีกว่าตะวันตก โดย ตะวันออกเป็นดินแดนที่แปลกประหลาด ล้ำหลัง เป็นโลกแห่งอดีต มีลักษณะเหมือนเพชฌัญญ์ อ่อนแอทั้งร่างกายและจิตใจ ไร้เหตุผล แนวคิดที่ว่าตะวันตกมีสิทธิในการเปลี่ยนแปลงตะวันออกจึงได้ทำการปรับเปลี่ยนปรัชญาแบบตะวันออกคือศาสนาพุทธ ให้เป็นไปในแนวทางของ ศาสนาคริสต์และอารยธรรมกรีก-โรมันซึ่งเป็นอารยธรรมในแบบตะวันตก เช่น การสร้างเนื้อเรื่องที่สื่อว่าความตายเป็นทุกขอันป็นความเชื่อแบบคริสต์ศาสนา แนวคิดที่ว่าตะวันออกเป็นดินแดนที่เหมาะสมสำหรับแสวงหาคำตอบชีวิตในด้านจิตใจ เพราะเป็นประเทศที่ยังไร้ความเจริญทางวัตถุ ผู้คนส่วนใหญ่ยังใช้ชีวิตใกล้ชิดกับธรรมชาติและศาสนาซึ่งเป็นเรื่องของจิตใจตะวันออกจึงน่าจะเป็นดินแดนสำหรับการแสวงหาคำตอบชีวิตในด้านจิตใจดังที่ตินได้ตัดสินใจเดินทางไป ตะวันออกเพื่อหาคำตอบทางด้านจิตใจให้กับตนเองเนื่องจากเขาอยู่ในสภาพที่สับสนเพราะชีวิตเขาล้มเหลวในหลายๆ เรื่อง แนวคิดที่ว่าภาพของตะวันออกขึ้นอยู่กับตัวบทที่นักบูรพาคดีนิยมได้คัดลอกต่อ ๆ กันมาจากตัวบทที่นักบูรพาคดีนิยมรุ่นก่อนกำหนดไว้อย่างเช่นตอนที่ตินรู้สึกผิดหวังว่าประเทศตะวันออกไม่ได้มีลักษณะดังที่เขาเคยเห็นในโทรทัศน์ ภาพยนตร์ แนวคิดที่ว่าตะวันออกลอกเลียนแบบตะวันตกดังเห็นได้จากลามะดอร์เจที่เป็นชาวตะวันออกได้เลียนแบบการแต่งกายแบบตะวันตกโดยได้สวมกางเกงยีนส์ตามแบบตะวันตก เหล่านี้เป็นเครื่องยืนยันได้เป็นอย่างดีว่าแนวคิดแบบบูรพาคดีนิยมยังคงมีและแฝงเร้นอยู่ในงานวรรณกรรมและภาพยนตร์ในปัจจุบัน โดยผู้สร้างงานมีวัตถุประสงค์เพื่อจะให้วรรณกรรมและภาพยนตร์เรื่องนี้ได้รับการยอมรับและเป็นที่ยอมรับของชาวตะวันตก ผู้ประพันธ์จึงจำเป็นต้องสร้างสิ่งที่ไม่ขัดกับหลักความคิดความเชื่อที่มีอยู่ในจิตใจของผู้อ่านและผู้ชมชาวตะวันตกซึ่งก็ได้แก่แนวคิดบูรพาคดีนิยมดังที่ได้นำเสนอมานี้อีกทั้งผู้ประพันธ์และผู้สร้างภาพยนตร์ก็ยังมี การนำเสนอแนวคิดบูรพาคดีนิยมผ่านเทคนิคหรือกลวิธีในการประพันธ์หรือการสร้างภาพยนตร์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเป็นการทำให้การนำเสนอแนวคิดบูรพาคดีนิยมเป็นไปอย่างมีความสอดคล้องกลมกลืนกันและแนบเนียนยิ่งขึ้นจนดูเหมือนเป็นธรรมชาติ ตรงกับความต้องการของตลาดซึ่งได้แก่ชาวตะวันตกส่วนใหญ่ที่จะไม่ต่อต้านหากการนำเสนองานของผู้ประพันธ์และผู้สร้างภาพยนตร์ไม่ขัดกันกับรสนิยมหรือความคิดความเชื่อของตนเอง ดังนั้นกลวิธีทุกกลวิธีที่ผู้ประพันธ์และผู้สร้างภาพยนตร์ได้นำมาใช้ย่อมต้องผ่านการไตร่ตรองอย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้วว่าจะช่วยนำผู้อ่านไปสู่แนวคิดบูรพาคดีนิยมที่ต้องการนำเสนอได้ ประเด็นเรื่องการใช้เทคนิคหรือกลวิธีในการประพันธ์หรือการสร้างภาพยนตร์เพื่อนำเสนอแนวคิดแบบบูรพาคดีนิยมนี้จึงเป็นขั้นตอนที่จะได้นำมากล่าวถึงอย่างละเอียดในบทต่อไป

กลวิธีที่ใช้ในการนำเสนอแนวคิดบุรพาคตินิยมในนวนิยายและภาพยนตร์เรื่อง *ลิตเติล บุคดา*

จากการศึกษาวรรณกรรมและภาพยนตร์เรื่อง *ลิตเติล บุคดา* ผู้วิจัยพบว่านอกจากการมีแนวคิดบุรพาคตินิยมแฝงอยู่ในงานแล้วยังปรากฏว่าผู้ประพันธ์และผู้สร้างภาพยนตร์ยังได้ใช้กลวิธีหรือเทคนิคในการประพันธ์หรือการสร้างภาพยนตร์รูปแบบต่าง ๆ เป็นไปเพื่อนำเสนอแนวคิดบุรพาคตินิยมทั้งสิ้นหรืออาจกล่าวได้ว่ากลวิธีต่าง ๆ เหล่านี้มีขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดบุรพาคตินิยมที่ชาวดอกกล่าวว่ามีอยู่ในจิตใต้สำนึกของผู้ชมหรือผู้อ่านชาวตะวันตกแทบทั้งสิ้นโดยผู้ประพันธ์และผู้สร้างภาพยนตร์ได้เลือกใช้กลวิธีหรือเทคนิคดังกล่าวในการนำเสนองานของตนเพื่อเป็นการเอาใจตลาดและไม่ได้รับการต่อต้านจากชาวตะวันตกที่ส่วนใหญ่อาจจะไม่ยอมรับถ้าหากได้ผลงานที่ไม่เข้ากับรสนิยมหรือความคิดความเชื่อของตนเอง ในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงกลวิธีที่ใช้ในการนำเสนอแนวคิดบุรพาคตินิยมในนวนิยายและภาพยนตร์เรื่อง *ลิตเติล บุคดา* ที่ได้รวบรวมมา 9 กลวิธี เพื่อชี้ให้เห็นว่าแต่ละวิธีผู้ประพันธ์และผู้สร้างภาพยนตร์ได้ใช้เพื่อช่วยสนับสนุนแนวคิดบุรพาคตินิยมได้อย่างไร กลวิธีทั้ง 9 วิธีนี้ได้แก่ การปรับเปลี่ยนปรัชญาตะวันออกให้มีลักษณะเหมือนปรัชญาตะวันตก กลวิธีการเล่นเรื่องโดยสายตาที่รู้แจ้งของบุคคลที่สาม กลวิธีการใช้ตัวละครที่มีลักษณะนิสัยด้านเดียว กลวิธีการใช้ความเปรียบ กลวิธีการจบเรื่องแบบสุนาฏกรรม กลวิธีการใช้โครงเรื่องหลักและโครงเรื่องรอง กลวิธีการยอมรับว่าละครคือละครไม่ใช่เรื่องจริง กลวิธีการใช้แนวแฟนตาซี การใช้องค์ประกอบทางภาพยนตร์ในการสื่อถึงความแตกต่างระหว่างตะวันออกและตะวันตก

4.1 การปรับเปลี่ยนปรัชญาตะวันออกให้มีลักษณะเหมือนปรัชญาตะวันตก

ด้วยแนวคิดบุรพาคตินิยมที่ตะวันตกมองว่าตนเหนือกว่าตะวันออกในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นปรัชญา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง เป็นต้น และว่าชาวตะวันออกไม่ว่าจะเป็นชาวจีนที่ชั่วร้าย (perfidious Chinese) ชาวอียิปต์จอมวางแผน (scheming Egyptians) หรือคนอินเดียเปลือยครึ่งตัว (half-naked Indians)¹ ปราศจากศักยภาพในการพัฒนาตนเองได้อย่างชาวตะวันตก ตะวันตกจึงคิดว่าตนสมควรที่จะปรับเปลี่ยนตะวันออกซึ่งเต็มไปด้วยลักษณะ

¹ Edward W Said, *Orientalism* (New York : Vintage Books Edition, 1979), p. 90.

ในด้านลบให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น การที่ตะวันตกมีความคิดเช่นนี้แท้ที่จริงแล้วก็เพื่อผลประโยชน์ของตะวันตกนั่นเอง กระบวนการการปรับเปลี่ยนที่ตะวันตกใช้จะเป็นไปอย่างมีระบบ และหลักการ นั่นก็คือ ตะวันตกจะมีการเรียนการสอน มีลักษณะสังคม ประเพณีปฏิบัติ คำศัพท์ วาทศิลป์ที่อยู่บนพื้นฐานของมาตรฐานทางการเมืองและวัฒนธรรมของตะวันตก ทั้งนี้เนื่องจากหากตะวันตกยอมรับในความเป็นตะวันออกอย่างสมบูรณ์สถานะอันเหนือกว่าของตะวันตกก็จะสั่นคลอนอันจะส่งผลให้ตะวันออกลายเป็นคู่แข่งทางวัฒนธรรมที่ท้าทายอำนาจของตะวันตก และหากเป็นเช่นนี้ตะวันตกก็ต้องเผชิญหน้ากับวิกฤตทางวัฒนธรรม (culture crisis) ที่จะทำให้อำนาจของตะวันตกในการครอบครองดินแดนส่วนต่างๆ ในโลกลดน้อยลง ดังนั้นเพื่อเป็นการคงไว้ซึ่งสถานะอันเหนือกว่าของตะวันตก ตะวันตกจึงได้พยายามที่จะเปลี่ยนแปลงทุกสิ่งทุกอย่างของตะวันออกให้เป็นไปในลักษณะที่เอื้อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองเป็นหลัก เช่น การสร้างคลองสุเอซ (Suez Canal) ซึ่งเป็นคลองที่เชื่อมระหว่างตะวันออกและยุโรปของ Ferdinand de Lesseps ก็เป็นการเปลี่ยนแปลงตะวันออกเพื่อผลประโยชน์ของตะวันตก กล่าวคือทำให้ตะวันออกเปลี่ยนจากที่เคยเป็นศัตรูกลายเป็นหุ้นส่วนที่รู้สึกสำนึกในความช่วยเหลือของตะวันตกในขณะเดียวกันก็ช่วยให้ตะวันตกคงไว้ซึ่งสถานะของควมมีอำนาจเหนือกว่าตะวันออกตลอดไป

4.1.1 การปรับเปลี่ยนปรัชญา

ในเรื่อง *ลิตเติล บุคตา* นั้น ดังที่วิเคราะห์ไปแล้วในข้อ 3.2 ตะวันตกมีสิทธิในการเปลี่ยนแปลงตะวันออก ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการที่ตะวันตกนำเอาปรัชญาความคิดตะวันออกไปใช้ในการประพันธ์นวนิยายโดยได้บิดเบือนปรัชญาความคิดความเชื่อตะวันออกให้เป็นแบบตะวันตกด้วย หากวิเคราะห์โดยใช้แนวบูรพาคตินิยมของชาติดแล้วการที่ตะวันตกทำเช่นนี้ก็เนื่องจากตะวันตกมองว่าปรัชญาความคิดตะวันออกไม่มีความสูงส่งเทียบเท่าได้กับของตะวันตก และที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะตะวันตกยึดตนเองเป็นมาตรฐานในการตัดสินผู้อื่นโดยถือว่าทุกสิ่งทุกอย่างของตะวันตก เช่น วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ หรือปรัชญาความคิดความเชื่อใด ๆ ล้วนแต่สูงส่งกว่าของตะวันออกจึงเหมาะสมที่จะใช้เป็นมาตรฐานในการตัดสินคุณค่าของสิ่งต่างๆ ดังนั้นเมื่อตะวันตกนำปรัชญาตะวันออกมาใช้ในการประพันธ์นวนิยายจึงได้ปรับเปลี่ยนเสียใหม่ให้เป็นแบบตะวันตกเพราะในสายตาคนตะวันตก การทำเช่นนี้เป็นการยกระดับปรัชญาตะวันออกให้สูงค่าขึ้นเพื่อจะได้เป็นที่ยอมรับในสังคมตะวันตก

นอกจากนี้การที่ผู้ประพันธ์ได้ปรับเปลี่ยนปรัชญาความคิดตะวันออกให้เป็นแบบตะวันตกก็เพื่อให้สอดคล้องกับความคิดแบบบูรพาคตินิยมที่อยู่ในจิตใต้สำนึกของผู้บริโภคชาวตะวันตกส่วนใหญ่เพื่อจะได้รับการยอมรับจากผู้บริโภคอันจะนำมาซึ่งรายได้อันมหาศาลให้แก่ผู้สร้างเพราะแน่นอนว่าผู้สร้างคงไม่คิดที่จะสร้างภาพยนตร์ที่ไม่ตรงกับความต้องการของตลาดจนต้องขาดทุนเป็นอันขาด การที่ผู้ประพันธ์บิดเบือนหลักธรรมและคำสอนของพระพุทธศาสนาให้เป็นแบบคริสต์ศาสนาก็สอดคล้องกับที่ Clinton Bennett ได้กล่าวไว้ว่าฉากที่พระพุทธเจ้าผจญมารที่ล่อลวงพระองค์ให้ละทิ้งหนทางในการตรัสรู้แต่พระองค์ก็ทรงสามารถเอาชนะมารได้ด้วยตัวของพระองค์เองนั้นสอดคล้องกับเหตุการณ์ตอนที่พระเยซูทรงผจญมารและสามารถเอาชนะมารได้เช่นกันหรืออาจกล่าวได้ว่าผู้สร้างต้องการสื่อสารมายังผู้ชมว่าเรื่องราวของพระพุทธเจ้านั้นเหมือนกันกับเรื่องราวของพระเยซูซึ่งเป็นการบิดเบือนปรัชญาตะวันออกให้มีลักษณะแบบตะวันตกนั่นเอง

(...) in the film, are the qualities with which Siddhartha defeats all the demons and Mara himself, the chief demon, who try to deflect him from his path in the temptation sequence that has so often reminded people of Jesus.²

การบิดเบือนปรัชญาตะวันออกให้เป็นแบบตะวันตกยังสอดคล้องกับที่ Roger Ebert ได้วิจารณ์ไว้ว่าฉากในสมัยพุทธกาลดูเหมือนกับเรื่องราวในคัมภีร์ไบเบิลและเขายังกล่าวอีกด้วยว่าเขาไม่อยากจะคิดว่าผู้ที่ทำภาพยนตร์เกี่ยวกับศาสนาพุทธเรื่องนี้อาจจะได้รับเงินช่วยเหลือจากศาสนาคริสต์จึงได้สร้างภาพยนตร์ในลักษณะที่ผิวเผินขาดความลึกซึ้งถึงเพียงนี้

The ancient sequences play like the equivalent of a devout Bible story. (...) I cannot imagine a Buddhist filmmaker, subsidized with church money, making a film with less complexity or irony...³

² Clinton Bennett, *The Little Buddha* [Online]. 2001. (Available from : <http://www.geocities.com/~clintonbennett/Lectures/The Little Buddha.html> [2002, December 2]).

ในการวิเคราะห์เรื่อง *ลิตเติล บุตตา* เราจำต้องยอมรับข้อเท็จจริงที่ว่าผู้ประพันธ์นวนิยายหรือผู้สร้างภาพยนตร์เรื่องนี้ไม่ได้รังสรรค์งานชิ้นนี้ขึ้นด้วยความศรัทธาในพระพุทธศาสนา เพราะหากมีศรัทธาจริงก็ควรจะนำประวัติพระพุทธเจ้ามาสร้างโดยตรงเลยดังเช่นที่จอห์น เฮย์แมน และ ริชาร์ด ดัลตัน ได้สร้างภาพยนตร์เกี่ยวกับประวัติพระเยซูโดยตรงเพราะมีความเชื่อและศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้าโดยผู้สร้างได้ให้ภาพของพระเยซูราวกับเป็นพระผู้เป็นเจ้าที่จะนำพามนุษย์ไปสู่ทางรอดและตลอดทั้งเรื่องผู้สร้างก็ได้ถ่ายทอดเรื่องราวของพระเยซูรวมทั้งหลักศาสนาออกมาอย่างปราณีตบรรจงจนผู้ชมสามารถเข้าใจและซาบซึ้งในหลักคำสอนทางศาสนาและเกิดความเคารพศรัทธาในตัวพระเยซูและพระผู้เป็นเจ้า

ในทางกลับกันเรื่อง *ลิตเติล บุตตา* ที่มีเนื้อหาหลักเกี่ยวกับเจสซีซึ่งเป็นตัวละครชาวตะวันตกและเนื้อหารองจะเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าที่เมื่อผู้ชมชมภาพยนตร์จบแล้วก็ไม่เกิดความรู้สึกซาบซึ้งในหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏในภาพยนตร์รวมทั้งไม่อาจเข้าใจว่าศาสนาพุทธคืออะไร สารหลักที่ผู้ชมได้รับกลับเป็นเพียงความรู้สึกสนุกตื่นเต้นเพราะผู้สร้างได้เลือกนำเสนอหลักศาสนาพุทธที่ตะวันตกไม่เคยได้เห็นหรือได้ยินมาก่อนอย่างเช่นเรื่องการกลับชาติมาเกิดซึ่งทำให้ผู้ชมรู้สึกสนุกสนานเพราะเป็นสิ่งแปลกใหม่สำหรับตนรวมทั้งมีการเน้นฉากบางฉากเพื่อเพิ่มความตื่นเต้นใจ เช่น มีการใช้เทคนิคพิเศษในฉากพระพุทธเจ้าผจญมารหรือฉากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ ในแง่หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในภาพยนตร์เนื่องจากการปรับเปลี่ยนหลักคำสอนของพุทธศาสนาบางส่วนให้เป็นแบบคริสต์ศาสนาจึงทำให้ผู้ชมรู้สึกสับสนระหว่างหลักคำสอนของศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์หรืออาจจะเข้าใจว่าศาสนาพุทธก็คือศาสนาคริสต์เพราะมองไม่เห็นถึงความแตกต่างระหว่างสองศาสนา

นอกจากนี้ในภาพยนตร์ยังมีฉากการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างดินกับลิซาซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้สร้างต้องการสร้างให้เข้ากับค่านิยมของสังคมตะวันตกที่ถือว่าเรื่องเพศสัมพันธ์เป็นสิ่งที่พูดกันได้อย่างเปิดเผยและอย่างตรงไปตรงมา ดังนั้นในภาพยนตร์ตะวันตกจึงมักมีฉากการมีเพศสัมพันธ์ที่แสดงกันอย่างเปิดเผยซึ่งขัดกับค่านิยมในสังคมตะวันออกที่จะไม่พูดถึงเรื่องเพศกันอย่างเปิดเผยเพราะถือเป็นเรื่องน่าอับอาย ภาพยนตร์ตะวันออกจึงมักไม่มีฉากดังกล่าวที่แสดงออก

³ Roger Ebert. *Little Buddha*. [Online]. 1994. (Available from : http://www.suntimes.com/ebert/ebert_reviews/1994_05_022043.html [2002, January 5]).

อย่างเปิดเผย แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากปัจจุบันสังคมตะวันตกได้รับเอาค่านิยมตะวันตกในเรื่องเพศเข้ามาทำให้ภาพยนตร์ตะวันตกบางเรื่องมีฉากการมีเพศสัมพันธ์ที่แสดงออกอย่างเปิดเผยแบบตะวันตก

หากผู้สร้างมีความศรัทธาและอยากนำเสนอศาสนาพุทธอย่างแท้จริงแล้วก็คงจะไม่ใส่นาการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างดินกับลิซาอันเป็นฉากในเชิงโลกย์ไว้ในภาพยนตร์เกี่ยวกับศาสนา เช่นนี้ อย่างเช่นผู้ที่สร้างประวัติพระเยซูเป็นภาพยนตร์ที่ไม่ปรากฏว่าไม่มีฉากดังกล่าวอยู่เลย เพราะผู้สร้างมีความศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้าและหลักคำสอนของศาสนาคริสต์ที่ดูศักดิ์สิทธิ์จนเขาไม่กล้าที่จะนำภาพที่ไม่เหมาะสมใส่เข้าไปเพราะการกระทำเช่นนั้นเท่ากับเป็นการแสดงถึงความไม่เคารพต่อพระผู้เป็นเจ้าและเป็นบาปเพราะเป็นการทำให้ศาสนาอันศักดิ์สิทธิ์ต้องแปดเปื้อน ด้วยเหตุนี้การที่มีฉากการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างดินกับลิซาจึงสะท้อนความรู้สึกของผู้สร้างที่มีต่อพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดีว่าไม่เคยมีความรู้สึกเคารพศรัทธาต่อศาสนาพุทธอย่างแท้จริงเลย ทั้งนี้ เนื่องจากผู้สร้างภาพยนตร์สนใจแต่เรื่องผลกำไรที่จะได้รับเท่านั้นทำให้ผู้ชมและผู้อ่านชาวตะวันออกที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์อาจจะเข้าใจผิดคิดว่าผู้สร้างวรรณกรรมและภาพยนตร์นำเอาปรัชญาตะวันออกมาสร้างด้วยความเคารพและชื่นชมในความเป็นตะวันออกซึ่งแท้จริงแล้วหาเป็นเช่นนั้นไม่

นอกจากนี้เนื้อหาส่วนที่เกี่ยวกับพระพุทธเจ้าก็มีเพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับเนื้อหาส่วนที่เกี่ยวกับเจสซี นั่นคือ ผู้สร้างได้เล่าแต่เพียงพุทธประวัติในช่วงประสูติจนถึงตรัสรู้เท่านั้น แต่ไม่ได้เล่าถึงช่วงที่พระพุทธเจ้าทรงออกเผยแผ่พระธรรมคำสอนและตอนที่พระพุทธองค์ทรงปรินิพพานซึ่งตรงข้ามกับภาพยนตร์เกี่ยวกับประวัติพระเยซูที่สร้างขึ้นด้วยความรู้สึกเคารพศรัทธา นั้นได้นำเสนอประวัติตั้งแต่พระเยซูประสูติ ออกเผยแผ่คำสอน ล้นพระชนม์ และเหตุการณ์หลังจากที่พระองค์สิ้นพระชนม์ซึ่งทำให้ผู้ชมได้ทราบเกี่ยวกับพระเยซูอย่างละเอียดถี่ถ้วนทำให้เกิดความรู้สึกซาบซึ้งในหลักคำสอน ความรู้สึกเลื่อมใสในศาสนาคริสต์ และความศรัทธาในตัวพระผู้เป็นเจ้าแต่เรื่อง ลิตเติล บุคคว ผู้สร้างจะเล่าถึงเรื่องราวของพระพุทธเจ้าเพียงบางส่วนโดยไม่ได้เล่าส่วนที่สำคัญ คือ ช่วงที่พระพุทธเจ้าทรงออกเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนและทรงพระปรินิพพานซึ่งเป็นส่วนที่จะทำให้ผู้ชมเข้าใจได้ดีถึงความเป็นพุทธศาสนาเพราะผู้ชมจะได้รับรู้ถึงหลักศาสนาพุทธที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนผู้คนเช่นเดียวกับที่ผู้สร้างประวัติพระเยซูได้ทำและยังได้รับรู้หลักธรรมเรื่องไตรลักษณ์ที่พระองค์ทรงสอนโดยยกตัวอย่างจากตัวพระองค์เองเมื่อพระองค์ทรงพระปรินิพพาน นอกจากนี้ศัพท์ทางพุทธศาสนาหลายคำที่ตัวละครลามะพูดก็ได้ถูก

เปลี่ยนให้เป็นศัพท์ทางคริสต์ศาสนาเพื่อให้เป็นที่เข้าใจง่ายกับผู้ชมชาวตะวันตกดังได้กล่าวไปแล้ว การที่ผู้สร้างทำเช่นนี้ทำให้เมื่อผู้ชมชมภาพยนตร์จบแล้วก็ยังไม่ว้าว้าวจริงๆ แล้วพุทธศาสนาคืออะไร หลักธรรมคำสั่งสอนที่แท้จริงของพุทธศาสนาคืออะไร ส่งผลให้ไม่เกิดความรู้สึกซาบซึ้งหรือเข้าใจในศาสนาพุทธอันเนื่องมาจากการนำเสนอพุทธปรัชญาเพียงบางส่วนและการเปลี่ยนศัพท์พุทธศาสนาของผู้สร้างนั่นเอง

การที่ผู้สร้างไม่ได้สร้างภาพยนตร์เรื่องนี้ด้วยความรู้สึกศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างแท้จริงทำให้การนำเสนอหลักศาสนาของผู้สร้างเป็นไปอย่างปราศจากความระมัดระวังว่าการนำเสนอเช่นนั้น จะเป็นการบิดเบือนหลักศาสนาพุทธหรือไม่ กล่าวคือ ผู้สร้างไม่ได้นำเสนอเรื่องราวทั้งหมดของพระพุทธเจ้ารวมทั้งได้ปรับเปลี่ยนหลักศาสนาพุทธบางส่วนให้เป็นแบบศาสนาคริสต์ผู้ชมเมื่อชมแล้วจึงไม่อาจเข้าใจแก่นแท้ของพุทธศาสนาได้

หลักศาสนาพุทธที่ปรากฏเด่นๆ ในเรื่องนี้คือ หลักสัจธรรม หลักปัญญาหลักปฏิบัติ และหลักกรรม หลักปรัชญาทั้งหมดที่ผู้ประพันธ์เลือกมานำเสนอนี้เป็นไปอย่างฉาบฉวยขาดความลุ่มลึกเพราะผู้ประพันธ์ขาดการตีความหลักคำสอนอย่างเช่นหลักปรัชญาสัจธรรมของมหายานที่ผู้ประพันธ์ใช้โดยตลอดเรื่องโดยจะเห็นได้ตั้งแต่ฉากที่ลามะนอร์บูไปหาเจสซีที่บ้านและได้พบลิลิกับดิน ลามะนอร์บูได้พูดขึ้นชมยกย่องความว่างเปล่าของห้องในบ้านของลิลิ

Lama Norbu put the picture down. "Very beautiful,"

he said. "Very empty."

Lisa chuckled at the description. "Yes," she said.

"My husband loves emptiness. He wants to keep it this way."

Moving along now right, she thought, what do you offer Tibetans?⁴

การที่ผู้ประพันธ์ใช้คำว่า "ว่างเปล่ามาก" ("Very empty.") ก็เพื่อสื่อให้เห็นถึงความคิดเรื่องสัจธรรมของลามะนอร์บูว่าสัจธรรมก็คือความว่างเปล่า และหัวข้อเรื่องความว่างเปล่าก็ถูกพูดถึงขึ้นอีกครั้งเมื่อดินกลับมาถึงบ้านและได้เข้าร่วมวงสนทนาด้วย

⁴ Gordon McGill, *Little Buddha* (n.p.) (Mimeographed), p. 31.

“Our friends were admiring the emptiness of the room,” Lisa said.

“Right,” Dean said. “Nothing can be empty enough for me.”

“Emptiness is a big subject,” Lama Norbu said to Lisa, then turned to Dean. “Like zero for a mathematician. But no room will be empty if the mind is full.” He smiled at Tenzin. “You learn that in a prison cell.”

Lisa shot a glance at Dean and guessed what he was thinking. He was thinking: Christ, these guys are ex-cons. In my house⁵

การที่ลามะนอร์บูกล่าวว่าความว่างเปล่านั้นเป็นสิ่งประเสริฐ ความว่างเปล่าก็เหมือนกับเลขศูนย์สำหรับนักคณิตศาสตร์ก็คือหลักศูนย์ตามความหมายของผู้ประพันธ์ที่ว่า ศูนย์ก็คือความว่างเปล่าอันเป็นการสื่อหลักศูนย์ออกมาตามตัวอักษรโดยใช้เลขศูนย์ซึ่งมีนัยยะสื่อถึงความว่างเปล่าอยู่ในตัวอยู่แล้ว สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าผู้ประพันธ์ตีความหลักธรรมทางพุทธศาสนาออกมาอย่างผิวเผินจึงตีความหลักศูนย์ว่าศูนย์ก็คือความว่างเปล่า และการที่ผู้ตีความขาดความเข้าใจอย่างแท้จริงในหลักพุทธปรัชญาเช่นนี้ก็เป็นที่ล่อแหลมเพราะจะทำให้หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาผิดไปจากความเป็นจริงและแน่นอนว่าย่อมส่งผลให้ความเข้าใจของผู้อ่านคลาดเคลื่อนไปได้ นั่นคือ การตีความดังกล่าวของผู้ประพันธ์อาจจะทำให้ความเข้าใจของผู้อ่านที่ไม่มีความรู้ในพุทธศาสนาคลาดเคลื่อนไปได้ว่าเป็นการสอนที่ให้อคติความจริงของสรรพสิ่งโดยสิ้นเชิงและยังทำให้เมื่อผู้อ่านอ่านจบแล้วก็ยังไม่อาจเข้าใจได้ว่าศูนย์ตามแท้จริงคืออะไรเพราะผู้ประพันธ์กล่าวแต่เพียงว่าศูนย์ก็คือความว่างเปล่าโดยผู้ประพันธ์ก็ไม่อาจให้ความกระจ่างแก่ผู้อ่านได้ว่าเป็นการว่างจากสิ่งใด

ในตอนต่อมาคำพูดของลามะนอร์บูเกี่ยวกับหลักปฏิจจนมุขปาทก็จะขัดแย้งกับความหมายของศูนย์ที่ผู้ประพันธ์ให้ไว้ในตอนต้น

And how about the dialogue. Like something out of a fortune cookie.

And it looked like there was more to come. The Lama looked at Dean again.

⁵ Ibid., p. 34.

“All form is about emptiness,” he said.

Then to Lisa.

“Every cause has its effect.”

Then to them both, switching from one face to the other as he spoke.

“Everything is impermanent, and nothing happens by chance. One should be nonviolent to oneself, to others, to nature. Buddhists believe these things.”⁶

หลักคำสอนต่อมาที่ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงในนวนิยายเรื่องนี้ก็คือหลักปฏิจจสมุปบาทโดยกล่าวว่าทุกเรื่องที่เกิดย่อมมีเหตุผล ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นโดยบังเอิญ ซึ่งคำกล่าวนี้นี้ก็ขัดกับความหมายของสัจธรรมที่ผู้ประพันธ์ได้ให้ไว้ในตอนต้นว่าคือความว่างเปล่าเพราะหากทุกสิ่งคือความว่างเปล่าแล้วเหตุใดผู้ประพันธ์จึงได้กล่าวว่าทุกสิ่งทุกอย่างไม่ได้เกิดขึ้นมาจากความบังเอิญแต่เกิดขึ้นเพราะมีเหตุผลอยู่ในตัวของมันเอง หากผู้ประพันธ์เข้าใจว่าหลักสัจธรรมคือความว่างเปล่าก็ไม่ควรจะกล่าวว่าสิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้นมาจากการอิงอาศัยกันในเรื่องทุกสิ่งทุกอย่างคือว่างเปล่าการอิงอาศัยกันเกิดจะมีขึ้นได้อย่างไร ความว่างเปล่าจะอิงอาศัยความว่างเปล่าได้อย่างไรเพราะตัวมันคือความว่างเปล่าที่ไม่มีอะไรให้อิงอาศัยเลย ด้วยเหตุนี้หลักปฏิจจสมุปบาทที่ผู้ประพันธ์อธิบายมาจึงไม่น่าเชื่อถือเพราะขัดแย้งกับหลักสัจธรรมที่หมายถึงความว่างเปล่าของผู้ประพันธ์

ดังนั้นการนำเสนอพุทธปรัชญาโดยขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและลึกซึ้งของผู้ประพันธ์เช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดผลเสียต่อพุทธศาสนา กล่าวคือ นอกจากหลักพุทธศาสนาจะถูกบิดเบือนแล้วยังทำให้ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธศาสนาของผู้อ่านผิดไปจากความเป็นจริงเพราะยึดการตีความของผู้ประพันธ์เป็นหลักและแน่นอนว่าย่อมนำมาซึ่งการยึดถือและปฏิบัติตามหลักธรรมที่ผิด ๆ อันอาจจะก่อให้เกิดผลในทางลบตามมา จะเห็นได้ว่าการตีความหลักสัจธรรมซึ่งเป็นคำสอนของมหายานของผู้ประพันธ์นั้นเป็นการตีความออกมาในลักษณะของปฏิเสณนิยม นั่นคือการตีความว่าสัจธรรมก็คือความว่างเปล่า ปราศจากการมีอยู่ของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งการตีความเช่นนี้ถือเป็นความคิดที่ผิด ๆ เกี่ยวกับหลักพุทธศาสนาเพราะเป็นการตีความที่ไม่ได้เป็นไปในทางสายกลางแต่เป็นการตีความอย่างสุดโต่งที่ปฏิเสธการมีอยู่ของสรรพสิ่งโดยสิ้นเชิง

⁶ Ibid.

ลักษณะของการตีความดังกล่าวจะเห็นได้ชัดในตอนที่ลามะนอร์บูบอกให้เจสซี รา
ชู และคีตาฟังบทสวดพระหฤทัยสูตรที่เหล่าพระภิกษูกำลังสวดร่วมกัน

“O Shariputra, form is empty,
Emptiness is form.
Form is none other than emptiness,
Emptiness is none other than form.

Jesse's lips moved silently as he followed the old man's words, and
he forced his eyes tightly shut to hold back the tears.

“O Shariputra, all that exist
Are expressions of Emptiness ;
Not born, not destroyed, not stained, not pure,
Without loss, without gain.
So in emptiness there is no form,
No sensation, conception, discrimination,
awareness.
No eye, ear, nose, tongue, body, mind.
No color, sound, smell, taste, touch, existing thing ...”

And halfway round the world, in the Dharma Center in Seattle
Kempo Tenzin spoke on the phone, and Lisa listened.

“No realm of sight, no realm of consciousness.
No ignorance and no end to ignorance,
No old age and death.
No suffering, no cause of or end to suffering.
No path, no wisdom, and no gain.
No gain, thus bodhisattvas live

In perfect understanding with no hindrance,
Of mind, no hindrance, therefore no fear.
Far beyond deluded thoughts,
This is Nirvana.”⁷

ในฉากนี้ผู้ประพันธ์ได้นำเอาบทสวดพระหฤทัยสูตรที่อยู่ในปรัชญาปารมิตาสูตของมหายานมาใช้สื่อถึงความเป็นสัจธรรมโดยตรง ลักษณะของการนำมาใช้เป็น การนำมาใช้โดยตรงตามตัวอักษรปราศจากการตีความของผู้ประพันธ์ตั้งเห็นได้จากการคัดลอกบทสวดมาโดยตรงว่า “ดูกร สารีบุตร รูปในที่นี้เป็นธรรมชาติว่างเปล่า(สัจธรรม) สัจธรรมเองก็เป็นรูป รูปไม่ต่างไปจากสัจธรรม สัจธรรมก็ไม่ต่างไปจากรูป” ในตอนต่อมาก็คัดลอกบทสวดมาต่อว่า “ดูกร สารีบุตร ธรรมทั้งหมดในที่นี้มีความว่างเปล่าเป็นลักษณะ ไม่เกิด ไม่ดับ ไม่มีมลทิน ไม่มีความปราศจากมลทิน ไม่พร่อง ไม่เต็ม ดังนั้นสัจธรรมนี้ไม่มีรูป ไม่มีเวทนา ไม่มีสัญญา ไม่มีสังขาร ไม่มีวิญญาณ ไม่มีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่มีรูป เสียงกลิ่น รส สัมผัส ธรรม(อารมณ์ของใจ) ไม่มีจักขุธาตุ จนถึงโนวิญญาณธาตุ ไม่มีอวิชชา ไม่มีความสิ้นอวิชชาจนถึงไม่มีชรา มรณะ ไม่มีทุกข์ นิโรธ มรรค ไม่มีความรู้(ญาณ) ไม่มีการบรรลุ เพราะเหตุที่ไม่ติดอยู่กับการบรรลุ พระโพธิสัตว์ย่อมอยู่ได้โดยไม่มีเครื่องกีดขวางทางจิต เมื่อปราศจากเครื่องกีดขวางทางจิตแล้ว ท่านก็ไม่หวาดหวั่น ล่วงพ้นการมีความคิดเห็นผิดวิปลาส และบรรลุถึงพระนิพพานในที่สุด” จะเห็นได้ว่าเป็นลักษณะการคัดลอกนำบทสวดมาใช้โดยตรงเพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่ามีลักษณะของความ เป็นตะวันออกอยู่ตั้งนั้นถึงแม้ว่าจะมีการกล่าวว่าการมีความคิดเห็นผิดวิปลาส และบรรลุถึงพระนิพพานในที่สุดก็เป็นเพียงการใช้คำตามบทสวดเท่านั้นโดยแท้จริงคำว่านิพพานตามความหมายของผู้ประพันธ์นั้นไม่ใช่ความหมายของการล่วงพ้นในความคิดเห็นที่ผิดหรืออวิชชาแต่คือทางรอดมากกว่าเพราะเห็นได้จากผู้ประพันธ์ได้กล่าวเน้นย้ำหลายครั้งถึงคำว่าทางรอดอันเป็นคำที่ใช้ในทางคริสต์ศาสนาโดยคำคำนี้ก็มีความหมายที่สัมพันธ์ไปถึงพระผู้ไถ่บาป มนุษย์ผู้ไม่เป็นอมตะ คำสาปที่ผู้ประพันธ์ใช้ในตอนแรก แต่อย่างไรก็ตามการตีความหมายของคำว่าสัจธรรมของผู้ประพันธ์ก็เป็นไปในเชิงปฏิเสธนิยมเห็นได้จากทรรศนะของผู้ประพันธ์ผ่านคำพูดของเจสซีโดยสรุปว่าสัจธรรมคือความหมายของการปฏิเสธการมีอยู่ของสรรพสิ่งต่าง ๆ

Jesse opened his eyes. The place was still now, the monks silent
and at prayer, and his father was kneeling in front of him.

⁷ Ibid., pp. 164-165.

“Dad,” he whispered, “Lama Norbu just said, ‘No eye, no ear, no nose...’”

He pointed to himself. “No Jesse, no Lama...”

He pointed at his father, “No you, no death, no fear.”⁸

ผู้ประพันธ์ได้สรุปออกมาตามทรรศนะของตนเองว่าสุญญตาก็คือความว่างเปล่า ความไม่มีตัวตนของสิ่งใด ๆ ทั้งสิ้นโดยเห็นได้จากคำพูดของเจสซีที่ว่า “ท่านลามะ นอร์บูเพิ่งพูดว่าไม่มีตา ไม่มีหู ไม่มีจมูก...” และประโยคที่ว่า “เจสซีชี้ไปที่ตัวเอง “ไม่มีเจสซี ไม่มีลามะ...” และประโยคที่ว่า “เขาชี้ไปที่พ่อของเขา “ไม่มีพ่อ ไม่มี ความตาย ไม่มี ความกลัว” จะเห็นได้ว่าความหมายของสุญญตาในทรรศนะของผู้ประพันธ์เป็นไปในเชิงการปฏิเสธสิ่งต่าง ๆ ทำนองเดียวกับการตีความในแง่ของปฏิเสธนิยม ประโยคทั้งหมดที่กล่าวมานี้ผู้ประพันธ์ได้ใช้คำพูดที่สื่อว่าสุญญตา คือความว่างเปล่าอันเป็นไปในลักษณะของปฏิเสธนิยมโดยที่ผู้ประพันธ์เองก็ไม่สามารถอธิบายเพิ่มเติมถึงความหมายของหลักสุญญตาได้มากไปกว่านี้ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความรู้ความเข้าใจต่อพุทธศาสนาของผู้ประพันธ์นั้นไม่ลึกซึ้งและกระฉ่างแจ้ง ทั้งนี้โดยแท้จริงแล้วหลักสุญญตาตามหลักศาสนาพุทธนั้นไม่ได้เป็นแบบปฏิเสธนิยมดังที่ผู้ประพันธ์ได้ตีความออกมา ในทางตรงกันข้าม พุทธศาสนาจะสอนให้ยึดวิธีคิดแบบทางสายกลาง หลีกเลียงวิธีคิดแบบสุดโต่งที่ไม่ว่าจะเป็นการยึดมั่นอย่างเหนียวแน่นในเรื่องความมีตัวตนหรือการปฏิเสธอย่างสิ้นเชิงถึงการมีอยู่ของสิ่งต่าง ๆ

ในการทำความเข้าใจหลักสุญญตาจำเป็นจะต้องทำความเข้าใจเรื่องปฏิจกสมุปบาท อันเป็นหลักความจริงของชีวิตที่ต้องเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย กล่าวคือ เป็นกฎธรรมชาติที่ว่าด้วยธรรม * ทั้งหลายเกิดขึ้นมาจากการอิงอาศัยกัน เหตุของมันเป็นอิงอาศัยกับสิ่งอื่นซึ่งสิ่งใดก็ตามที่เกิดขึ้นล้วนแล้วแต่อิงอาศัยเหตุและผล เมื่อมีเหตุก็ย่อมมีผลและผลของเหตุอย่างหนึ่งก็กลายเป็นเหตุของอีกอย่างหนึ่งโดยที่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยตัวของมันเอง ดังนั้นสุญญตาจึงไม่ใช่

⁸ Ibid., p. 165.

* “ธรรม” เป็นคำที่มีความหมายกว้างที่สุด กินความครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างบรรดา มีทั้งที่มีได้และได้มี ตลอดจนกระทั่งความไม่มีที่เป็นคู่กับความมีนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างที่ใครก็ตามกล่าวถึง คิดถึง หรือรู้ถึง ทั้งเรื่องทางวัตถุและทางจิตใจ ทั้งที่ดีและที่ชั่ว ทั้งที่เป็นสามัญวิสัยและเหนือสามัญวิสัย รวมอยู่ในคำว่าธรรมทั้งสิ้น

เพียงความว่างเปล่า ไม่มีอะไร หรือไม่มีความมียู่เพราะสรรพสิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้นได้ก็ต้องอิงอาศัยกันและกันหรือเป็นเหตุปัจจัยแก่กันและกันสรรพสิ่งจึงปราศจากตัวตนของมันเอง นั่นก็คือไม่มีความจริงที่เป็นแก่นแท้ภายในเพราะมันไม่สามารถมีฐานะที่ตั้งมั่นอยู่ได้โดยลำพังด้วยตนเอง ต้องอิงอาศัยกันและกันเกิดขึ้นเท่านั้น มีแต่ความจริงในเชิงปรากฏการณ์ในทางโลกที่ดูเหมือนมายา⁹ จะเห็นได้ว่าคำอธิบายหลักสัจธรรมในลักษณะเช่นนี้ไม่ได้ขัดกับหลักปฏิจลสมุปบาทหากแต่หลักธรรมทั้งสองกลับสอดคล้องเข้ากันได้เป็นอย่างดีซึ่งผิดกับคำอธิบายหลักสัจธรรมในเชิงปฏิสนธินิยมและคำอธิบายหลักปฏิจลสมุปบาทที่ผู้ประพันธ์ได้ให้ไว้ข้างต้นที่ขัดแย้งกันเอง

ดังนั้นเห็นได้ว่าผู้ประพันธ์นั้นได้ตีความหลักสัจธรรมด้วยมุมมองที่ผิวเผินปราศจากความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในหลักพระพุทธศาสนาซึ่งทำให้ความหมายที่ออกมาคลาดเคลื่อน การตีความที่ผิดไปจากความเป็นจริงจนผลงานที่ออกมานั้นฉาบฉวย ไม่ตรงกับความเป็นจริงแสดงให้เห็นว่าผู้ประพันธ์หาได้มีความศรัทธาในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริงไม่ หากแต่มุ่งจะสร้างงานที่ตรงกับความต้องการของตลาดเท่านั้นเพราะผู้ประพันธ์มีจุดมุ่งหมายหลักคือผลกำไรจากการขายหนังสือ หากผู้มีจุดมุ่งหมายที่จะทำความเข้าใจในจิตวิญญาณของมนุษย์หรือที่จะส่งเสริมเชิดชูพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงไม่

นอกจากหลักสัจธรรมที่ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอไปอย่างผิวเผินแล้วผู้ประพันธ์ก็ยังได้นำเสนอหลักปฏิจลสมุปบาทไว้ในเหตุการณ์ตอนที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ หลักปฏิจลสมุปบาทเป็นหลักธรรมที่มีความลึกซึ้งเป็นอย่างมากจนยากที่คนทั่วไปจะเข้าใจอย่างชัดเจนแต่ผู้ประพันธ์ได้นำมาใช้โดยผิวเผินเช่นเดียวกับหลักธรรมหัวข้ออื่น ๆ ที่ปราศจากความลึกซึ้งในการตีความหลักธรรมดังกล่าวให้มีความกระจ่างแจ้ง เป็นการใส่เข้ามาเพื่อสร้างบรรยากาศความเป็นตะวันออกเท่านั้นเพราะปฏิจลสมุปบาทในแบบที่ผู้ประพันธ์นำเสนอไม่อาจช่วยให้เกิดความเข้าใจความรู้สึกศรัทธาในเรื่องสัจธรรมหรือหลักกรรม รวมทั้งเห็นความสำคัญของหลักธรรมเหล่านี้แต่ประการใด การใช้ปฏิจลสมุปบาทเพื่อแสดงถึงการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าก็ผิดไปจากความเป็นจริงและผิวเผินจนเกินไป เมื่ออ่านจบผู้อ่านก็ไม่สามารถตอบได้ว่าปฏิจลสมุปบาทคืออะไร พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้อะไร ทรงค้นพบอะไร แก่นแท้หรือหลักธรรมพื้นฐานที่สำคัญของพุทธศาสนาคืออะไรที่จะสามารถทำให้มองเห็นภาพรวมของศาสนาว่าต้องการสอนเรื่องอะไรและสามารถทำให้

⁹ ดูสรุปใน ทะโลละมะ, ความจริงสี่ประการคำสอนพื้นฐานในพระพุทธศาสนา. แปลโดย จักรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ชัยเสน (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2543), หน้า 87-100.

มองเห็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติธรรมตามคำสั่งสอนที่ได้รับนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตและสามารถบรรลุธรรมอันเป็นเป้าหมายสูงสุดที่ต้องการได้

เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ประพันธ์ได้ใช้กฎปฏิจจนูปบาทเพื่อแสดงกระบวนการเกิดของสิ่งต่าง ๆ ตามเหตุปัจจัย

“What is the cause of contact?”

“The answer is the six senses.

“What is the cause of the six senses?”

“The answer is name and form.”¹⁰

ผู้ประพันธ์ให้พระพุทธเจ้าทรงตั้งคำถามและตรัสตอบด้วยพระองค์เองว่า “อะไรคือเหตุปัจจัยให้เกิดสัมผัส? คำตอบคือประสาททั้งหก อะไรคือเหตุปัจจัยแห่งประสาททั้งหก คำตอบคือนามและรูป” และผู้ประพันธ์ยังได้ใช้กฎปฏิจจนูปบาทเพื่อแสดงกระบวนการดับอันเป็นไปตามเหตุปัจจัยเช่นกัน

“Suppress the six senses by suppressing contact.

“Suppress contact by suppressing sensation.

“Suppress sensation by suppressing desire.”¹¹

พระพุทธเจ้าทรงตั้งคำถามและตรัสตอบด้วยพระองค์เองอีกครั้งว่า “จงทำลายอายตนะทั้งหกด้วยการทำลายสัมผัส จงทำลายสัมผัสด้วยการทำลายเวทนา จงทำลายเวทนาด้วยการทำลายตัณหา” อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่าการเข้าถึงพระนิพพานก็เป็นไปด้วยการดับซึ่งตัณหาเช่นกันดังคำตรัสที่ว่า

“Holiness stifles desire, and we cease to endure birth and suffering.”¹²

¹⁰ Gordon McGill, *Little Buddha*, p. 137.

¹¹ Ibid., p. 138.

จากคำตรัสของพระพุทธเจ้าที่ว่า “การดับสิ้นซึ่งตัณหานั้นแหละคือวิมุตติ สิ้นสุดของการเกิดและความทุกข์” แสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้แล้วในทรรคนะของผู้ประพันธ์

เห็นได้ว่าหลักปฏิจจสมุปบาทที่ผู้ประพันธ์แสดงให้เห็นมีเพียงกระบวนการล้วน ๆ ที่เป็นไปโดยเหตุปัจจัยตามธรรมชาติเท่านั้น หากได้ระบุถึงรายละเอียดของสิ่งที่ต้องปฏิบัติว่ามีอะไรบ้าง จะต้องทำอะไรกระบวนการอย่างนั้นจึงจะเกิดขึ้นได้ มีลำดับขั้นการปฏิบัติอย่างไร กระบวนการเข้าถึงอย่างไรเช่นเดียวกับแพทย์ที่รู้วิธีการรักษาโรคแต่ไม่ได้สั่งยาและแนะนำวิธีปฏิบัติในการรักษาตัวให้กับคนไข้ ดังนั้นหลักปฏิจจสมุปบาทที่ถูกนำเสนอออกมาตามมุมมองของผู้ประพันธ์จึงไม่สามารถทำให้เข้าใจหรือมองเห็นภาพรวมของคำสั่งสอนและแนวทางปฏิบัติของศาสนาพุทธได้เพราะเป็นการแสดงให้เห็นเพียงกระบวนการของสรรพสิ่งเท่านั้น

หากพระพุทธเจ้าทรงเห็นเพียงหลักปฏิจจสมุปบาทที่แสดงถึงกระบวนการเกิดของสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นไปตามเหตุปัจจัยก็ไม่แน่ว่าจะทรงบรรลุธรรมได้เพราะการเห็นแต่เพียงตัวกระบวนการโดยปราศจากมรรควิธีในการประพฤติปฏิบัติย่อมไม่สามารถทำให้เข้าถึงพระนิพพานได้ ผู้ประพันธ์ไม่ได้แสดงให้เห็นถึงมรรควิธีที่ครบถ้วนอันนำพระพุทธเจ้าเข้าสู่พระนิพพานแต่ได้แสดงว่าการดับเพียงตัณหาเท่านั้นก็สามารถเข้าถึงพระนิพพานได้โดยวิธีดับซึ่งตัณหาและทำให้พระนิพพานเกิดขึ้นผู้ประพันธ์ก็ไม่ได้กล่าวถึง การที่ผู้ประพันธ์ใช้หลักปฏิจจสมุปบาทในการสื่อถึงหัวใจหรือแก่นของพุทธศาสนาซึ่งจะเห็นได้จากการที่นำปฏิจจสมุปบาทมาใช้ในตอนที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ซึ่งเป็นตอนสำคัญที่สื่อถึงสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้และทรงสั่งสอนแสดงให้เห็นว่าผู้ประพันธ์นั้นขาดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงในหลักปฏิจจสมุปบาท ทั้งนี้ปฏิจจสมุปบาท¹³ ที่แปลว่า “อาศัยการเกิดพร้อม” หมายความว่าอาศัยซึ่งกันและกันและเป็นกฎแห่งสภาวะต่อ

¹² Ibid., p. 139.

¹³ ปฏิจจสมุปบาทมีองค์หรือหัวข้อ 12 (การที่สิ่งทั้งหลายอาศัยกันจึงเกิดมีขึ้น The Dependent Origination) 1. อวิชชา-ความไม่รู้ (Ignorance) 2. สังขาร-สภาพที่ปรุงแต่ง (Karma Formation) 3. วิญญาณ-ความรู้แจ้งอารมณ์ (Consciousness) 4. นามรูป-นามและรูป (Mind and Matter) 5. สฬายตนะ-อายตนะ (Six Sense Bases) 6. ผัสสะ-ความกระทบ (Contact) 7. เวทนา-ความเสวยอารมณ์ (Feeling) 8. ตัณหา-ความทะยานอยาก (Craving) 9. อุปาทาน-ความยึดมั่น (Clinging) 10. ภพ-ภาวะชีวิต (Becoming) 11.ชาติ-ความเกิด (Birth) 12. ชรามรณะ-ความ

เรื่องของชีวิตเป็นหลักคำสอนที่พระพุทธองค์ทรงใช้เพื่อยอธิบายขยายความขั้นตอนที่เป็นเหตุปัจจัยในอริยสัจสี่โดยใช่ทั้ง 12 ห่วงแห่งปฏิจสมุปบาทนี้จะใช้อธิบายให้เห็นเหตุปัจจัยที่นำไปสู่การมีชีวิตที่ไม่รู้แจ้งที่ในอริยสัจสี่นั้นคือเหตุปัจจัยที่ผูกพันระหว่างความทุกข์และเหตุแห่งทุกข์ซึ่งลำดับของปฏิจสมุปบาทจะสามารถอธิบายได้ด้วยเหตุปัจจัยต่าง ๆ มนุษย์เราเข้าสู่กระบวนการแห่งชีวิตที่ไม่รู้แจ้งได้อย่างไร เช่น เพราะอวิชชาเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดสังขาร สังขารเป็นเหตุให้เกิดวิญญาณ วิญญาณเป็นเหตุให้เกิดนามรูป นามรูปเป็นเหตุให้เกิดอายตนะ อายตนะเป็นเหตุให้เกิดผัสสะ ผัสสะเป็นเหตุให้เกิดเวทนา เวทนาเป็นเหตุให้เกิดตัณหา ตัณหาเป็นเหตุให้เกิดอุปาทาน อุปาทานเป็นเหตุให้เกิดภพ ภพเป็นเหตุให้เกิดชาติ ชาติเป็นเหตุให้เกิดชรา มรณะ และเกิดทุกข์ และในทางกลับกันปฏิจสมุปบาทยังให้เห็นขั้นตอนที่นำไปสู่ชีวิตที่รู้แจ้งซึ่งสัมพันธ์กับข้อต่อแห่งเหตุปัจจัยระหว่างมรรคและนิโรธ นั่นคือ บุคคลใดที่ได้ปฏิบัติทางจิตวิญญาณเขาก็จะสามารถสร้างกระแสต้านได้และจะได้รับผลกลับกันนั่นคือ การตรัสรู้ เช่น หากวิญญูแห่งอวิชชาหมดพลั้งลงวิญญูแห่งสังขารก็จะไม่เกิด เมื่อวิญญูแห่งสังขารไม่เกิดวิญญาณก็เกิดขึ้นไม่ได้ ต่อเนื่องกระทบกันไปเช่นนี้

ดังนั้นหลักปฏิจสมุปบาทจึงมีหน้าที่หลักคือช่วยขยายความเหตุปัจจัยสองชุดที่อธิบายไว้ในอริยสัจสี่ซึ่งเป็นเพียงองค์ประกอบย่อยของอริยสัจสี่ ด้วยเหตุนี้การที่ผู้ประพันธ์ใช้หลักปฏิจสมุปบาทในการสื่อถึงแก่นของศาสนาพุทธจึงนับเป็นข้อผิดพลาดอย่างมากเพราะการนำหลักปฏิจสมุปบาทมาใช้ของผู้ประพันธ์นั้นขาดความลึกซึ้ง นั่นคือ กล่าวถึงเพียงกระบวนการเกิดดับโดยขาดการตีความให้ลึกซึ้งทำให้ไม่อาจเข้าใจได้ว่าผู้ประพันธ์มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมดังกล่าวดีเพียงไร

ด้วยเหตุนี้การเห็นเพียงปฏิจสมุปบาทที่เป็นหลักธรรมเพียงประการเดียวก็ไม่ช่วยให้พระองค์ตรัสรู้ได้ อริยสัจสี่จึงน่าจะเป็นหลักธรรมที่สำคัญในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าเพราะเป็นหลักธรรมพื้นฐานของพระพุทธศาสนาที่ให้ภาพรวมของศาสนาพุทธและอธิบายได้ถึงสิ่งที่ศาสนาพุทธสอน มีมรรควิธีการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดของศาสนาอย่างไรซึ่งปฏิจส

แก่และความตาย (Decay and Death) ดูรายละเอียดใน พระธรรมปิฎก. (ประยุทธ์ ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538), ข้อ 328.

มุขปาถไม่ได้บอกแนวทางเหล่านี้ไว้ ดังนั้นการนำปฏิจสุมุขปาถเพื่อแสดงการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าของผู้ประพันธ์จึงแสดงให้เห็นว่าผู้ประพันธ์ได้ละเลยต่อสิ่งที่เป็นแก่นแท้ของพุทธศาสนา โดยการรับเอาพุทธปรัชญามาแล้วปรับเปลี่ยนตามต้องการโดยปราศจากความระมัดระวังอันเป็นไปตามความคิดที่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางจึงมีสิทธิปรับเปลี่ยนปรัชญาตะวันออกให้เป็นไปเช่นใดก็ได้โดยขาดความเคารพต่อต้านแบบที่ตนนำมา

อริยสัจสี่เป็นความจริงอันประเสริฐสี่ประการและเป็นหนทางที่จะนำมนุษย์ไปสู่การหลุดพ้นจึงเป็นหลักธรรมที่สำคัญที่สุดในบรรดาธรรมทั้งปวงและถือว่าเป็นคำสอนพื้นฐานในพุทธศาสนาเพราะเป็นหลักธรรมที่ครอบคลุมคำสอนทั้งหมดในพระพุทธศาสนาดังคำกล่าวของพระสารีบุตรที่ว่า “อริยสัจสี่เป็นที่รวมลงแห่งธรรมที่เป็นกุศลทั้งหลาย เหมือนรอยเท้าช้างใหญ่กว่ารอยเท้าสัตว์บกทุกชนิด เอาจอยเท้าของสัตว์อื่นทุกชนิดมาใส่ในรอยเท้าช้างได้ฉนั้นใดธรรมที่เป็นกุศลทุกอย่างรวมลงในอริยสัจสี่ได้ฉนั้น”¹⁴ นั่นก็คือ หลักธรรมทั้งหมดของพุทธศาสนาสรุปรวมที่อริยสัจสี่ส่วนหลักธรรมต่างๆ เช่น ไตรลักษณ์ ปฏิจสุมุขปาถ หลักกรรม ก็เป็นเพียงการอธิบายขยายความอริยสัจสี่ ดังนั้นทั้งศาสนาพุทธนิกายเถรวาทและมหายานจึงล้วนแต่ยึดคำสอนพื้นฐานของพุทธศาสนาไว้ทั้งสิ้นเพราะเป็นการสอนความจริงที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิตอันนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้และยังช่วยให้มนุษย์สามารถหลุดพ้นจากทุกข์ อริยสัจสี่จึงเป็นหลักธรรมที่สำคัญและจำเป็นสำหรับทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์

อริยสัจ 4 (The Four Noble Truths) เป็นความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระอริยะ ความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นอริยะ อริยสัจ 4 นี้ เรียกกันสั้น ๆ ว่าทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค

1. ทุกข์ หมายถึง ความทุกข์
2. สมุทัย หมายถึง เหตุให้ทุกข์เกิดหรือสาเหตุของปัญหา สืบเนื่องมาจากตัณหา 3 อย่างคือ ภวตัณหา คือ ความอยากได้ ภวตัณหา คือ ความอยากเป็น วิภวตัณหา คือ ความอยากจะไม่เป็น
3. นิโรธ หมายถึง ความดับทุกข์หรือภาวะหมดปัญหา

¹⁴ วสัน อินทสระ, *หลักธรรมอันเป็นหัวใจพระพุทธศาสนา* (โครงการเผยแพร่ธรรมะของเครือข่ายเมตตาไทย, 2530), หน้า 3.

4. มรรค หมายถึงข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์หรือวิธีปฏิบัติเพื่อกำจัดสาเหตุของปัญหา ข้อปฏิบัติในพระพุทธศาสนาเพื่อกำจัดเหตุแห่งทุกข์หรือวิธีแก้ไขปัญหारेเรียกว่า “มรรค” อันเป็นทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ที่เป็นเสมือนหนทางนำไปสู่จุดหมายชื่อว่า มรรคมีองค์ 8 เพราะเป็นทางสายเดียวแต่มีองค์ประกอบ 8 อย่าง ดังนี้ สัมมาทิฐิ - ความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปะ - ดำริชอบ สัมมาวาจา - วาจาชอบ สัมมากัมมันตะ - ปฏิบัติชอบ สัมมาอาชีวะ - เลี้ยงชีวิตชอบ สัมมาวายามะ - ความเพียรชอบ สัมมาสติ - ระลึกรู้ชอบ และสัมมาสมาธิ - จิตมั่นชอบ

โดยองค์ประกอบทั้ง 8 ของมรรคนี้สามารถที่จะย่อลงเป็นไตรสิกขา คือ ปัญญา ศีล และสมาธิ สัมมาทิฐิและสัมมาสังกัปปะ คือ ปัญญา สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ คือ ศีล สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ คือ สมาธิ

ในการปฏิบัติตนตามมรรค 8 เพื่อบรรลุนิพพานต้องปฏิบัติให้องค์ประกอบทั้ง 8 นี้เกิดขึ้นกับผู้ปฏิบัติอย่างสอดคล้องและพร้อมเพรียงกันอย่างพอเหมาะพอดีจึงเรียกว่าเป็น “มัชฌิมาปฏิปทา” คือทางสายกลางซึ่งเป็นการฝึกฝนตามระบบไตรสิกขาที่เป็นวิธีฝึกอบรมจากภายนอก คือส่วนที่หยาบเข้าไปหาภายในส่วนที่ละเอียด ยาก และลึกซึ้งยิ่งกว่าโดยใช้สัมมาทิฐิที่เป็นความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อปัญหาและการมองโลกและชีวิตตามความเป็นจริง เป็นฐานฝึก และใช้ศีลในการฝึกส่วนหยาบภายนอกที่จะช่วยในการฝึกส่วนละเอียดภายในในขั้นของการฝึกสมาธิ จิต และปัญญาให้ได้ผลดียิ่งขึ้นซึ่งจะเป็นผลส่งสะท้อนกลับมาต่อการดำเนินชีวิตด้านนอกให้มีความประพฤติสุจริตมั่นคง มีศีลที่เป็นปกติธรรมดาของตนเอง ไม่ต้องฝืนใจหรือคอยบังคับควบคุมรักษาแต่การแก้ปัญหาและทำกิจต่าง ๆ ก็จะเป็นไปด้วยปัญญาที่สมบูรณ์และบริสุทธิ์

จากที่อธิบายไปทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่าปฏิจจนูปบาทที่ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงในวนิยานั้นไม่ได้ครอบคลุมคำสอนทั้งหมดในพระพุทธศาสนาได้เท่าเทียมอริยสัจสี่ หากผู้ประพันธ์ได้ประพันธ์วรรณกรรมเรื่องนี้ขึ้นมาเพราะความศรัทธาและความชื่นชมในพุทธศาสนาอย่างแท้จริงก็ไม่น่าจะละเลยหลักธรรมชั้นพื้นฐานอันสำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนาอย่างอริยสัจสี่ไปได้